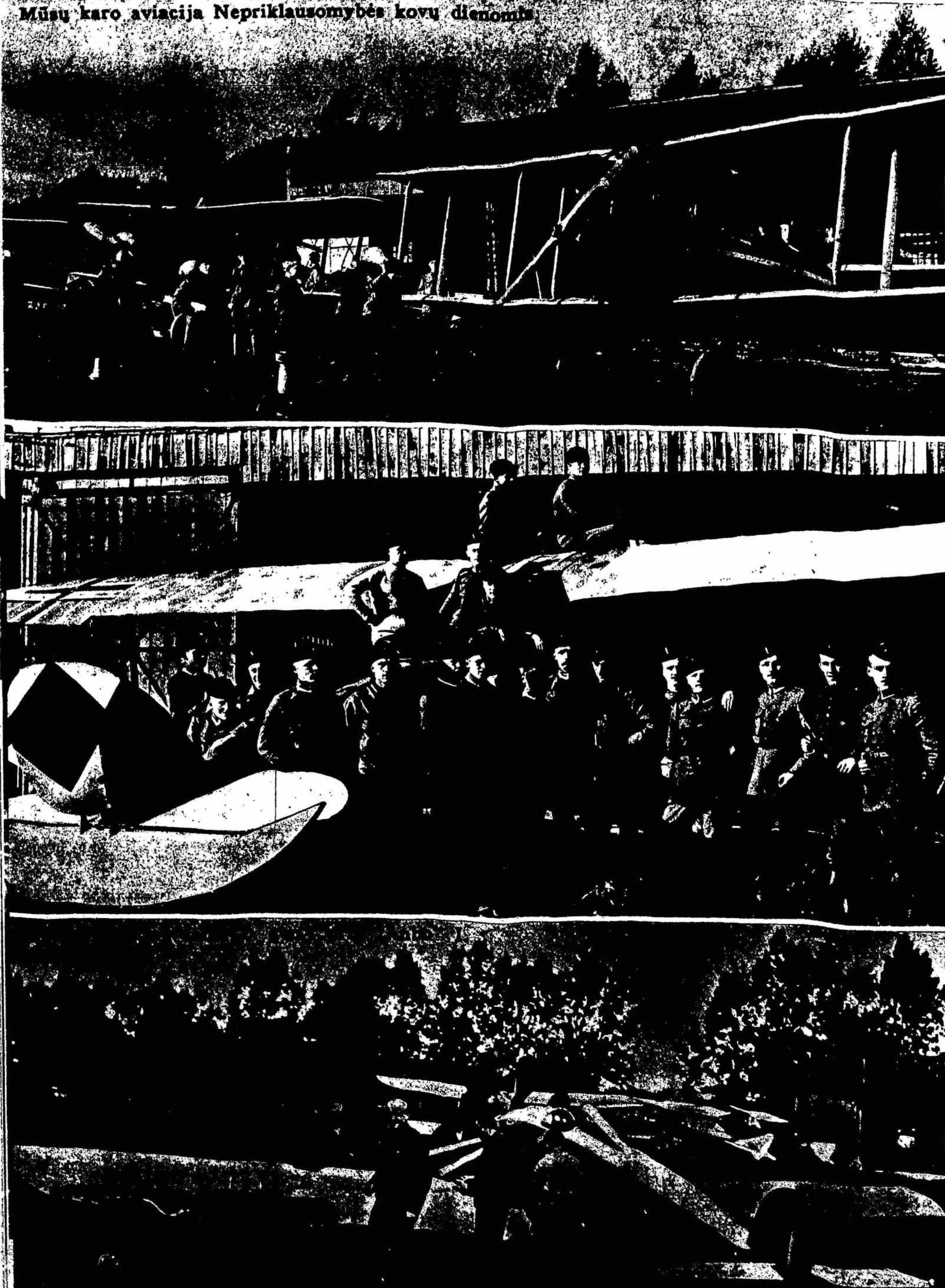

XX

KEENE 22

Mūsų karo aviacija Nepriklausomybės kovų dienomis

Kpt. St. Darius

Ltn. Dobkevičius

J. ltn. Rauba ir j. ltn. Kumpis

PLIENO SPARINŲ ŠVENTĖ

Nr. 22 (1042)

1939. VI. 1. Kaina 30 ct.

**Lietuvos kariuomenės
savaitinis laikraštis**
Kaunas, Miškų g-vė 18, „KARYS“
Telef. per Kar. Št. 56

Laidžia
Kar. Št. Spaudos ir Šviet. Skyr.

Redaktorius
kpt. S. Urbanavičius

Honorarų gauti ir visais kitais reikalais redakcija ir administracija priima ketvirtadieniais, penktadieniais ir šeštadieniais. Išimtis — atvykusiems iš provincijos

Prenumerata. puskarininkiams
kareiviams ir moksleiviams metams —
5 lt., 6 mėn. — 3 lt., 3 mėn. — 2 lt.
Visiems kitiems metams — 6 lt., 6 mėn.
— 4 lt., 3 mėn. — 2 lt. Užsienyje, be
Latvijos ir Estijos, dvigubai

Spaudžia „Spindulio“ B-vės sp. Kaune

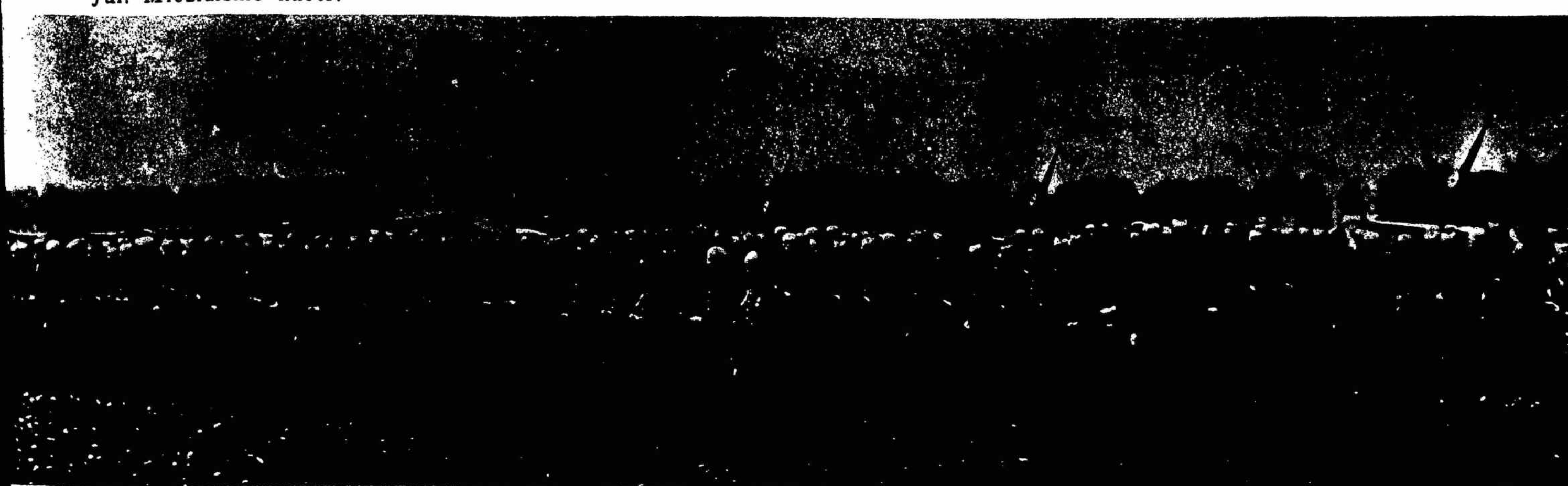
Šalia kitų mūsų kariuomenės ginklų rūšių ir dalių, vargingai kūrėsi, tačiau sėkmingai augo ir dar tebetobulėja mūsų oro jėga ir pasididžiavimas — mūsų karo aviacija.

Gegužės 20 d. buvo gražiai ir kukliai paminėta mūsų karo aviacijos dvidešimtmečio sukaktis. Šią reikšmingą sukaktį savo atsilankymu pagerbė Respublikos Prezidentas Antanas Smetona. Šventėje taip pat dalyvavo ministras pirmininkas ats. b. gen. Černius, krašto apsaugos ministras b. gen. Musteikis, kariuomenės vadas b. gen. Raštikis, šaulių sąjungos vadas plk. Saladžius, Martynas Jankus, ginklų ir tarnybų viršininkai, karo aviacijos atsargos karininkai, civilinės aviacijos lakūnai, spaudos atstovai.

Jau anksti prieš iškilnių pradžią didžiuliam žaliuojančiame ir žydinčiame aerodrome didingu keturkampiu ir tvirta žmonių ir karo lėktuvų siena stovėjo išsirikiavusi šventės programai mūsų karo aviacija: karininkai, kareiviai, mokiniai, civiliniai tarnautojai ir darbininkai.

Aerodrome po atviru dangumi buvo paruoštas altorius. Iškilmės prasiėjo pamaldomis, kurias atlaikė ir atitinkamą pamokslą pasakė vyriausias kariuomenės kapelionas kan. A. Sabaliauskas. Pamaldoms pasibaigus buvo pakrikštyti naujai pastatytieji mūsų aviacijos dirbtuvėse „Anbo“ 41-ji karo

Jul. Miežlaiškio nuotr.

1939. VI. 1.
22.10.1939

lėktuvų grandis, o ypač vienas tos rūšies lėktuvų, kpt. K. Rimo valdomas.

Šventė baigėsi naujųjų karo dirbtuvių pašventinimu ir kukliais, kareiviškais pietumis, kuriuose dalyvavo visi aukštieji svečiai ir visa Kauno karo aviacija.

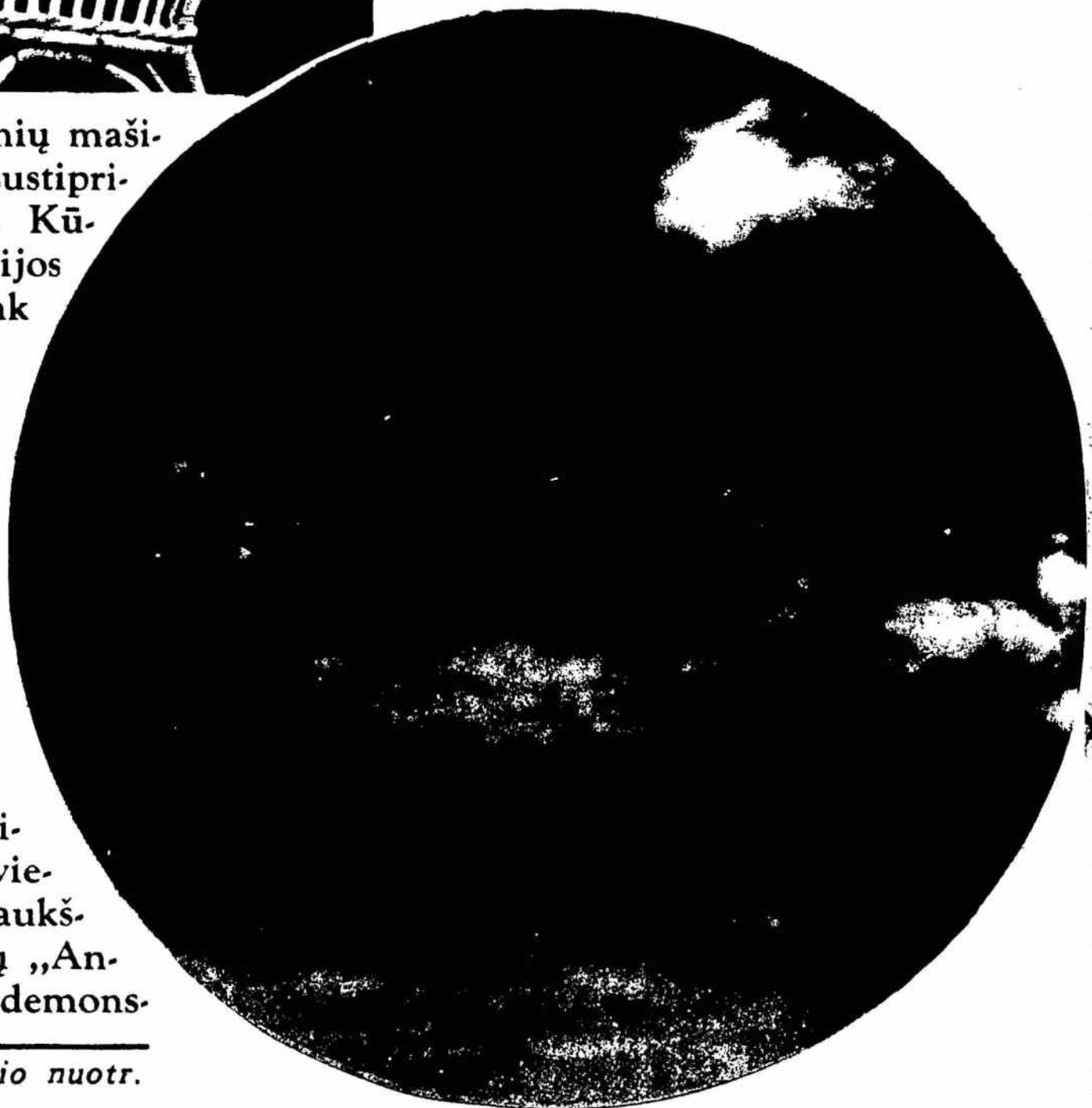
Pietų metu kalbėjo Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, pabrėždamas, kad Lietuvos aviacija per 20 metų yra daug pažengusi priekin

Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, ministras pirmininkas ats. b. gen. Černius ir kariuomenės vadovybė karo aviacijos dvidešimtmečio iškilmėse, J. Bačkaičio nuotr.

lėktuvai. Tai nauja b. gen. Gustaicio konstrukcijos modernių mašinų serija, vėl žymiai sustiprinusi mūsų oro jėgų visumą; sustiprinusi mūsų pačių proto ir pačių rankų ir sugebėjimo dėka. Kūrybinis b. gen. Gustaicio produktingumas ir jo konstrukcijos karo lėktuvai, ypač po sėkmingos 1934 m. kelionės aplink Europą, yra plačiai žinomi visuose kraštuose, nekalbant apie Baltijos kaimynus. Paskutiniai „Anbo“ 41-ji milžinai yra mūsų oro jėga ir vertai užtarnautas pasididžiavimas. Tai gali pajusti kiekvienas, savo akimis pamatęs šios galingos mašinos greitį, miklumą ir patvarumą ore kai ją valdo kieta bet kurio Lietuvos karo lakūno ranka.

Po lėktuvų šventinimo, išsirikavusius karo aviacijos karius ir dirbtuvių personalą pasveikino Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, kurio prasmingas žodis buvo palydėtas Tautos himnu. Po to skraidantis personalas nuskubėjo į savo vietas, daugybė šventei išrikiuotų karo lėktuvų traukė į savo lizdus angaruose, o kelios eskadrilės tuojau pakilo į orą, kur parodė visą eilę rikiuotės ir pavienių skraidymų. Skraidančių lėktuvų tarpe keletą kartų per aukštųjų svečių galvas audringai praūžė ir naujai pakrikštytųjų „Anbo“ 41-jų eskadrilė. Gražią, nepaprastą oro akrobatiką pademons-

Iškilmų dieną, Jul. Miežlaiškio nuotr.

ir sustiprėjusi. Šalia karinės aviacijos taip pat reiškiasi ir civilinė aviacija, o jaunimas mokosi sklandyti. Mūsų Tėvynė džiaugiasi aviacija, ją brangina ir nesigaili jai duoti savo geriausių sūnų. Iškeldamas sunkią aviacijos tarnybą, Respublikos Prezidentas mūsų aviacijai palinkėjo kuo geriausios sėkmės. Karo aviacijos viršininkas b. gen. Gustaitis šia proga apdovanotas Vytauto Didžiojo III laipsnio ordinu.

Mūsų oro kariuomenę pasveikino ir krašto apsaugos ministras b. gen. Musteikis, pareikšdamas džiaugsmą šiomis reikšmingomis sukaktuvėmis ir palinkėdamas visados būti tvirtais savosios padangės šeimininkais.

Toliau kalbą pasakė mūsų kariuomenės vadas b. gen. Raštikis. Kariuomenės vadas pirmiausia kariuomenės ir Šaulių sąjungos vardu pasveikino visus karo aviacijos karius, civilinius tarnautojus ir darbininkus, pareikšdamas savo džiaugsmą ir pabrėždamas: „Galiu drąsiai viešai pasakyti, kad mūsų karo aviacija per du dešimtmečius yra ne tik padariusi didelę pažangą, — juk tokią pažangą yra padariusi visa mūsų kariuomenė, — bet kad toji karo aviacijos pažanga kitų mūsų kariuomenės ginklų tarpe yra bene pati didžiausioji. Tuo mūsų kariuomenė ir jos aviacija gali ne tuščiai, bet visai pilnytai didžiulotis. Kur ir kokioje srityje karo aviacijos pažanga yra ypatingai pasireiškusiai, man netenka aiškinti, nes tai yra visiems mums labai gerai žinoma.“

Kariuomenės vadas taip pat iškėlė ir didelius b. gen. Gustaičio nuopelnus mūsų karo aviacijai ir mūsų kariuomenei: „Malonu man pažymėti ir karo aviacijos viršininko brigados generolo Gustaičio savotišką sukaktį, nes jis beveik kartu su mūsų karo aviacijos pradžia ir pats pradėjo tarnauti mūsų karo aviacijoje, kaip paprastas mokinyk-kariūnas; per du dešimtmečius be pertraukos jis tarnavo aviacijoje, perėjo visus tarnybinius laipsnius ir vietas ir šiandien stovi visos mūsų karo aviacijos priešakyje. Be pertraukos tarnauja po dvidešimt metų karo aviacijoje dar du karo aviacijos mokyklos pirmosios laidos auklėtiniai — majoras Jablonskis ir majoras Šembergas. Visus šiuos tris kaip ir kitus seniausius mūsų aviatorius aš nuoširdžiai sveikinu. Ypačiai sveikinu brigados generolą Gustaitį, turintį didelius nuopelnus mūsų aviacijai, ne tik kaip karį lakūną, bet ir kaip gabų aviatorių konstruktorių.“

Toliau kariuomenės vadas šia proga pareiškė: „Vyriausybei materialiai remiant, mūsų karo aviacija nuolat stiprėja ir jau yra netoli kariuomenės vadovybės pastatyto jai masto. Juk ir šiandien, savo gražios sukakties proga, aviacija padidėjo gražiais savo konstrukcijos ir savo darbo lėktuvais. Tai yra bene gražiausias jubiliejinės šventės pažymėjimas, atliktas ne sumanymais ir ne žodžiais, bet jau realiais atliktais darbais.“

Pone Respublikos Prezidente, mūsų aviatoriai, kaip ir visi mūsų kariai, nuolat mokosi ir dirba, kad kiekvieną valandą, kada Tėvynė pašauks, būtų pasirėngę tuoj ginti Tėvynės laisvę ir už bendrus tautos ir valstybės reikalus ryžtis ir aukotis. Kad tas darbas yra atliekamas su dideliu pasiryžimu ir drąsa, rodo gan didelis būrys lakūniškų kryžių mūsų kapinėse, kur amžinu miegu ilsisi tarnybos, pareigos ir entuziazmo aukos. Juk jie žuvo ne todėl, kad būtų norėję žūti, bet todėl, kad buvo drąsūs ir nebijojo pavojų mokymo

kovoje už laisvąją Lietuvos padangę. Jie žuvo, garbė jiems, o į jų vietas stojo šimtai kitų vyrų jaunuolių, kurie tęsia jų darbą toliau. Dabar mes mokomės, bet kada bus mums įsakyta, mes kausimės ir aukosimės taip, kaip kovėmės ir aukojomės 1919—20 metais. Jei reikės, mes nebijosime ir mirti, kad tik Lietuva būtų laisva ir nepriklausoma; nebijosime, kaip nebijojo mūsų draugai, žuvę kautynėse per karą dėl Lietu-

B. gen. inž. Gustaitis, karo aviacijos viršininkas

vos nepriklausomybės, kurių tarpe buvo ir karo aviacijos atstovai; nebijosime todėl, kad tai yra ir bus mūsų pareiga ir garbė.

Jūs, Kauno aviacijos kariai, šiame patriotiškame darbe visada turite būti vieni iš pirmųjų. Jūs galite tai padaryti ir taip darysite. Už atliktus darbus dėkoju.“

Po b. gen. Raštikio kalbos, civilinės aviacijos vardu sveikino LAK pirmininkas prof. Z. Žemaitis. Taip pat buvo perskaityta visa eilė sveikinimų raštu. Visiems sveikiniams gražiai padėjo malonus iškilnių šeimininkas b. gen. Gustaitis. Prieš išsiskirstant, svečius palinksmo karo aviacijos karių choras.

Palengva iškilnių pradžioje išsigiedrinusi, palyginti, lietinga gegužės 20-oji diena, žavingai žaliuojančiame ir gelsvai žydinčiame aerodrome gausiai išrikiuotų modernių karo lėktuvų eilės ir nauja galingų lietuviškųjų trimenčių serija — kiekvieną šių nors ir kuklių iškilnių dalyvį galėjo nuteikti lietuviškojo pasididžiavimo ir pasigėrėjimo jautriais išgyvenimais. Žiūrėdamas ir įsigilinęs į mūsų karo aviacijos dvidešimtmečio žygius ir laimėjimus, iš tikrųjų, mūsų karo vadovybės žodžiais tariant, jauti, kad bet kuris priešas Lietuvos padangėje laisvai nesišvaistys, o bus priverstas kautis visu rimtumu.

Mūsų aviacija Nepriklausomybės kare

Jau esant mūsų kariuomenės užuomazgai, kilo mintis turėti ir savo karo aviaciją, bet tai padaryti buvo žymiai sunkiau, negu suformuoti kitą kurią nors kariuomenės dalį. Nebuvo ne tik nei vieno lėktuvo, nei būstinės, nei personalo, bet ir nebuvo žmogaus, kuris šiame darbe nusimanytų.

Nežiūrint trūkumų bei sunkumų, buvo nuspręsta formuoti karo aviaciją. 1919 m. sausio 30 d., pradėjus formuoti inžinerijos kuopą, jos sudėtin, tarp kitų būrių (elektrotechnikos, sapiorų, automobilių...), sudarytas ir aviacijos būrys, į kurį pradėjo rinktis „aviacijos savanoriai“ lietuviai, iš kurių vėliau buvo sudaryta Aviacijos Karo Mokykla. Mokyklos vadovybė, visi specialistai ir instruktoriai buvo labai menki lietuviai, o dažniausiai samdyti svetimtaučiai, nes savų specialistų, šio amato žinovų, neturėjom.

1919 m. kovo 1 d. inžinerijos kuopa lieka batalionu, o jos buvę būriai, tarp jų ir aviacijos būrys, pasidaro kuopa. Aviacijos kuopos vadu buvo paskirtas kar. Petronis (tarnavęs Rusijoje jūrų inžinierium).

1919 m. kovo 12 d. aviacijos kuopa išsiskiria iš inžinerijos bataliono ir *pradeda savarankišką gyvenimą*, išleisdama pirmąją aviacijos daliai įsakymą. 1920 m. rugsėjo 22 d. aviacijos dalis pavadinama *oro laivynu* ir tik 1921 m. birželio 29 d. aviacijai buvo suteiktas tikras vardas *Aviacija*.

Po kar. Petronio aviacijos daliai vadovavo kar. Gavelis, vėliau anglų mjr. Carr, dar vėliau (nuo 1920 m. liepos 17 d.) vadovavo gen. ltn. Kraucevičius (dabar atsargoje). Po gen. ltn. Kraucevičiaus (nuo 1927 m.) aviacijai vadovavo dabartinis d. gen. Pundzevičius, o nuo 1934 m. aviacijos vadovavimą perėmė dabartinis jos viršininkas, buvęs mūsų karo aviacijoje nuo pirmųjų jos gyvavimo dienų ir baigęs pirmąją Aviacijos Karo Mokyklą b. gen. inž. Gustaitis.

Nesigilindami ir smulkiai nenagrinėdami jos kūrimosi ir kliūčių, kurias teko nugalėti besikuriant, pažiūrėsim kaip aviacija dalyvavo Nepriklausomybės karuose.

Kovose su bermontininkais mūsų aviacijai neteko dalyvauti; mūsų aviacija dalyvavo tik kovose su bolševikais ir lenkais.

Karę su bolševikais mūsų aviacija savų lakūnų pilotų neturėjo; tuo metu buvo tik samdyti vokiečių pilotai, todėl ir jos veikimas buvo silpnėsnis, negu kare su lenkais, kada frontan skrido nors dar jauni, neprityrę, bet pilni energijos ir pasiryžimo mūsų Av. Karo Mokyklą baigę pilotai ir žvalgai. Anksčiau negu kalbėti apie skridimus frontan, šiek tiek tenka paminėti ir medžiaginę aviacijos būklę.

Pats pirmutinis lėktuvas, kurį mūsų aviacija gavo, buvo „Sopwith“. Skridę bolševikų lakūnai, pritrūkę benzino, nusileido Jezno apylinkėse, paliko sveiką lėktuvą ir pabėgo. Tik gaila, kad jį išardė tokie „specialistai“, jog paskiau reikėjo iš pagrindų jį atremontuoti. Bet atremontuoti nebuvo galimumo, nes nebuvo nei žmonių, kurie tai galėtų padaryti, nei medžiagos, todėl šis lėktuvas buvo atremontuotas daug vėliau, tik Nepriklausomybės kovoms pasibai-

gus, ir frontan skristi jam neteko. 1919 m. vasario 27 d. buvo atgabenti Vokietijoje nupirkti žvalgybos lėktuvai (8 št.) L.V.G. C VI.

Aviacijos dalies techninis aprūpinimas žymiai pagerėjo, kai mūsų kariuomenė paėmė Radviliškį, kur mums teko didelis aviacijos grobis. Be daugybės medžiagos ir atsarginių dalių, ten buvo rasta daug aviacijos ginklų ir municijos. Iš paimtų lėktuvų daugelis netiko skraidyti, nes buvo reikalingi didesnio ar mažesnio remonto, bet vis dėlto vėliau pavyko atremontuoti ar surinkti nemaža įvairių tipų lėktuvų (mokomųjų, žvalgybinių).

Aviacija kare su bolševikais. Tik gavus iš Vokietijos nupirktus lėktuvus, tuojaus prasidėjo aviacijos darbas. Jau kovo 3 d. daromas skridimas tikslu nufotografuoti Kaišiadorių ir Vilniaus gelž. stotis ir patį Vilniaus miestą, be to, išmėtyti proklamacijas. Šį uždavinį atlikę, lakūnas Šulcas ir žvalgas Fugalevičius grįžę pranešė:

„Geležinkelio ruože Kaunas — Vilnius jokie judėjimo nepastebėta. Nufotografuota Kaišiadorių ir Vilniaus stotys bei Vilniaus miestas trijose plokštelėse. Vilniuje iš 900 m aukščio išmesta 1½ pūdo proklamacijų. Vilnius daro išmirusio miesto įspūdį: gatvėse ir šaligatviuose judėjimo beveik nėra“.

Proklamacijas, rašytas lietuvių ir lenkų kalbomis, dažniausiai mėtė šiuose punktuose: Vilnius, Giedraičiai, Molėtai, Landvaravas, Žasliai, Paberžis, Panevėžys ir Ukmergė. Lakūnai, veždami išmesti tokias proklamacijas, pasiimdavo ir bombų, ir, atskridę į punktą, žiūrėjo: jei prieš nėra — meta proklamaciją, jei yra priešas — bombas; be to, skrista žvalgyimo tikslu. Taip, pav., balandžio 4 d. po skridimo maršrutu: Kaunas — Jonava — Siesikai — Pagiriai — Panevėžys — Kaunas, lakūnas Šulcas ir kar. Fugalevičius pranešė (duodu pranešimą tokį, kaip yra rašyta originale — netaisydamas kalbos): „Jonavos rajone nuo Pagirių Siesikų linkui jokie judėjimo nepatėmyta. Siesikuose numesta dvi bombi. Folvarke Pogirialiai numesta 1 bomba. Miestely Pagiriai — 2 bombos.“

Tarpe Pagirių ir Siesikų patėmytos dvi grupės žmonių po 25—30 ypatų. Nuo Pagirių iki Panevėžio plentu judėjimo nepatėmyta. Panevėžyje numestas laiškas.

Pastaba: Iš priežasties sužeidimo į ranką ir didelio tekėjimo kraujo, buvome priversti nusileisti

Pirmasis mūsų karo lėktuvas „Sopwith“, 1919 m. paimtas iš bolševikų ties Jeznu

Amerikiečių lietuvių dovana mūsų karo aviacijai

prie Panevėžio. Leidžiantis prie Panevėžio buvome apšaudyti grupės kavaleristų iš maždaug 25 ypatų. Nusileidus, nuo gyventojų artimo sodžiaus sužinojome, kad tas Panevėžio rajonas užimtas šį rytą bolševikų grupės apie 50 žmonių. Iš tos priežasties priversti buvome tuojaus grįžti Kaunan.

Ypatingas atsitikimas. Šautuvo kulipka pramuštas benzino bakas ir plieninė trūbelė kabinoje. Nusėdant Panevėžy sprogo kamera ir iš tos priežasties aparatas aerodrome pavirto, bet nieks nesugedo“.

Gegužės 2 d. mūsų aviacija aktingai dalyvavo užimant Ukmergę. Lakūnai pranešinėjo žemės kariuomenei, kur ir ką priešas veikia ir, be to, patys puolė bombomis ir kulkosvaidžių ugnimi. 13 v. 45 min. net penki lėktuvai bombardavo besitraukiantį iš Ukmergės priešą.

Kautynėse ties Panevėžiu aviacija jau buvo gerai pasirengusi ir veikė pagal tam tikrą planą. Kad būtų lengviau Panevėžį pasiekti, gegužės 17 d. keturi lėktuvai buvo perkelti (išskrido) į Kėdainius, kur buvo pristatyta degamosios-tepamosios medžiagos ir bombų. V. 18 d. 7 kartus puolė Panevėžį bombomis ir kulkosvaidžiais, V. 19 d. 5 kartus Panevėžį ir geležinkelį ligi Kupiškio, V. 20 d. išvaikyti bolševikai, besitraukiantį vieškeliu iš Panevėžio į Karsakiškį pro Vilkapievius ir susprogdintas bolševikų traukinys (apie 40 vagonų). V. 21 d. bombarduota Subačiaus stotis. Po šių kautynių aviacijai buvo duodami daugiausia žvalgyimo uždaviniai, proklamacijų mėtymas ir kit.

Bolševikai sumušti traukėsi visu frontu į šiaurę ir į rytus. Nustūmus bolševikus toliau, mūsų lėktuvams buvo per toli skraidyti iš Kauno aerodromo, todėl V. 28 d. buvo suformuotas aviacijos kovos būrys ir nuo VI. 13 d. perkeltas į Uteną, kur buvo jo nuolatinė bazė — lauko aerodromas. Čia buvo pastatytas ir laikinas angaras su sandėliuku. Būriui vadovauti buvo paskirtas kar. šalkauskas. Būryje buvo 5 pilotai: Hiksa, Kulikovskis, Šulcas, Rotteris, Veinšenkas ir 6 žvalgai: Šalkauskas (vadas), Jakštys (vienintelis lietuvis, dabar tarn. cv.), Soltanas, Knystautas, Ditrichas ir Jancevičius. Būrio sudėtis nuolat keidavosi, nes dažnai kai kurie būdavo reikalingi Kaune. Būrys turėjo 3—4 L.V.G. c VI lėktuvus. Šiam av. būriui (jo veikime) daugiausia vadovavo mjr. Dahlbekas; operatyvinius uždavinius būriui duodavo vyr. kariuom. vadas, 1. pėst. brig. vadas ir retkarčiais 1. pėst. pulko vadas.

Šis aviacijos kovos būrys ypatingų pasižymėjimų neparodė, nes dažnai trūkdavo degamosios-tepamosios medžiagos, municijos bei atsarginių dalių, o, be to, ir

iš dalies, kad pati vadovybė nesugebėjo tinkamai išnaudoti aviacijos. Kai kurie lėktuvai neturėjo kulkosvaidžių, todėl į frontą, ypač svetimtaučiai, be noro skrido, nes ties Daugpiliu vieną mūsų žvalgybos lėktuvą buvo užpuolęs rusų naikintuvas. Atsidūrus frontui padauguvyje, aviacijos kovos būrys dažnai žvalgydavo ir bombarduodavo Daugpilio miestą ir stotį, Gryvos fortą ir, aplamai, bolševikų pozicijas. Av. kovos būrys dar buvo vadinamas orlaivių kovos būriu. Kaip veikdavo išsiųstas lėktuvas, galima pavaizduoti, kad ir žemiau dedamu žvalgo Soltano raportu, 1919. X. 4. rašytu aviacijos dalies vadui:

„Sulig įsakymo I orlaivio kuopos Būrio vado išskridau su lakūnu karininku Hiksa ant aparato L.V.G. maršrutu: Utena — Ažerėnai — Dvinskas su uždaviniu išmesti bombas ant tilto, stoties ir atakuoti bolševikų aerostatą. Buvo paimta 12 bombų po 2 klg. ir viena torpėda 10 kg. Atskridus Dvinskan nusileidome iki 300 metrų del metimo bombų. Visas bombas išmečiau ant plento ir Depo ir mačiau kaip 3 iš jų trūko ant depo stogo, o kitos ant plianto. Paskiau atradęs aerostatą linkmėje Ž-R nuo Dvinsko nutrauktą žemyn, aš iš savo kulkosvaidžio išleidau į jį 200 šovinių, bet uždegti (nepavyko) nenusidavė, kadangi nusileidus iki 100 metrų, atidengė į mus smarkią ugnį iš artilerijos ir kulkosvaidžių, kur mūsų aparatas apturėjo didelį sugadinimą nuo artilerijos ir kulkosvaidžių. Taigi turėjome skubėti ant savo pusės dėl to, kad motoras pradėjo kaisti, ba buvo peršautas radiatorius. Pakelyje motoras visai sustojo ir turėjome leisti renkant atitinkamą vietą. Nusileidome labai laimingai prie dvaro Smielina 5 km. nuo Ažerėnų. (pasirašė) Žvalgas kar. Soltanas“. (Kalba netaisyta). Tenka pabrėžti, kad mūs lakūnams sekdavosi, nes dažnai grįždavo su keliolika skylių lėktuve, bet patys visai sveiki.

Kartą kar. Prankevičiui, skraidant lenkų fronte, kulka perpiovė kombinzoną nuo apačios ir suskaldė kulkosvaidžio buožę, bet pačiam lakūnui nekliuvo.

Aptilus karo veiksmams su bolševikais ties Daugpiliu, spalio mėn. pabaigoje kovos būrys iš Utenos grįžo į Kauną.

Aviacija kare su lenkais. 1920 m. kovos su lenkais pareikalavo iš mūsų, galima sakyti, didžiausių tuometinės aviacijos pastangų ir darbo. Bet aviacijoje nuotaika buvo jau visai kita, negu kovų metu su bolševikais. Svetimtaučiai lakūnai jau buvo išėję arba paleisti. Dabar pilotais buvo mūsų jaunieji, tik išleisti iš aviacijos karo mokyklos leitenantai. Jie lenktyniuodami varžėsi skristi į frontą. Taip pat aviacijos vadovavimas buvo buvusio rusų lakūno, gen. ltn. Kraucevičiaus, tinkamo tai vietai-paskirčiai žmogaus, rankose. Taip pat ir medžiaginė dalis, sutvarkius paimtą iš bermontininkų karo grobį, žymiai pagerėjo.

Liepos mėn. viduryje, kai bolševikų spaudžiami lenkai ėmė skubiai trauktis iš Vilniaus krašto į pietus ir pietų vakarus, mūsų lėktuvai buvo nuolatos siuntinėjami žvalgyti ir sekti lenkų kariuomenės persigrupavimus pagal demarkliniją. Pirmą skridimą lenkų frontan atliko gen. ltn. Kraucevičius su žvalgu ltn. Prankevičium; liepos 9 d. juodu žvalgėsi maršrutu: Kaunas — Varėna — Vilnius — Lyda — Vileika — Bezdonis — Kaunas. Po to beveik kasdien

buvo siunčiama į įvairias fronto vietas po vieną ar po keletą lėktuvų.

Pradžioje skridimų tikslas buvo tik žvalgymas, o vėliau, pradėjus lenkams aktingai veikti, buvo puolama bombomis ir kulkosvaidžiais. Mūsų lakūnai nuskrisdavo gana toli, pasiekdami Augustavą, Gardiną, Lydą, Ašmeną, N. Švenčionis ir kitus punktus.

Grįžę iš skridimų, jie apžiūrėdavo lėktuvus ir skaitydavo skyles, kurių labai dažnai parsinešdavo net po keliolika. Pasitaikydavo, kad apšaudydavo ne tik lenkai, bet kartais ir savieji, neįžiūrėję grįžtančio iš užfrontės lėktuvo ženklų.

Bolševikams esant Vilniuje, rugpiūčio mėn. buvo skrista net šešiais lėktuvais demonstracijos tikslu. Vėliau mūsų kariuomenei užėmus Vilnių, aviacija ten buvo nuolatinis svečias; lakūnai dažnai nusileisdavo grįždami iš fronto, atiduodavo pranešimus arba Parubanko aerodrome pasiimdavo kuro, kur buvo pagelbinė bazė. Pasitraukus lenkams iš Vilniaus krašto, aviacijai buvo įsakyta daugiausia dėmesio kreipti į Suvalkų, Augustavo, Dambavo, Grajavo ir Gardino apylinkes.

Rugsėjo pabaigoje mūsų aviacija pastebėjo įtartinus lenkų kariuomenės grupavimus, kurių judesio kryptis —ėjo mūsų teritorijos link. 1920 m. rugsėjo 29 d. skrisdami pasižvalgyti, lakūnas mjr. Šenbergas (tada ltn.) ir žvalgas kpt. Jakštys (dabar mjr.) pastebėjo už Lydos ir pačioje Lydoje lenkų kariuomenę, kurios judesio kryptis buvo Vilnius. Tuo laiku Suvalkuoseėjo posėdžiai — derybos su lenkais.

Lydoje mūsų lėktuvą lenkai apšaudė, todėl iš lėktuvo irgi buvo atsišaudoma. Grįžus buvo pranešta kar. štaban, kad pastebėta lenkų kariuomenės koncentracija Vilniaus link, bet štabo viršininkas, sveitintautis plk. Kleščinskas, netikėjo lakūnų pranešimui ir numojo ranka, laiku neišnaudojo, neįvertino pranešimo, o kai pasirodė teisybė — jau buvo pervėlu.

Lenkams besiveržiant į mūsų kraštą, per kautynes ties Varėna išgamų civilių geležinkelinių klasta buvo sugadintas kelias ir lenkams pateko mūsų šarvuotas traukinys „Gediminas“. Lenkai tuojaus bandė panaudoti jį prieš mus pačius, todėl mūsų aviacija pradėjo jį medžioti, norėdama susprogdinti. Spalių 4 d. buvo pasiūsti į Varėnos stotį 5 mūsų lėktuvai, turėję surasti ir sudaužyti šarvuotą traukinį. Paties traukinio tą dieną nepavyko pamatyti, nors buvo žinių, kad jis yra Varėnoje, bet lakūnai vis vien bombardavo stotį. Iš bombardavimo namo grįžo tik 4 lėktuvai: ltn. Kumpis su Pranckevičium buvo pašauti ir pateko lenkų nelaisvėn. Ltn. Kumpis buvo sužeistas į galvą ir spalių 10 d. mirė, o ltn. Pranckevičius išbuvo nelaisvėje iki 1921. IV. 22 d., grįžo jau gavęs džiova, nuo kurios 1926. III. 25 d. mirė. Abu yra apdovanoti Vyčio kryžiaus ordinu.

Spalių 20 d. 16 v. vėl buvo pasiūsta eskadrilė bombarduoti Parubanko stotį ir aerodromą. Stotyje buvo susprogdinti transporto vagonai, bombarduota aerodromo angariai ir iš kulkosvaidžių apšaudyta plentu iš Landvaravo Vilniaus link važiuojanti apie 20 gurguolių vora, Vaka dvare išsklaidyti lenkų raitininkai.

Spalių 23 d. buvo gautas įsakymas surasti ir pasistengti susprogdinti šarvuotą traukinį, veikiančią Landvaravo — Pabrodės ruože. Daug skridimų buvo padaryta, bet nepasisekė tai įvykdyti. Vėliau iš agen-

Ltn. Dobkevičiaus konstrukcijos kovos lėktuvas „Dobi“ III

tūrinių žinių buvo patirta, kad traukinys slėpdavosi tunelyje. To traukinio beieškant, net buvo įkliuvę ltn. Jablonskis (dabar mjr.) su žvalgu ltn. Šabanavičium. Motorui sugedus, jie turėjo nusileisti lenkų pusėje, bet jie lėktuvą sudegino ir patys pabėgo. Iš viso 1920 m. mūsų aviacija lenkų fronte atliko 93 skridimus.

Sunku būtų išvardinti, kur ir kiek nuostolių lenkams padarė mūsų aviacija savo bombomis ir kulkosvaidžiais. Lakūnai, skrisdami frontan, dažniausiai pasiimdavo bombų ir šovinių kiek tik lėktuvas keldavo, bet grįždavo tuščiomis, viską paleidę ant priešų galvų.

Iš aviacijos pusės noro ir pasiryžimo buvo tiek daug, kad dėl skridimų frontan lakūnai ir žvalgai nuolat tarp savęs varžydavosi ir nebuvo nė vieno atsitikimo, kad vadovybės įsakymo aviacija nebūtų įvykdžiusi. Iš patekusių nelaisvėn lenkų buvo patirta, kad visus didesnius žygius jie buvo priversti atlikti naktimis, kad paslėptų nuo mūsų lakūnų.

Lenkų aviacija buvo visiškai neaktyvi. Pasirodė vos kelis kartus, nežiūrint, kad iš pat pirmųjų Nepriklausomybės dienų turėjo savo tautiečių, prityrusių lakūnų, dalyvavusių Didžiajame kare rusų, vokiečių ar austrų pusėje. Iš pirmųjų dienų lenkai turėjo 9 naikintuvus, 100 žvalgybos ir 70 mokomųjų. 1918—1920 m. pirko iš Anglijos 137 lėktuvus ir 80 motorų, iš Italijos 125 lėktuvus ir iš Vokietijos 88 lėktuvus ir 114 atsarg. mot.

Lapkričio 5 d. 12 v. 30 m. atskrido vienas jų lėktuvas ir išmetė šalia Cepelino angaro 5 bombas, tačiau žymesnių nuostolių nepadarė. XI. 6 d. 13 val. buvo atskridę jau du lenkų lėktuvai: pirmasis išmetė netoli Cepelino angaro 3 bombas, iš kurių viena sužeidė 2 kareivius. Priešą vytis pakilo mūsų ltn. Dobkevičius, tačiau nepavijo. Tuo pat metu pasirodė ir kitas lenkų lėktuvas, bet pamatęs iš aerodromo kylant mūsų kūrį, nepriskridęs aerodromo, nudūmė atgal.

Baigdamas turiu pabrėžti, kad tuo laiku mūsų aviacija daug padarė, o reikiant, ateityje, ji dar daugiau padarys.

1938 m. rudenį suvažiavę savanoriai kūrėjai, Širvintų - Giedraičių kautynių dalyviai, pamatę tik dalį skrendančios mūsų aviacijos, septynias devyniukes, sušuko: „Kad tai mes būtume turėję 1919—20 metais, tai šiandien jokių ginčytinų klausimų nebeturėtumėm“. Tiesa, jei palyginti tuos laikus su dabartiniu, tai iš tiesų yra milžiniškas skirtumas. Šiandieninė mūsų aviacija yra aprūpinta moderniais lėktuvais, o skraidantis personalas grynai lietuviškas ir pasiryžęs ginti savo gimtąjį kraštą nuo pasikėsintojų.

Ltn. Draugelis

Per dvidešimts metų

Kalbant apie bet kokią pažangą, reikia sugretinti tuos laikus, kada tik mezgėsi pati užuomazga, su tais laikais, kuriuos mes dabar gyvename. Nė viena mūsų jaunos nepriklausomos Lietuvos gyvenimo ir techninio augimo sričių nėra tiek pažengusi, kiek mūsų karo aviacija. Viso nuo lėktuvo pirmojo pakilimo tėra tik 35 metai, o nuo lėktuvo panaudojimo karo reikalams apie 27 metai. Šiame trumpame plėtimosi ir augimo laikotarpyje mūsų karo aviacija kokybės atžvilgiu mažųjų valstybių tarpe stovi pirmutinėse vietose. Tai pasiekta kruopščiu darbu ir giliu tikėjimu ateitimi.

Pirmomis mūsų nepriklausomo gyvenimo dienomis iš visų pusių veržėsi į Lietuvą priešai ir tykojo, kad iš vienos ar kitos pusės galėtų atsiplėsti žemės gabalą ir prisijungti sau. Grobuoniškiems tikslams ginklu kelią pastojo pirmieji mūsų kariuomenės savanoriai ir palengva pradėjo tramdyti įsisiūbavusį priešą. Šalia kitų ginklų rūšių, kūrimosi pradžios žingsnius daro ir karo aviacija. 1919 m. sausio mėn. šaltomis dienomis pradeda rinktis savanoriai į aviacijos būrį prie inžinerijos bataliono. Plaukia į būrį jaunuoliai, kuriems bet kada per karą teko iš arčiau matyti lėktuvą, plaukia visai jo nematę, plaukia ir tie, kuriems teko prie lėktuvų dirbti ar net ir skraidyti. Nebesutelpa savanoriai būryje, greit perpildo ir kuopą, o 1919 m. kovo 12 d. aviacija pradeda savarankiškai veikti ir tvarkytis.

Augimo skuba visai lakūniška. Nors žmonių skaičius ir augo, bet lėktuvą ne taip jau lengvai kur sugriebsi. Ir čia likimas lakūnams padeda. Pirmąjį lėktuvą atsiunčia pėstininkai, kurį ties Jeznu paėmė iš bolševikų. Toliau dalis mokomųjų ir kovos lėktuvų perkama Vokietijoje. Žymiai padidėja aviacijos jėgos, kai ties Radviliškiu sumušami bermontininkai ir į mūsų rankas patenka lėktuvų, aviacinių bombų, kulkosvaidžių ir šovinių.

Sparčiai eina savo lakūnų mokymas, kurie, išsimokę skraidyti, pradeda atlikinėti ir skridimus į frontą su kautynių uždaviniais. Pasamdyti svetimšaliai palieka mūsų aviaciją ir Lietuvos padangėje tenardo lėktuvai, valdomi lietuvių rankų. Slenka laikas, nurimsta krašte siautusi karo šmėkla, gyvenimas grįžta prie normalaus kūrybinio krašto atstatymo darbo. Lakūnai, kovų audroje užgrūdinti ir įgytas teoretines žinias kovoje patikrinę, pradeda tolimesnį taikos meto lavinimąsi. Gabūs ir išmokslinti lakūnai vyksta į užsienius pagilinti turimas žinias ir įsigyti naujų savo specialybei pritaikytų žinių. Įsigyjama ne tik žinių, bet ir tų laikų moderninių lėktuvų, ginklų, prietaisų ir kitų priemonių, kurios leistų ir duotų galimumo visapusiškai tobulėti ir rengtis naujiems krašto gyvenimo žygiams.

Perorganizuojamas ir vidujinis aviacijos organizacinis gyvenimas. Atskiriama tiekimo sritis nuo mokymo ir tolimesnio lakūnų lavinimo. Iš aviacijos parko pasidaro technikos, o vėliau ir tiekimo skyrius, kurio pareiga tiekti aviacijos daliniams turtą ir kitą reikalingą medžiagą. Šiam skyriui priklauso aviacijos dirbtuvės, kuriose jau galima pastatyti savo konstrukcijos lėktuvų, kurie nei darbo atlikimo, nei techninių duomenų atžvilgiu nesiskiria nuo užsienio lėktuvų.

O kai kuriuos įrengimo dėsnius pasisavino iš mūsų konstruktoriaus, dabartinio karo aviacijos viršininko b. gen. inž. Gustaičio, užsienio dirbtuvės, pav., lakūno bortinės lentos įrengimą. Mūsų dirbtuvės dabar gamina visas lėktuvo dalis ir stato patį lėktuvą, kuriam perka tik variklį ir avigacinius prietaisus. Dirbtuvių būstinės nuolat didinamos ir, įrengus jau dabar pastatytą dar vieną pastatą, leis dar plačiau dirbtuvių darbą išplėsti. Galės iškart išleisti ne tik vienos paskirties ir tipo lėktuvų, bet kartu ir didesnę skaičių įvairiems tikslams skirtų lėktuvų.

Kai karo aviacija stiprėjo, tobulėjo ir kūrėsi, atsirado lakūnų, kurie pradėjo galvoti apie lietuviškus sparnus. Daug kas mėgino, braižė, statė ir kilo mintyse į orą. Žinoma, kad kilo, bet bent kiek atsiplėsti nuo žemės nepasisekė. Buvo kaltas ar skaičiavimas, ar kita kuri statybos kliūtis, kuri neleido lėktuvo ratams nuo žemės atsiskirti. Metė dirbę, kuriems nepasisekė, o pradėjo, kurie turėjo vilties ką nors geresnio sukurti. Ir taip 1921 m. pradeda dirbti a. a. karo lakūnas ltn. inž. Dobkevičius. Jo konstrukcijos lėktuvas „Dobi“ I pakyla 1922 m. Tai buvo lėktuvas su 30 A.J. varikliu, visas svėrė 327 kg, greitis siekdavo iki 175 km/val, 1000 m kilo 6 min. Lėktuvas skirtas sporto tikslams. Po šio seka „Dobi“ II su 220 A.J. varikliu, karo reikalams skirtas lėktuvas, kurio greitis buvo apie 250 km/val, aukštumos lubos 8000 m.

Dar bebandydamas „Dobi“ II, konstruktorius jau stato „Dobi“ III, vienvietį naikintuvą. Šio lėktuvo skraidymo duomens nenustatyti, nes 1926 m. birželio 8 d., bebandydamas šį lėktuvą, ltn. inž. Dobkevičius užsimušė. Kam teko „Dobi“ III skraidyti, sako, kad iš jo buvęs labai blogas matomumas, dėl ko ir pats konstruktorius taip skaudžiai nukentėjo, nes žuvo užkliuvęs už medžių.

Vienu laiku su „Dobi“ konstruktorium pradeda dirbti ir dabartinis karo aviacijos viršininkas, „Anbo“ konstruktorius b. gen. inž. Gustaitis. Kad „Anbo“ garsūs ne tik Lietuvoje, bet ir plačiame pasaulyje, apie tai jau yra daug kartų įvairiomis progomis girdėta. Bet vis dėlto pravartu dar ir kelintą kartą pažvelgti į tuos kelius, kuriais eidamas „Anbo“ konstruktorius pasiekė didelių laimėjimų ir taip plačiai išgarsino lietuvių konstruktoriaus vardą. Nė vienas darbas nereikalauja tiek daug atsidėjimo ir prityrimo, kiek lėktuvų konstruktoriaus. Jei bus apsirakta skaičiavime, jei bus maža patyrimo ir atsidėjimo, ne tik kad žus įdėtas darbas, bet dar pareikalaus ir lakūno gyvybės, kuris mėgins su blogai apskaičiuotu ir neatidžiai pastatytu lėktuvu pakilti.

Pasekus „Anbo“ konstruktoriaus kūrybą, matome, kad nuo „Anbo“ I iki šių dienų laimėjimų nėra padaryta klaidų, bet nuosekliai ir palaipsniui nuo sportinio lėktuvo tipo pereita dar keli tipai, kol prieita iki visais atžvilgiais tobulo ir akį traukiančio gražia savo išviršine išvaizda ir įrengimu kovos lėktuvo. Naujieji kovos lėktuvai, trimenčiai „Anbo 41“, priekaišto žodžiui neturi vietos.

Nuoseklus patyrimo ir darbo kelias prasidėjo 1925 m. liepos 14 d., kai paties konstruktoriaus valdomas „Anbo I“ pirmą kartą kyla žydrion padangėn. Mažas lėktuvas turi 30 A.J. variklį, skrenda greičiu

Keletas bruožų iš karo aviacijos statistikos

Karo aviacijos 20 metų gyvenimo eigai apibrėžti ir įvairių sričių pažangai patikrinti yra sudaryta karo aviacijos statistika. Dvidešimties metų laikotarpis statistikos praktikoje palyginti labai trumpas laikas, tačiau įvairiais grafikais ir kreivėmis klasifikuoti ir stilizuoti aviacijos duomenys duoda apytikrų vaizdą apie karo aviacijos tobulėjimą ir pažangą. Todėl karo aviacijos 20 metų sukakties proga noriu pateikti iš kai kurių sričių bent kiek tų statistikos duomenų.

Mūsų karo aviacijos vadovybė, sekdamą pasaulinę aviacijos pažangą ir norėdamą turėti aktyvią, galingą ir moderninę aviaciją, laikas nuo laiko prisi-pirkdavo iš užsienio, o vėliau pasigamindavo ir savo konstrukcijų, naujų moderninių lėktuvų, o karo aviacijos mokykla tiems lėktuvams aptarnauti rengdavo skraidanti, techninį ir pagelbinį personalą. Tuo būdu mūsų karo aviacija tobulėjo ir plėtėsi: buvo įrengtos naujos avio bazės ir ten įkurtos aviacijos įgulos.

Ypač dideliais šuoliais aviacija pažengė vadovaujama dabartinio aviacijos viršininko b. gen. inž. Gustaičio.

Aviacijos viršininkas, pats būdamas lakūnas ir gabus konstruktorius, sukūrė visą eilę įvairių paskirčių moderninių lėktuvų „Anbo“. Šiais lėktuvais yra apginkluota didelė dalis mūsų karo aviacijos. Apie lėktuvų „Anbo“ konstrukcijas, jų geras savybes ir techninius duomenis buvo plačiai rašyta ne tik mūsų, bet ir užsienio spaudoje. Lėktuvais „Anbo“ domėjosi įvairių kraštų tos rūšies specialistai, o 1936 metais trims „Anbo IV“ lėktuvams atlikus perskridimą aplink Europą, kai kurios užsienio firmos kreipėsi į mūsų aviacijos dirbtuves, užsakydamos pagaminti panašių lėktuvų jų reikalams.

Plečiantis ir tobulėjant aviacijai, lygiagrečiai bu-

vo didinamos ir tobulinamos aviacijos dirbtuvės. Lėktuvus „Anbo“ pradėjus statyti serijomis, buvo įgyta naujų įvairių mašinų ir pasamdyta daugiau darbininkų. Dabartiniu metu dirbtuvėms vadovauja plk. ltn. inž. Gavelis. Jo pastangomis daug pasiekta patobulinimų, darbo ir administracijos srityje.

Aviacijai didėjant, karo aviacijos mokykla komplektavo ir rengė skraidanti, techninį ir pagelbinį aviacijos personalą ir aviacijos atsargą. Sėkmingai baigę mokyklą, esant laisvų etatinių vietų, būdavo paliekami tarnauti toliau karo aviacijoje, o likusieji paleidžiami į atsargą.

Jau daug metų, kai sėkmingai vadovauja mokyklai plk. ltn. Reimontas. Jo pastangomis mokykloje įvesta patobulinti mokymo metodai. Jis pats yra parašęs keletą iš aviacijos srities mokymo reikalams vadovėlių.

Skraidžiusiųjų asmenų metinį kitėjimą vaizdžiai parodo šie santykiai: lyginant skraidžiusius 1920 m. su skraidžiusiais 1928 metais, skraidžiusiųjų buvo 2 kartus daugiau, 1936 metais — buvo 7 kartus daugiau, o šiais metais net 9 kartus daugiau. Pažymėti santykiai aiškiai rodo skraidančiųjų asmenų kasmetinį didėjimą. Iš to galima spręsti, kad karo aviacija plėtėsi ir didėjo. Jei dabar būtų galima pažvelgti į visų asmenų išskraidytų valandų grafiką, tai pamatytume, kad kiekvieniems metams išskraidytų valandų atitenka šie %.

Išskraidytų valandų %: 1919 m. 0,2; 1920 m. 0,7; 1921 m. 2,4; 1922 m. 2,1; 1923 m. 2,0; 1924 m. 3; 1925 m. 2,0; 1926 m. 2,4; 1927 m. 3,5; 1928 m. 4,0; 1929 m. 4,2; 1930 m. 4,2; 1931 m. 5,1; 1932 m. 5,8; 1933 m. 6,2; 1934 m. 6; 1935 m. 8,5; 1936 m. 9,7; 1937 m. 12; 1938 m. 16.

iki 143 km/val, 1000 m kyla 5 min. Kilimo laikas į 1000 m aukštį šių lėktuvų kategorijoje pasiekė pasaulinį rekordą.

Konstrukuodamas „Anbo I“, konstruktorius dar nebuvo įgijęs specialių mokslų, reikalingų konstruktoriaus darbui. Tik po sėkmingų „Anbo I“ mėginimų Krašto Apsaugos Ministerija siūnčia „Anbo“ konstruktorių į Prancūziją išigyti reikalingų žinių. Būdamas mokykloje, sukuria „Anbo II“, kuris pakyla 1927 m. ir yra skirtas jaunų lakūnų mokymui.

Budri konstruktoriaus akis laiku ir visada pastebi, ko mūsų jaunai aviacijai trūksta, ir tuojau skubą tą spragą užpildyti. Po vykusio „Anbo II“ bandymo, 1929 m. rugpiūčio mėn. jau vėl kyla naujas „Anbo III“, skirtas tolimesniam lakūnų lavinimui.

Po šio konstruktorius žada jau „Anbo IV“, visais atžvilgiais moderninį žvalgybos lėktuvą. Bet kyla reikalas išigyti naujų mokomų lėktuvų. Ir čia mūsų aviacija neapsieina be „Anbo“ konstruktoriaus, ir jau nuo 1930—1931 metų mūsų aviacijos mokykla pradeda jaunus lakūnus mokyti „Anbo V, 51“, kurie turi visus savumus, reikalingus jaunų lakūnų mokymui.

Po „Anbo V“ grįžtama prie „Anbo IV“, kuris pasirodo 1932 m. liepos 14 d., t. y. lygiai po 7 metų nuo „Anbo I“ krikštynų. „Anbo IV“ per eilę metų tobulinami ir jau dabar iš jų turime „Anbo 41“, kurių

greitis siekia iki 370 km/val, kilimas į 5000 m 8 min., tai yra maždaug tiek pat, kiek kilo „Anbo I“ į 1000 m, o svorio santykis jų yra kaip 1:5, greičio 1:3, variklio galingumo 1:30. Žinoma, šie skaičiai pilno vaizdo neduoda, nes yra visa eilė veiksnių, nuo kurių pareina lėktuvo vienos ar kitos srities pranašumas.

Neužmiršo „Anbo“ konstruktorius ir reikalingo lėktuvo, kurs leistų ekonomiškai lavintis atlikinėti kautynių pratimų uždavinius. Šiam tikslui 1933 m. birželio mėn. buvo į erdvę paleistas „Anbo VI“. Su šiuo lėktuvu galima atlikinėti visus kautynių pratimų uždavinius. Degamosios medžiagos atžvilgiu jis 100 km naudoja 2 kart mažiau, negu „Anbo IV“.

Vertinant pasiektą pažangą, daugiau sustojau prie savų lėktuvų gamybos todėl, kad iš čia galima vaizdžiau spręsti, kurių laimėjimų per šį dvidešimtmetį esame pasiekę. Tariant, kad mūsų dabartinė moko-moji ir žvalgybos aviacija yra „Anbo“ aviacija — nebus perdėta. O už kiek laiko lakūnų nenustebins, kai erdvę skros „Anbo“ bombonešis ar naikintuvas. Lakūnai jaučia „Anbo“ konstruktoriaus užsimojimus, o kai ką jau gali ir akimis pastebėti. Turėdami priešakyje tokius vadus, lakūnai, o kartu ir visa karo aviacija, drąsiai žengia į kitą dvidešimtmetį.

Kaip matome, šie duomenys rodo karo aviacijos plėtimąsi bei didėjimą. Suglaudus visus duomenis ir suskirsčius visą karo aviacijos gyvenimo laikotarpį į 4 periodus (po 5 metus kiekvienam), karo aviacijos aktyvumą galima būtų apibūdinti šiuo santykiu: 1:2:4:6.

Sparčiai plečiantis ir tobulėjant aviacijos technikai, turimi lėktuvai greitai seno ir nebetiko karo reikalams. Kaip jau pradžioje minėjau, aviacijos vadybė, sekama aviacijos pažangą ir norėdama turėti visada aktyvią aviaciją, buvo priversta pirkti naujų moderninių lėktuvų. Tuo būdu mūsų karo aviacijoje atsirado gana daug įvairių tipų lėktuvų. Nuo karo aviacijos įsikūrimo iki šiol galima jų priskaityti per 30. Tų lėktuvų konstrukcija ir jų ypatybių įvairumas iš lakūnų pareikalavo daug energijos ir sumanumo, o kartais net ir gyvybės. Tačiau iš kitos pusės — Lietuvos karo lakūnai verčiami skraidyti įvairių konstrukcijų lėktuvais, daugiau išspecializavo, užsigrūdino ir šiandien nebaisūs jiems sudėtingiausi lėktuvų tipai.

Nors labai patobulėjo aviacijos technika, tačiau skraidymo sritis vis dar tebėra pavojinga ir 100% saugumas nepasiekiamas. Karo aviacijos lakūnų tiesioginė paskirtis nuolatos lavintis skraidyti, tiksliausiai atliekant nustatytus pratimus. Todėl nenuostabu, kad prie tokių intensyvių ir sudėtingų skraidymų kartais įvyksta nelaimingų atsitikimų, avarių*) ar mirties nuotykių**). Per visą karo aviacijos gyvenimo laikotarpį yra įvykę 29 mirties nuotykių, per kuriuos žuvo 36 asmens. Pagal specialybę žuvo 28 pilotai ir 8 žvalgai.

Iš surašytų mirties nuotykių biuletenio ir avarių priežastingumo grafikos matyti, kad dauguma avarių įvyko pilotuojant lakūnams, turintiems mažą skraidymų stažą. Ir iš tikrųjų, iš žuvusių 28 lakūnų pilotų, 20 pilotų stažas nesiekė 250 val. Avarijos dažniausiai atsitinka dėl šių priežasčių: a) dėl pilotavimo klaidų ir b) dėl lėktuvų bei motorų defektų.

Pilotavimo stažas arba lakūno piloto didesnis skraidymų patyrimas turi didelės įtakos avarių dažnumui. Tai vaizdžiai parodo šie statistiniai duomenys:

Stažui iki 50 val. atitenka 13 avar., 3 mirt. nuotykių, iki 100 val. — 24 avar., 4 mirt. nuot., iki 150 val. — 14 avar., 3 mirt. nuot., iki 200 val. — 9 avar., 2 mirt. nuot., iki 250 val. — 6 avar., 1 mirt. nuot., iki 300 val. — 2 avar., iki 400 val. — 1 avar., iki 500 val. — 1 avar., iki 600 val., — 1 avar., iki 700 val. — 1 avar. ir t. t. Kaip duomenyse matome, stažui didėjant, avarių ir mirties nuotykių skaičius mažėja. Daugiausia avarių ir mirties nuotykių įvyksta, kol lakūnas išskraido 250 val. Todėl šis laikotarpis lakūnų gyvenime vadinamas kritišku amžiumi ir yra pavojingiausias avarių atžvilgiu. Nors didėjant lakūno stažui avarių skaičius mažėja, tačiau visiškai neišnyksta ir išnykti negali, nes nei mašina, nei žmogus visiškai idealaus veikimo, be klaidos, pasiekti negali. Galima pasakyti, kad kuo didesnis bendrame lakūnų skaičiuje yra mokinių procentas, tuo didesnio avarių procento tenka laukti. Jeigu karo aviacijos skraidantis personalas susidėtų vien iš lakūnų, kurių stažas būtų ne mažesnis

kaip 300 val., tai avarių procentas žymiai sumažėtų. Dabartiniu metu 50% karo aviacijos lakūnų stažas svyruoja tarp 300 val. — 700 val. Kiti 50% turi mažesnę stažą kaip 300 val. ir didesnę kaip 700 val.

Skirstant karo aviacijos gyvavimo 20 metų amžių į keturis laikotarpius (po 5 metų kiekvienam), ir turint galvoje mirties nuotykių dažnumą proporcingai išskraidytų valandų skaičiui, gauname šį santykį: mirties nuotykių dažnumas laikotarpiuose I:II:III:IV = 5,1:5:2, 2:1. Šie santykiai aiškiai parodo, kad saugumas skraidymuose pakilo daugiau kaip penkeriojai, lyginant paskutiniuosius metus su pirmaisiais aviacijos gyvavimo metais. Saugumą skraidymuose pakėlė dar ir toji aplinkybė, kad 1928 metais karo aviacijoje buvo įvesta saugumo priemonė—parašutas. Iki šiol sėkmingai parašutą panaudojo ir išsigelbėjo 14 lakūnų: 11 pilotų ir 3 žvalgai.

Išskraidytų valandų ir atliktų skridimų santykis su žuvusiais lakūnais duoda lakūno amžių valandomis ir skridimais. Dabartiniu metu lakūno amžius siekia 3150 val., 8214 skrid. Šis lakūniškas amžius 3150 val. pats vienas vaizduotėje nedaro išpūdžio, todėl ypač nelakūnui susivokti ar jis didelis ar mažas — sunku. Tačiau, jei tas valandas pakeistume vidutinio greičiu lėktuvo nuskridimo kelio ilgiu, tai gautume kelio juostą, kuri 14 kartų apjuostų žemės rutulį. Žinoma, 14 kartų apskridus pasaulį, negėda numirti.

Baigiant tenka padaryti išvadą, kad mūsų karo aviacija, gabių, prityrusių, aviacijos sritį gerai pažįstančių asmenų vadovaujama, per 20 metų padarė milžinišką pažangą. Taip apginkluota ir parengta karo aviacija reikiant bus tvirta ir galinga ginti Tėvynės padangę.

Kpt. Mintautas

*) Avariją reikia suprasti lėktuvo visišką sulaužymą arba palaužimą, kuriam reikalingas dirbtuvių remontas.

***) Mirties nuotykiu reikia suprasti avariją, kurioje, be sulaužyto lėktuvo, dar žuvo ir lakūnas.

ŠAUDYMAI PALANGOJE

Be visos eilės sudėtingų uždavinių, atliekamų nuolatinėse stovėjimo vietose, poligone, lauko aerodromuose, kartą per metus, būtent, vasarą, eskadrilės vyksta į Palangą atlikti šaudymus ore iš žvalgo ir piloto kulkosvaidžių, o paskutiniaisiais metais ir iš patrankėlių. Šaudymai ore, Palangoje, atliekami todėl, kad ten tušti Baltijos plotai leidžia lėktuvui šaudyti įvairiomis kryptimis ir iš įvairių padėčių. Kad kulkos nekliudytų bežvejojančių jūroje žvejų, lakūnams yra nustatyta šaudymo vieta, o žvejams pranešama nuo tam tikros valandos toje vietoje žvejybą nutraukti.

Konkrečiai Palangoje šaudymo vieta aprėžiama šiomis ribomis: Senoji Palanga, Šventosios uostas. Šaudymo kryptis nuo kranto į jūrą. Laikas kasdien 0600—1100 ir 1600—2100 val. Skraidymai pradedami anksti iš ryto todėl, kad ryte yra patogiau šaudyti, nes mažiau svaido. Be to, anksčiau atlikę šaudymą, lakūnai gali patys šiek tiek pasinaudoti Palangos vasarvietės teikiamais malonumais ir tuo laiku netrukdo bet kuriam vasarotojui paplaukyti jūroje laiveliu ar ir šiaip toliau nuo jūros kranto nuplaukti.

Per šaudymo laikotarpį lakūnai turi atlikti eilę pratimų, kurie, žiūrint lakūno patyrimo skraidymuose ir šaudyme, suskirstomi į pagrindinius, rengiamuosius ir mokomuosius šaudymo pratimus. Pirmos eilės karo lakūnams dar skiriami konkursiniai arba rungtynių šaudymo pratimai, pagal kuriuos nustatoma lakūno sugebėjimas ir pasirengimas šaudymus atlikti ore.

Jauniems lakūnams iš karto leidžiama atlikti eilę mokomųjų šaudymo pratimų. Čia duodama proga suprasti patį šaudymą, išmokti daryti reikalingas pataisas ir priprasti prie kulkosvaidžio sukinėjimo ant lėktuvo ratilo. Nors to viso lakūnas jau buvo mokytas aviacijos mokykloje, bet be mokomųjų šaudymo pratimų jam sunkiai vyktų tolimesnieji pratimai. Kad lakūnas geriau galėtų nustatyti šaudymo ir daromų pataisų klaidas, mokomiesiems šaudymo pratimams velkami taikiniai yra didesnių išmatavimų (dydžių). Nors kliudymas įskaitomas tik į tam tikrą taikinio aprėžtą plotą, bet lakūnas iš visų kliudymų į taikinį gali spręsti kokias jis šaudydamas darė klaidas. Taip pat mokom. šaudymuose lakūnui leidžiama šaudyti iš mažesnių atstumų ir skristi mažesniu greičiu, negu reikalauja kautynių sąlygos ore. Šie pratimai nutraukiami tada, kai lakūnas įgunda šaudyti ir pradeda kliudyti į taikinį tiek, kad galima jau įskaityti atlikus mokomąjį šaudymą taip, kaip to reikalauja nustatyta tvarka ir taisyklės.

Po mokomųjų šaudymo pratimų lakūnas pereina prie rengiamųjų šaudymo pratimų. Šių pratimų šaudymo sąlygos pakitėja. Lėktuvas ore manevruoja padidintu greičiu, kuris yra artimas oro kautynių greičiui, taikinyms mažinamas, šaudymo atstumas didinamas, skirti pratimams šoviniai išleidžiami per nustatytą priėjimų skaičių. Lengvųjų pratimų turi būti sėkmingai atlikta tiek, kad eskadrilės ar grupės vadas rastų galima prileisti lakūną prie pagrindinių šaudymo pratimų. Prie šių pratimų lakūnui tenka grįžti, kai pasirodo, kad per pagrindinius pratimus jis dar nesugeba patenkinamai šaudyti. Tada pasitaisymui jam vėl duodama keletas rengiamųjų šaudymo pratimų.

Kai lakūnas gerai sugeba atlikti rengiamuosius šaudymo pratimus, tada jam skiriami pagrindiniai šaudymo pratimai. Atliekant pagrindinius šaudymo pratimus, stengiamasi sudaryti tokias sąlygas, kurios būtų artimiausios oro kautynių sąlygoms. Todėl per šiuos pratimus ribojamas priėjimų skaičius, leidžiama priėti tik iš tam tikrų kryptų, didinamas lėktuvo greitis ir šaudymo atstumas, skiriamas didesnis kiekis šovinių išleisti per tą patį laiką ir priėjimų skaičius. Šie pratimai yra vieni sunkesniųjų, bet užtat artimiausi oro kautynių aplinkybėms. Taikos metu sėkmingai juos atlikęs, lakūnas drąsiai jausis karo metu, kai jam teks kautis ore su priešu.

Rungtynių šaudymo pratimams nustatomas taikinio dydis, taškų skaičiavimo būdas, šaudymo atstumas, šovinių kiekis vienam pratimui, priėjimų skaičius, priėjimų kryptis ir būdas, šaudymo atstumas. Dar tenka prie šių sąlygų pridėti šaudymo laiką. Tai charakterizuoja mokėjimą gerai valdyti lėktuvą ir sugebėjimą per tą patį laiką padaryti daugiau priėjimų. Iš dalies laiką atstoja priėjimų skaičius, bet tai nevisai charakterizuoja šaudymo sugebėjimą, nes vienas sugebės geriau ir tiksliau užvesti ant taikinio lėktuvą, o kitas blogiau ir tam užvedimui jam reikės padaryti didesnę lanką ar pasisukimą. Atlikus rungtynių šaudymo nustatytą pratimų skaičių, iš kliudymų apskaičiuojamas taškų skaičius ir iš to nustatoma lakūno sugebėjimas šaudyti ir pirmumas prieš kitus lakūnus.

Visus šiuos šaudymo pratimus atlieka tiek žvalgai, tiek pilotai. Šaudymo pratimų rūšies ir kiekio atžvilgiu pilotai - naikintojai ir pilotai žvalgybų ar bombonešių eskadrilių atlieka vienos ar kitos rūšies pratimų daugiau ar mažiau. Naikintojai, kurių naikintuvai ginkluoti patrankėlėmis, be šaudymo iš kulkosvaidžių, atlieka šaudymus ir iš patrankėlių. Lakūnas, šaudydamas iš priešakinių kulkosvaidžių, taiko visu lėktuvu, nežiūrint koks būtų priėjimo būdas ir kuri šaudymo padėtis. Ant lėktuvo yra įrengti taikymo įtaisai (ratsargis su kryptuku), kurie yra suderinti su kulkosvaidžiais. Todėl lakūnui pasukti lėktuvą taikinio kryptimi, įnešti reikalingą pataisą ir šaudyti — nėra sunku.

Kitas reikalas, kai šaudymą atlieka žvalgas, kuris pats lėktuvo nevaldo, o tik gali įsakyti pilotui, kad šis reikiama kryptimi pasuktų lėktuvą. Bet užtat žvalgo kulkosvaidis yra pritaisytas lėktuve taip, kad jis gali judėti visą ratą aplink įvairiu kampu. Žvalgo kulkosvaidžiai turi arba paprastą taikymo įtaisą, arba šviesinį taikytuvą. Suvesti judomą kryptuką su ratsargiu, lėktuvui skrendant didesniu greičiu, nėra visai lengvas darbas. Tai palengvina paskutiniaisiais metais išrastas ir pradėtas naudoti šviesinis taikytuvas. Bet šiaip ar taip, o šaudymas iš žvalgo kulkosvaidžių yra daug sunkesnis, negu iš piloto kulkosvaidžių.

Taikiniai, skirti mokomiesiems šaudymo pratimams, yra drobinės 3×3 m dydžio marškos, o skirti rengiamiesiems ir pagrindiniams pratimams 1×5 m dydžio. Šį paskutinį taikinį dažniausiai pakeičia taip vadinama „rankovė“ arba „dešra“, kurios dydis 1×5 m. Velkant ore, jis išsipučia ir tikrai panaši į dešrą arba rankovę, nes tai yra maišas, truputį į vieną galą nusmailintas su 1 m skersmens kiauryme. Taikiny

Aviacija kariuomenės manevruose

Kad būtų galima išmokti, kaip reikės veikti tikrose kautynių sąlygose, karo aviacija, be techninio kasdieninio skraidymo lavinimosi, atlieka dar visą eilę taktiškų pratimų, bendradarbiaudama su kitomis ginklų rūšimis lauko pratimuose ir poligone. Kad būtų gautas pilnesnis kautynių vaizdas ir duota galimumo visoms ginklų rūšims didesniu mastu drauge atlikti sudėtingus kautynių uždavinius, kariuomenės vadovybė organizuoja manevrus. Manevruose, be kitų ginklų rūšių, aktyviai dalyvauja ir aviacija.

Kadangi manevrai yra labai artimi tikrosioms karo sąlygoms (tik toksai skirtumas, kad nebūna aukų), todėl aviacija čia plačiai panaudojama įvairių uždavinių vykdymui. Manevruose dalyvauja įvairios paskirties mūsų aviacijos eskadrilės: žvalgybos, naikintuvų ir bombonešių.

Aviacija, kaip pagalbinė ginklų rūšis, dalyvauja manevruose, pirmiausia pasireiškia tuo, kad atlieka žvalgymą, žemės kariuomenės apsaugą nuo „priešo“ aviacijos puolimų ir pagaliau puola „priešą“ žemėje ir ore.

Svarbiausi aviacijos uždaviniai kaip manevruose, taip ir tikrose kautynėse, teikti vadovybei greitų ir svarbių žinių apie priešą, padėti kitoms ginklų rūšims joms duotus uždavinius įvykdyti, saugoti savosios kariuomenės didesnius susibūrimus, svarbius tiekimo centrus nuo priešų aviacijos puolimų, o taip pat pulti kulkosvaidžių bei bombų ugnimi gyvąsias priešų jėgas ir svarbius objektus.

vaizduoja gyvąją priešų lėktuvo dalį, t. y. lakūnus ir variklį bei jo įrengimus. Žinoma, būtų geriausia, kad taikinį vaizduotų kuris nors prietaisas, artimai panašus į lėktuvą, pavyzdžiui, reikiamai sukonstruotas ir lėktuvo velkamas sklandytuvas. Visus šaudymo pratimus atlikti į velkamą taikinį — sklandytuvą atseitų per brangiai, bet kad nors porą tokių šaudymų kiekvienas lakūnas per metus galėtų atlikti, tai tas oro kautynėms atneštų neabejotinos naudos.

Taikinių vilkimas ore yra atliekamas ant ilgos virvės (200—250 m), kuri yra susukta ant medinės ritės. Ritė įstatyta į stovą, kuriame gali sukstis. Išmetus iš lėktuvo pririštą prie virvės taikinį, taikinys traukia virvę iš ritės ir, virvei išsivyniojus, atsilieka tokiam atstume, kokio ilgio yra virvė. Dėl taikinio ir virvės svorio velkamas taikinys šiek tiek nužemėja (žiūrint lėktuvo aukščiau). Vienu kartu lėktuvas išveža 3—4 taikinius su atskiromis virvėmis, suvyniotomis ritėse. Kai lakūnai baigia šaudyti į vieną taikinių, tai taikinius velkantis lėktuvas atskrenda ant aerodromo ir čia, nupiojęs virvę, paleidžia sušaudytą taikinį. Išėmęs iš stovo tuščią ritę, įdeda pilną, ir vėl paleidžia naują taikinį. Ir taip keičia iki išmeta visus įsidėtus taikinius. Vienam lėktuvui baigus išmesti taikinius, kyla su taikiniais kitas lėktuvas, todėl šaudymas ore nenutrūksta. Taikinyje peršautos vietos pažymimos dažais, dažniausiai cheminiu pieštuku. Taikinį išvilkti į orą tenka gana daug kartų ir jis suplyšta ne tiek nuo sušaudymo, kiek nuo oro srovės blaškymo ir plazdenimo.

Šaudymui pagreitinti ir galimumui padidinti vienu išvilkimu į vieną taikinį daugiau šaudymo prati-

Manevrų metu aviacijos daliniai suskirstomi kovojančiomis pusėmis į „mėlynuosius“ ir „raudonuosius“. Manevruose dalyvaujančios eskadrilės veikia daugiausia iš lauko aerodromų, kurie „priešui“ nežinomi, kad tuo būdu galėtų apsisaugoti nuo priešų aviacijos bombardavimo, o taip pat būtų arčiau tų junginių, su kuriais tenka bendradarbiauti. Lauko aerodromai parenkami arčiau patogių susisiekimo kelių, bet tokiose vietose, kurias būtų sunku surasti priešui, o be to, būtų galima paslėpti nuo priešų akių lėktuvus ir kitas gana gausias ir reikalingas lėktuvų aptarnavimui priemones. Lauko aerodromų apsaugai nuo galimų priešų aviacijos puolimų organizuojama aktyvi priešlėktuvinė kulkosvaidžių ir automatinių pabūklų apsauga. Ryšiui su vadovybe ir kitais aviacijos daliniais palaikyti lauko aerodromuose organizuojami telefono ir radijo ryšiai. Abipusiam ryšiui iš lauko aerodromo su uždavinius atliekančiais lėktuvais naudojamas radijas. Radijo ryšis tarp aerodromo ir skrendančio lėktuvo palaikomas telefonu arba telegrafu. Manevruose dalyvaujančios įvairios paskirties aviacijos eskadrilės, kiekviena pagal savo paskirtį, turi galimumą praktiškai atlikti labai artimus tikrovei kautynių uždavinius.

Žvalgybos eskadrilės, atlikdamos žvalgymą, surenka žinias apie priešą ir vietovę, kurios tarnauja manevruose „kovojančių“ pusių vadovybei kaip vienas iš sprendimo elementų, arba tos žinios

mų atlikti, yra dažomos šovinių kulkos. Dažai parenkami tokių spalvų (raudonos, žalios, mėlynos, geltonos), kad, atlikus kelis šaudymo pratimus, arba šaudžius keliems lakūnams į tą patį taikinį, galėtų lengvai išskirti, kurio lakūno arba kurių pratimą atliekant buvo kliudyti.

Priėjimai prie taikinio, kai atliekama bet kurios rūšies šaudymo pratimas, gali būti įvairūs. Naudojantis erdvės laisve, šaudoma įvairiais kampais, prieinant prie taikinio iš šono, viršaus, apačios, iš priešakio ir užpakalio. Šaudymas atliekamas tiek prasilenkiant, tiek susitinkant prie įvairių šaudančio ir taikinius velkančio lėktuvų greičių. Kad nekliudytų taikinius velkančio lėktuvo, šaudymas turi būti nepradedamas arba baigiamas tada, kai tarp šaudymo krypties ir taikinį velkančio lėktuvo krypties yra kampas mažesnis kaip 30°. Šios ribos griežtai laikomasi.

Tokie bendrais bruožais kasmet atliekami šaudymo pratimai Palangoje. Vertinant per šį dvidešimtmetį pasiektą pažangą, reikia pasakyti, kad mūsų karo aviacija šaudymo srityje ne kiek neatsiliko nuo kitų kraštų aviacijos. Turėdami visais atžvilgiais tobulą šaudymo vietą — Baltijos jūrą, tinkamus moderniais ginklais ir taikytuvais ginkluotus, techniškai tobulus savos konstrukcijos ar užsienio gamybos lėktuvus, prityrusių ir gabių šaudymo srityje lakūnų, energingų, nenuilstamų, gabių ir pasiryžusių vadų vadovaujama mūsų karo aviacija ateityje ne tik neatsiliks, bet bus ir tokių sričių, kur pralenks kitų kraštų karo aviacijas. Jau per šį dvidešimtmetį lietuvis įrodė, kad ne veltui raižo padanges žaliais „Anbo“ sparnais.

būna naudingos įvairiems vadams, kaip saugumo priemonė nuo priešo.

Žvalgybos eskadrilės veikia ne vien tik vadovybės naudai, bet labai dažnai atlieka bendradarbiavimą ir su kitomis ginklų rūšimis: pėstininkais, artilerija ir kavalerija. Žvalgybos lėktuvas, bendradarbiaudamas su pėstininkais, seka kautynių lauką nuolat informuodamas pėstininkų vadus apie priešą ir savų dalių padėtį, o taip pat palaiko ryšį tarp priešakininių dalinių ir vadovybės. Bendradarbiaujant su kavalerija, žvalgybos lėktuvui tenka palaikyti ryšį tarp kavalerijos dalinių ir vadovybės, atliekančių žvalgymą ar kitus uždavinius, o taip pat teikti reikiamų žinių apie priešą padėti, kad palengvintų kavalerijai uždavinius vykdyti. Žvalgybos lėktuvo bendradarbiavimas su artilerija pasireiškia surandant artilerijai taikinius, ypač greit nykstančius, ir šaudant baterijai į tokius taikinius, kurių negalima matyti iš žemės.

Lakūnai, atlikdami žvalgymo uždavinius, svarbesnius pastebėtus objektus nufotografuoja, tuo papildydami akies pagalba surinktas žinias. Iš padarytų oro foto nuotraukų galima suprasti bendrąją priešą padėtį, patikrinti savųjų dalių ugnies priemonių išdėstymą ir maskavimą.

Žvalgomoji aviacija vartoja specialius rankinius ir automatinius foto aparatus. Foto nuotraukos daromos iš įvairių aukščių, žiūrint kokio mastelio norima gauti pati foto nuotrauka. Fotografavimas atliekamas plane ir perspektyvoje.

Žvalgymas gali būti atliktas iš įvairių aukščių, pradedant nuo 50 iki 5000 m ir aukščiau.

Kad priešą sekimas būtų nuolatinis, žvalgyba vykdoma dieną ir naktį. Nakties metu žvalgymas yra sunkus, nes blogai matyti ir sunku orientuotis. Naktį žvalgyba atliekama tik svarbesnių ir didesnių objektų. Žvalgomiems taikiniams surasti vartojamos specialios parašiotinės raketos, kurias žvalgas išmeta iš lėktuvo. Tokios raketos apšviečia apie 1—2 kv. km ploto ir dega apie 5—10 min. Vykdamas duotą žvalgymo uždavinį, skridimas tęsiasi 1—2 val.

Žvalgybos lėktuvai būna dviviečiai; jų greitis per valandą siekia 300—400 km. Ginkluoti dviem priešakiniais (piloto) ir 1—2 užpakaliniais (žvalgo) kulkosvaidžiais. Kulkosvaidžių šaudymų dažnumas 1000—1200 šūvių per minutę.

Naikintuvų eskadrilės, prasidėjus „kovojančių“ pusių veiksmams, panaudojamos apsaugos uždaviniams. Pagal manevrų vadovybės nurodymus, naikintuvams duodami uždaviniai ginti svarbius savosios teritorijos objektus, saugoti kitas ginklų rūšis nuo „priešo“ lėktuvų puolimų bei kliudyti „priešo“ aviacijos žvalgybai. Tai labai įvairūs ir sunkūs uždaviniai.

Daugeliui manevrų metu, tur būt, teko matyti, kaip ore taikydami sukasi įvairių lėktuvų tipai, norėdami vienas kitą užpulti. Tai naikintuvų kova su „priešo“ lėktuvais, kurie stengiasi vienas kitą nusitaikyti ir iš foto kulkosvaidžių „nukauti“. Norint „priešo“ lėktuvą „nukauti“, reikia priskristi prie jo arti, kad būtų galima lengviau pataikyti.

Dabartiniai moderniški naikintuvai, nors ir gerai ginkluoti, tačiau jų šaudymas į priešą lėktuvus iš didesnių atstumų, kaip mažai taiklus, nenaudingas. Naikintuvai stengiasi, prisidengdami priešą puolamo-

jo lėktuvo neapšaudomu plotu, prieiti prie jo iki 150—200 m ir paleisti taiklią ir mirštamą šūvių seriją. Kad manevrams pasibaigus būtų galima padaryti atitinkamų išvadų kiek kurios kovojančių pusių naikintuvai „numušė priešą“ lėktuvų, yra taisyklės, kuriomis remiantis tarpininkai apskaičiuoja „numuštų“ lėktuvų skaičių.

Naikintuvai, atlikinėdami apsaugos ir puolimo uždavinius, veikia atskiriomis grandimis iš 3—5 lėktuvų arba 2—3 tokios grandys kartu.

Dabartiniai moderniški naikintuvai ginkluoti 20 mm patrankėlėmis ir didelės greitošaudos šautuvinio kalibro kulkosvaidžiais. Tokių kulkosvaidžių vienas naikintuvas turi du arba keturius.

Kadangi naikintuvams tenka vykdyti labai įvairius ir sunkius uždavinius, todėl geras naikintuvų pilotų parengimas reikalauja ilgos, atkaklios ir nenuilstamos treniruotės.

Bombonešių eskadrilės, kaip manevrų metu, taip ir tikrose kautynių sąlygose, turės nemažą darbo, nes bombavimo objektų, neskaitant miestų ir svarbių pramonės centrų, atsiranda gana daug. Bombonešiams gerus taikinius sudaro žygiuojančių kariuomenės dalių voros, jų stambesni susibūrimai postuose, o taip pat surasti priešą lauko aerodromai. Nemažą bombonešiams taikinių atsiranda ir kautynių lauke. Tai priešą artilerijos ugniavietės, jo rezervai, tankų susibūrimai, junginių vadovietės, tiekimo centrai ir t. t.

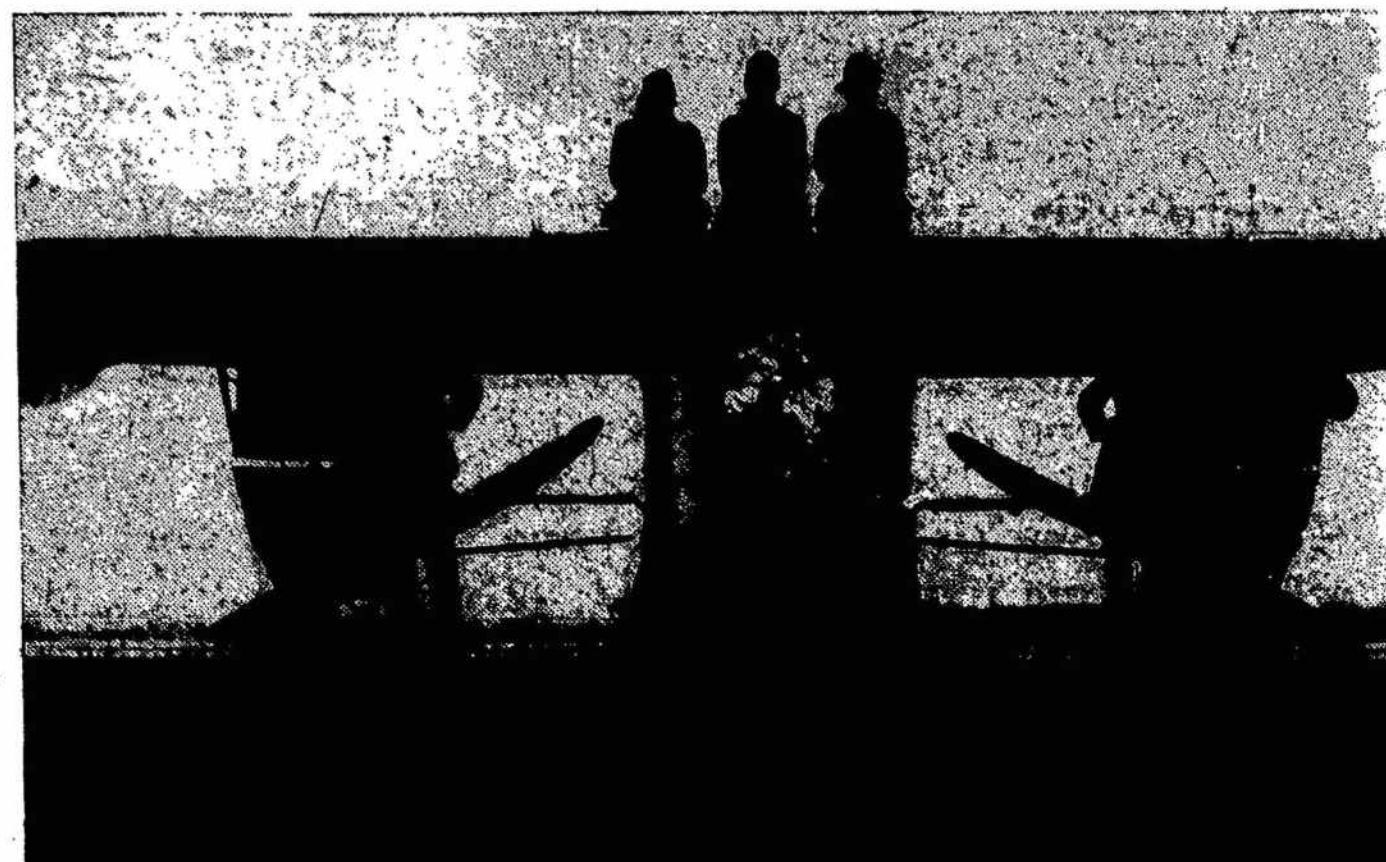
Bombonešiai vykdo jiems duotus uždavinius, skridami rikiuotėje didesniu lėktuvų skaičiumi. Kad galėtų apsaugoti bombonešius nuo priešą naikintuvų puolimo, reikiant, jie lydimi savųjų naikintuvų. Lengvieji bombonešiai ginkluoti 3—4 kulkosvaidžiais ir gali pakelti 400—600 kg bombų.

Manevrų metu, ypač kada aviacijos veiksmams yra nepalankios oro sąlygos, įvairių duotų uždavinių vykdymas reikalauja nemažų skraidančio personalo jėgų įtempimo, kad tinkamai atliktų skirtus uždavinius.

Baigiant tenka pabrėžti, kad mūsų karo aviacija, per dvidešimt savo gyvenimo metų sparčiai technškai ir morališkai kasmet stiprėdama, išaugo į galingą ginklą, kuris, kaip manevrų patyrimai rodo, drąsiai galės stoti kovon kaip rimtas talkininkas kitoms ginklų rūšims.

N. F.

Pirmųjų mūsų karo aviacijos dienų bombonešis „Gotha“, paimtas iš bermontininkų 1919 m. ir atremontuotas mūsų dirbtuvėse

ORINĖS KAUTYNĖS

(Pagal įvairius šaltinius)

Pagrindinė naikintuvų paskirtis — priešų naikinimas ore, saugos uždaviniai ir žemės taikinių puolimas.

Orinės kautynės gali būti įvairiausių formų, tačiau apie jas galima tik labai bendrais bruožais pasakyti. Orinių kautynių pagrindas — manevras ir ugnis, todėl iš naikintuvo lakūno reikalaujama, kad jis būtų ne tik geras mašinos valdytojas, bet taip pat ir įgudęs šaulys. Visi vokiečių specialistai, nagrinėdami v. Richthofen'o laimėjimų paslaptis, prieina vienodų išvadų: buvo šaltakraujis gabus lakūnas ir ypač geras šaulys.

Orinių kautynių taktika reikalauja naikintuvais užimti tokią „poziciją“, iš kurios galima priešas netikėtai užklupti. Iš dviejų naikintuvų dažniausiai laimi tas, kuris moka geriau manevruoti. Orinėse kautynėse reikia taip manevruoti, kad jo priešas nesuprastų ir dėl jo klystų. Be to, reikia ieškoti priešų lėktuvo silpnųjų (čia reikia žinoti priešų lėktuvo konstrukcijos ypatybes), išnaudoti oro stovis (debesuotumas) ir stengtis priversti priešą veikti prieš saulę.

Susumuojant čia išdėstytas mintis, galima pasakyti, kad norint laimėti, reikia iš patogiausios krypties staiga prieiti prie priešų ir iš artimiausio atstumo paleisti taiklių šūvių seriją. Karo patyrimai rodo, kad maža kur geras lakūnas ir prityręs šaulys buvo orinėje kovoje nugalėtas. Orinės kovos Ispanijoje ir Kinijoje liudija, kad kieno lakūnai yra gerai paruošti ir mašinos pavaldžios, tam tenka ir laimėjimai. Iš kiekvieno lakūno reikalaujama drąsumo, šaltakraujiškumo, ištvermingumo ir pasiryžimo nugalėti. Lakūnas turi lipti priešui ant „kulnų“ ir jį naikinti ugnimi. Kad ir mažas nuolaidumas bei atkaklumo stoka jau reiškia padėti priešui laimėti.

Pasisekimas orinėse kautynėse labai priklauso ir nuo gerų techninių lėktuvo ypatybių. Didžiausią vaidmenį čia vaidina lėktuvo greitis ir jo pavaldumas. Turint pranašesnę greitį, galima priversti priešą vykdyti savo valią. Jei abu lėktuvai turi vienodą greitį, reikia stengtis priešą nugalėti manevru.

Prieš pradėdant kautynes, priešą reikia surasti. Priešų suradimas ne toks jau lengvas dalykas, viena, kad modernios statybos naikintuvuose labai aprėžtas matomasis laukas, antra, priešas nestovi viename taške, o dideliu greičiu keičia savo padėtį. Norint patogiu laiku surasti priešą, reikia naikintuvų vienetė (junginys) iš anksto organizuoti sekimą. Šiam tikslui dar prieš startą reikia sutvarkyti pagrindinio ir pagalbinio sekimo pareigūnus. Sekėjams daug padeda tinkamas oro stovio ir saulės padėties išnaudojimas, o visa tai padeda laimėti.

Orinių kautynių pagrindinę taisyklę yra suformulavęs v. Richthofen'as: „Kad nugalėtum, reikia pirmam pamatyti priešą, o kad jį pamatytum, reikia sekti pirmyn, atgal, aukštyn ir žemyn“.

Orinių kautynių būna trys fazės: artėjimas kiek galint ilgiau nepasirodant priešui, puolimas ir pasitraukimas.

Artėdamas lakūnas turi paruošti kovai ginklus ir elgtis taip, kad galėtų užpulti nepasirengusį priešą iš nelaukiamas ir jam nepatogios krypties. Čia vėl reikia panaudoti visas natūralias priedangas (debesis, saulės stovį ir t. t.). Šios sąlygos, žinoma, tinka tik pirmam smūgiui, bet pirmasis smūgis dažniausiai ir nulemia.

Kai jau priartėja, lakūnas turi pulti, kad geriausiu momentu atidengtų ugnį. Ugnies smūgis pradžioje būna trumpas ir prieš puolimo pabaigą ilgas. Išrinkimas patogiausio momento ugniai atidengti pareina nuo šių elementų: priartėjimo būdo (uždengtoje ar atviroje rikiuotėje veikiama), iš kokios padėties puolama (patogi ar nepatogi), kaip laikosi priešas (pasiryžęs kautis ar vengia kautynių), galimumas priešui paramos iš kitų jo lėktuvų.

Dėl puolimo krypties reikia pasakyti šiaip: prieš šiandieninio nedidelio greičio skirtumo tarp naikintuvų ir kitos paskirties lėktuvų ir aplamai turint galvoje didelį lėktuvų greitį, geriausia puolimo kryptis yra horizontalėje plokštumoje, jei ji sudaro 30° kampą su priešų lėktuvo skridimo kryptimi. Tas tinka puolant iš priešakio ir iš užpakalio. Vertikalėje plokštumoje puolimo kampas gali siekti iki 90° puolant iš apačios ar iš viršaus.

Sunkūs sparniniai puolimai, nes čia kampinis greitis labai didelis. Pulti į priešų sparną horizontalėje plokštumoje tik tada tegalima, kai šis per kovą atsitiktinai puolančiam atsuka savo šoną.

Puolimo rezultatai pareina nuo: 1. Teisingo puolimo plano (kai prieš silpnąsias priešų vietas užangažuojama daug lėktuvų); 2. Savitarpio paramos; 3. Teisingo bendradarbiavimo tarp saugos ir smūgio lėktuvų ir 4. Teisingo parinkimo „išeities padėties“ puolimui.

Puolimo tęsimasis (Die Dauer) pareina nuo puolimo krypties. Puolimas iš priešakio tęsiasi 2—3 sekundes; puolimas iš užpakalio 5—10 sekundžių. Kadangi šiuo metu lėktuvų greitis vis didinamas, tai puolimas iš priešakio vis sunkesnis ir mažiau reikšmingas darosi, nes tikrosios ugnies laikas labai trumpas. Daugiausia gerų rezultatų duoda puolimas iš užpakalinių krypties (puolimas užpakaliniame pusrutuly) Halbsphäre.

Anksčiau naikintuvai, išnaudodami savo daug didesnę greitį, galėdavo prieš bombonešių junginį puolimą pakartoti 3—4 kartus. Šiandieną, esant mažam greičių skirtumui, naikintuvai antrą puolimą prieš bombonešius gali įvykdyti tik už 80—120 kilometrų nuo pirmojo puolimo taško. Todėl šiandien naikintuvai prieš tą patį bombonešių junginį gali įvykdyti vieną ir retais atsitikimais du užpuolimus.

Anksčiau oro kovą po 5—10 min. abi pusės su palyginti mažais rezultatais baigdavo. Šiandien vartojančiais naikintuvus didelėmis masėmis, oro kova trunka žymiai ilgiau. Taip, pav., 1938 m. gegužės 23 d. Lerida fronte (Ispanijoje) įvyko oro kova, kuri tęsėsi nuo 15,20 iki 16,30 val. Šiose kautynėse dalyvavo ne mažiau kaip 150 lėktuvų.

Renkant puolimo kryptį, reikia atsižvelgti į lengviausiai pažeidžiamas priešų lėktuvų vietas.

Pagal vieno prancūzų lakūno žodžius, lėtieji daugviečiai bombonešiai (ypač su vandeniu aušinamais motorais) yra tiek nesaugūs, kad dienos metu kiekvienam tokiam bombonešiui reikia skirti 5—6 naikintuvus, kaip netarpinę apsaugą. Jei šie bombonešiai veikia didesniame junginyje, pakanka jei kiekvienam apsaugai skiriama po 2 naikintuvus. Šios paskirties naikintuvai saugos funkcijoje įgyja ypatingos reikšmės, kai bombonešiai grįžta, atlikę uždavinius. Daugviečiai bombonešiai dėl savo nejudrumo sunkiai išsisuka nuo priešo naikintuvų puolimo ir jiems gali priešintis tik ugnimi. Saugą bombonešius naikintuvai, priešui puolant, turi patys pereiti į puolimą, nes tik tokiu keliu geriausiai gali atlikti saugos uždavinius.

Ispanijos kare buvo naudojami dviviečiai naikintuvai. Jie ne tokie judrūs, bet užpakaly įrengtų judomų kulkosvaidžių dėka jie yra saugesni. Nejudrūs piloto kulkosvaidžiai yra puolamasis ginklas ir judrūs (žvalgo arba dviviečio naikintuvo šaulio) — ginamasis ginklas. Tai ypač svarbu pasitraukimo metu, kai piloto kulkosvaidžiai nebeveikia. Yra nuomonių, kad užpuolimui daugviečių bombonešių junginiui geriausia tinka dviviečiai naikintuvai: jie vienkart turi siekti tikslo — pulti ir saugotis — gintis. Puolantiems bombonešius naikintuvams labai pavojingas pasitraukimo momentas, nes tada jie beveik visuomet yra palydimi ugnies iš bombonešių. Dvivietais naikintuvais šiuo atžvilgiu ne bejėgis, nes gali veikti užpakaliniais judomais kulkosvaidžiais. Labai didelės reikšmės skiriama dviviečio naikintuvo šauliui, nes jis, nežiūrint kartais ir labai aštrių mašinos manevrų, turi gerai valdyti ginklus. Tarp kitų gerų šio pareigūno ypatybių, jis turi būti ir fiziškai stiprus.

Ispanijos ir Kinijos karų pamokos rodo, kad oro kautynių eigoje, jau po pirmų puolimų, naikintuvų formacijos išjra (išsiskaido) ir prasideda kautynės mažų vienetų arba net atskirų lėktuvų.

Dėl viso šito kiekvienam atskiram lakūnui reikia puolimo drąsos ir iniciatyvos, nes greit besikeičiančios aplinkybės sudaro daug patogių progų ir nedelsiant reikia jas išnaudoti.

Besikaunant, nereikia užmiršti savitarpio paramos ir ryšio. Po pirmojo smūgio iširusias rikiuotes, kautynėms besitęsiant, reikia vėl sutvarkyti. Čia dažnai tenka formuoti provizorinius vienetus, kur mašinos būna iš įvairių eskadrilių ir grandžių. Esant šių provizorinių formacijų geram susiklausymui ir drausmei, jų kautynių pajėgumas nemažėja.

Prancūzų žurnalas „Revue de l'armée de l'air“ konstatuoja, kad oro kautynėse Ispanijoje gerai pasirodė pėdsakinės ir šarvą pramušančios kulkos. Šoviniai į kaspinus sumušami proporcija: vienas prieššarvinis, vienas paliekantis pėdsakus ir trys paprasti šoviniai. Paliekantieji pėdsakus šoviniai palengvina pravedimą oro kautynių, nes jų trajektorija matyt iki 300—400 metrų. Dėl to galima geriau spręsti atstumą ir taikyti. Tikroji kulkosvaidžių ugnis ore laikoma 200—250 metrų atstume.

Reikia pažymėti, kad naikintuvai dar ir kitas puolimo priemonės vartoja. Daug moderninių naikintuvų, be kulkosvaidžių ir patrankų, turi dar ir bombas, kurias mēto ant žemiau skrendančių stambių prieš bombonešių junginių. Ši taktika yra galima, jei prieš ir savųjų lėktuvų skridimo kryptys supuola.

Kad būtų galima išeiti iš kautynių, naikintuvai dažnai daro zigzagų kursą, nes dėl to persekiojantiems priešui naikintuvams sunku taikinti.

Pasitraukimas nuo priešo labai svarbus. Tai vėl patvirtina Ispanijos ir Kinijos karai. Lėktuvas, kuris pirmas kautynes nutraukia, t. y., kuris pirmas atsuka priešui nugarą, dažniausiai nukenčia, net ir tuomet, kai neatsargiai bando daryti apgaulingų manevrų.

Šias mintis trumpai suglaudus, galima pasakyti, kad moderninio naikintuvo taktika yra staigus puolimas ir aštrus pasisukimas nuo priešo. Šis metodas duoda daugiau puolimo rezultatų ir patikrina saugumą.

Yra naudinga vienu laiku užangažuoti greituosius ir judriuosius naikintuvus. Pirmas puolimas vykdomas greitųjų naikintuvų. Kai priešas jau išskaidytas, prasideda darbas judriųjų naikintuvų, kurie medžioja atskirus priešų lėktuvus.

Geras bendradarbiavimas ir savitarpė parama čia reikalinga aukščiausiam laipsnyje.

Greitieji bombonešiai oro kovoje mažiau prieš išsigąsta. Didelio greičio dėka jie pasprunka nuo priešo kaip tik tuo metu, kai puolantis priešas užsiangažuoja kautynėmis su juos saugančiais naikintuvais. Trumpai tariant, bombonešiams saugumą geriau užtikrina greitis, negu ginklavimas.

Baigiant reikėtų pasakyti keli žodžiai apie parašiūtų reikšmę orinėse kautynėse. Ispanijos kare abi pusės buvo aprūpintos moderniais parašiuotais, tačiau jų naudojimas skiriasi nuo taikos meto sąlygų. Jei lakūnui iššokus iš lėktuvo, parašiuotas tučtuojau atsidauro, gaunamas geras taikinys, kurį priešų naikintuvai be jokio sunkumo gali sunaikinti. Norint to išvengti, iššokęs lakūnas kurį laiką krinta be nieko ir tik maždaug 200 metrų aukštumoje (nuo žemės) atidaro parašiuotą. Šiuo atveju jis laisvai krisdamas greit ir dažnai nepastebėtas išsisuka iš priešų naikintuvų veikimo zonos ir jam dar visai pakanka aukščio išsigelbėti.

Gen. št. kpt. Kiaulėnas

EKSKURSIJOMS, NORINČIOMS PASKRAIDYTI. Prasidėjus išskylavimo sezonui, aerodroman kasdien atvyksta daug ekskursijų, daugiausia moksleivių.

Lietuvos Aero Klubas, norėdamas suteikti jaunimui galimumo patirti skridimo jausmą, nustatė moksleiviams labai palankias sąlygas.

Pradžios ir vidurinių mokyklų mokiniai, atvykę su ekskursija aerodroman, galės paskraidyti, užsimokėję 3 lt.

Būtina turėti raštiškas tėvų ar globėjų leidimas. Su mokytojo leidimu bus galima skraidyti tik išimtiniais atvejais.

Moksleivių ekskursijoms vadovaujant mokytojai galės paskraidyti, užsimokėję 5 lt.

Šios sąlygos galioja ir jaunųjų ūkininkų ekskursijoms. Prieš atvyksiant ekskursijai aerodroman, reikia pranešti Lietuvos Aero Klubui, Kaunas, Maironio g. 14; galima pranešti ir telefonu 23003.

NORINTIEMS PASKRAIDYTI. Kaip ir kas metai, norinčių paskraidyti aerodrome ir šiemet netrūksta. Aero Klubas, norėdamas skridimą padaryti prieinamu kiekvienam, sumažino paskraidymo mokestį.

Su uždaru lėktuvu paskraidyti dabar kainuoja — 10 lt. Su atviru — 15 lt; su aukštojo piloto figūromis liko senas mokestis — 25 litai.

Moksleivių ir jaunųjų ūkininkų ekskursijų dalyviams, turintiems tėvų raštišką leidimą — 3 lt; ekskursijų vadovams — 5 lt.

Atskiri asmenys gali paskraidyti šeštadieniais ir sekmadieniais po pietų. Ekskursijos — kiekvieną dieną, esant geram orui, ir iš anksto pranešę Aero Klubui apie savo atvykimą.

Aviacija ir krašto saugumas

Iš visų techniškų ginklų pirmas iš esmės staigiai puoląs ir greitas ginklas yra aviacija. Šių dienų modernūs bombonešiai, ginkluoti uždegamomis, sprogstamomis ir nuodingų dujų bombomis, aprūpinti moderniaisiais skridimo technikai reikalingais prietaisais ir gerai ištreniruotomis įgulomis, mažai skaitydamiesi su oro sąlygomis ir bet kuriuo paros metu, gali pasiekti kelių tūkstančių kilometrų atstume esančius svarbius strateginius punktus ir, ten pasėję nuneštą mirties krovinį, grįžti į savo bazes. Puolančioji aviacija, turėdama iniciatyvą savo pusėje — pasirinkti laiką ir vietą, pirmoje eilėje staigų savo smūgį nukreips į priešų svarbiuosius krašto centrus. Sutrikdyti krašto valdymo bei karo maitinimo centrai gali nulemti karo laimėjimą ar bent sutrukdyti krašto karo jėgų sugrupavimą ir laiku jų panaudojimą.

Šios rūšies aviacijos puolimams ypač yra jautrūs susisiekiimo mazgai, ginklų fabrikai bei sandėliai, aviacijos stovėjimo bazės, pagaliau miestai, kuriuose koncentruojasi visos valstybės gyvenimas. Be tiesioginių naikinančių priemonių, šiandieninių lėktuvų didelė keliamoji galia leidžia jiems gabenti į priešų užnugarį desantus, kurie ne tik medžiagiškai gresia, bet padarys ir didelių moralinių nuostolių. Turint galvoje sumaniai ir laiku panaudotas propagandos reikšmę, reikia tikėtis, kad priešas nepraleis progos panaudoti tam reikalui aviacijos, kurios pagelba tolimoj priešų teritorijoj bus sėjami dvasios nuodai, spausdintų lapelių pavidale. Šiai priemonei reikia skirti ypatingos reikšmės, nes sumaniai panaudota propaganda geriau paveiks, greičiau susmukdys tautos moralę, negu bombos. Čia pasipriešinti gali tik geras tautos susiorganizavimas, ypatingas patriotizmas, pasitikėjimas savo vadais, nesvyruojantis ir ryžtingas savo pareigų atlikimas. Žodžiu, aviacijai, vienokiu ar kitokiu būdu ją panaudojus puolimui, ar krašto gynimo darbui, reikia skirti didelės reikšmės. Ir tas reikalas tinkamai yra suprastas. Pasutiniaisiais metais daugumas valstybių žymiausia krašto apsaugos biudžeto dalį skiria karo aviacijai plėsti bei tobulinti. Nesigailima tam reikalui milžiniškų lėšų, kad tik pralenktų kaimynus savosios aviacijos pranašumu ir gausumu. Galima sakyti, kad, apylamai, sprendžiama apie valstybės karinį pajėgumą, vertinant jos aviaciją. Šiandieną kiekvienam piliečiui daugiau ar mažiau yra aiški šio nuostabaus žmogaus proto kūrinio-lėktuvo vertė krašto saugumui. Jei ankstyvesniais laikais krašto gynimo klausimas buvo paskirtas išimtinai tik žemės kariuomenei, tai šiandieną aviacijos puolimo grėsmė privertė visų valstybių vyriausybes iš pagrindų perauklėti visą tautą, išmokinant piliečius patiems save ir savo turtą nors iš dalies apsaugoti nuo pavojaus iš oro. Žinoma, kol kas, nors ir milžinišką kapitalą padėjus tam reikalui, nėra priemonių, kurias panaudojus būtų galima visiškai apsisaugoti nuo oro puolimų, tačiau galima tą puolimą gerai pasirengus tik sušvelninti. Be to, statant krašto saugumo reikalą ir priemones prieš galingą šių dienų aviaciją, tenka turėti galvoje ne visą valstybės teritoriją, o tik tuos punktus, kurie kariniu požiūriu yra verti priešų aviacijos puolimo. Čia ir verta truputį daugiau sustoti ties priešlėktuvinės apsaugos organizavimo reikalu.

Kaip jau čia pradžioje buvo minėta, šiandieninis aviacijos ginklas panaikino ribą tarp fronto ir krašto gilumos. Todėl neužtenka turėti fronte stiprią ir nors moderniausiai ginkluotą kariuomenę, bet reikia kreipti ypatingo dėmesio krašto gilumoje esančioms ir karą maitinančioms įmonėms, laiduojant jų veikimą bei darbo produktingumą. Nebūtinai kiekvienas bombonešių puolimas turi būti sėkmingas ir galintis pasiekti visišką savo tikslą. Tikrovėje gi didesnė dalis tų puolimų dėl tam tikrų priežasčių bus nenusisekusių, tačiau tirštai apgyventose vietovėse, didelėse dirbtuvėse nuolat bus jaučiamas padėties netikrumas. Nuolatinė baimė būti užpultiems iš oro ne tik kad užkrečiamai veiks žmonių moralę, bet ir mažins gyventojų veiklumą, paraližuos įmonių darbingumą. Ir vietoje to, kad kariaujančioji šalis, įtempusi visą savo kapitalą ir darbo jėgą, susilauktų produkcijos padidėjimo, atvirksčiai, turės milžiniškų nuostolių vien tik dėl aviacijos puolimų arba net ir dėl jų grėsmės. Dėl šios tat priežasties išskyla didelė priešlėktuvinės apsaugos organizavimo reikšmė. Nekalbėsime čia apie priešlėktuvinės apsaugos organizavimo darbą, kas per daug išplėstų temą, bet tik pastebėsime, kad šis darbas iš pasyvios pusės labai daug pareina nuo pačių krašto piliečių supratimo ir įvertinimo vyriausybės organizuojamos apsaugos. Priešlėktuvinė krašto apsauga yra sudėtingas ir brangus dalykas. Tačiau akivaizdoje rimtai gresiančios aviacijos visos valstybės susirūpinusios krašto saugumo plano sudarymu. Daug yra išbandytų priemonių, kurios priskiriamos pasyviai priešlėktuvinei apsaugai, tačiau iki šiol racionališkiausiomis priemonėmis laikoma taikinių maskavimas, tariant, paslėpimas nuo priešų akių, panaudojant gamtines ir dirbtines priemones. Aptarti maskavimosi būdus būtų atskiros temos reikalas. Čia pravartu tik pakalbėti apie piliečių individualias priemones apsisaugojimui nuo oro pavojaus.

Kad ir kažin kaip būtų turtinga valstybė, ji neįstengs aprūpinti visų savo piliečių reikiamomis apsaugos priemonėmis, kol priešlėktuvinės apsaugos reikalas nebus suprastas, kaip visos tautos bendras reikalas. Galima tvirtinti, kad ateities kare, nežiūrint raminančių sutarčių atsisakyti nuo cheminių oro kovos priemonių, kariaujančios valstybės panaudos kaip ginklą visas ardančias ir naikinančias priemones, o jų tarpe ir nuodingąsias chemines medžiagas, kurios kaip tik padidina orinį pavojų. Kad neatsidurtume beviltiškoje padėtyje cheminio pavojaus metu, kiekvieno piliečio individuali pareiga dar taikos metu išigyti dujokaukę ir mokėti ja pasinaudoti. Nemažesnis reikalas kiekviename gyvenamajame name įsirengti slėptuvę. Visuomenė dar taikos metu turi būti tinkamai paruošta ir ištikus pavojui drausmingai laikytis nurodytų taisyklių. Žodžiu, pasyvių priešlėktuvinės apsaugos priemonių yra daug, tik reikia mokėti jas panaudoti. Bet visas jas paėmus krūvon nors ir intensyviausiai išnaudojus, niekuomet nebus galima jomis vienomis pasikliauti ir jaustis jau apsisaugojus nuo orinio pavojaus. Pasyviosios priešlėktuvinės priemonės turi reikšmę tik tai tuomet, kada jos gerai organizuotos aktyvioje ginklo priedangoje. Kokios gi yra tos aktyviosios priemonės ir kokia jų vertė? Apskritai paėmus, aktyvio-

sios priemonės yra aviacija ir priešlėktuvinė artilerija. Priešlėktuvinės artilerijos reikalas, galima sakyti, gimė tuo laiku, kuomet pradėjo reikštis aviacijos ginklo pavojus operaciniams tikslams. Pradžioje priešlėktuvinės artilerijos panaudojimo duomenys buvo silpni, nes vienam lėktuvui numušti būdavo išleidžiama iki kelių tūkstančių sviedinių. Šiandieninė zenitinė artilerija ir priešlėktuviniai pabūklai yra žymiai patobulėję ir sudaro rimtą pavojų prieš aviacijai. Svarbiausios gerosios pusės: sviedinio tolinašumas ir automatinis degtuvo nustatymas leidžia iki 8000 m aukštyje skrendantį lėktuvą sėkmingai apšaudyti. Tačiau priešlėktuvinė artilerija, kokius duomenis ji beturėtų, nėra aviacijos konkurentas, ji yra tikrai jos papildymas. Priešlėktuvinės artilerijos tikslas yra ginti krašto viduje svarbius objektus, kartu imant ir aerodromus, nes į aviacijos puolimo taktiką svarbiu faktoriumi įeina metodas naikinti prieš lėktuvus dar žemėje, jų stovėjimo bazėse. Kalbant, apamai, apie šiandieninės priešlėktuvinės artilerijos pasiektus duomenis, kurie daugiausia žymūs iš Ispanijos pilietinio karo, tektų pažymėti, kad jai yra pripažintas svarbus vaidmuo. Sekant karo autoritetų nuomonę, priešlėktuvinė artilerija su kaupu pateisina jai skirtas viltis. Tačiau nepamirština, kad karo metu kiekviename krašte atsirastų daug reikalingų priešlėktuvinės apsaugos svarbesnių punktų, o jų apsaugos uždavinys labai sudėtingas ir reikalingas didelių išteklių ir didelio skaičiaus brangių priemonių pririšti prie kiekvieno ginamojo objekto, kai tuo tarpu aviacija laisva, pasirinkdama taikinius.

Išvadoje to, tenka susidurti su kitu aktyviuoju ginklu, kuris gausumu savo gerų privalumų pralenkia priešlėktuvinę artileriją. Šis ginklas kovoti su prieš aviacija yra savoji aviacija. Jei iki šiol aptarėme galimumus ir pasekmes puolanciosios aviacijos, tai dabar pasvarstysime jos šansus krašto gynimo rolėje. Čia pirmoje eilėje pažymėtina, kad savotiškas tiek savo paskirtimi, tiek veikimo būdais aviacijos ginklas griežtai skiriasi nuo kitų ginklų rūšių, statydamas pirmoje eilėje kokybę, o ne kiekybę. Svarbu, kad techniškai požiūriu lėktuvas turėtų geras savybes, bet paskutiniuoju laiku prie techniškos lėktuvo kokybės priskiriamas ir piloto ar visos įgulos vaidmuo, kas gali techniškai lėktuvo kokybę didinti arba mažinti. Esmėje patsai lėktuvas, koks jis modernišką būtų, yra tikrai negyvo metalo masė; vienose rankose jis gali toks ir likti, gi kitose rankose turėtų neįkainojamos vertės. Dėl šios priežasties susiduriama su nauja būtinybe: paruošti reikalingus kiekius gyvosios oro kariuomenės, ją išlavinti taip, kad brangus ginklas — lekianti mašina — geroje rankose parodytų visą savo paskirties galingumą. Jei pastatyti modernišką lėktuvą yra lėšų klausimas (žinoma, nekalbant apie konstrukciją, nes tai liestų proto klausimą), tai paruošti jam tinkamą vadovą-lakūną yra ir lėšų ir laiko klausimas. Dėl šios priežasties aviacijos ginklas darosi dar brangesnis. Nors ir milžinišką pinigų sumą sudėjus, per trumpą laiką neįmanoma sukurti visais atžvilgiais galingos oro pajėgos. Todėl kai kuriose didžiosiose valstybėse jau dabar pasireiškia aiški tendencija organizuoti ir ruošti visos tautos jaunimą didžiajai oreivybės idėjai. Pavyzdžiui: Vokietijoje mokyklinio amžiaus vaikai per modelizmą, vėliau per sklandymą ruošiami tapti aviatoriais. Nuoseklus ir organizuotas jaunimo ruošimas aviacijos sporto dvasioj, netenka abejoti, kad ilgainiui

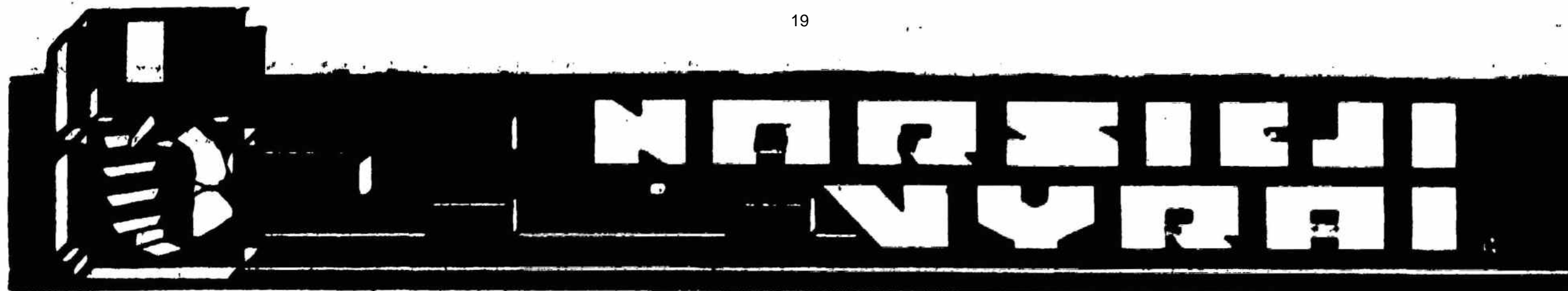
duos kristalizuotus oro kariuomenės legionus, kitaip sakant, sukurs aviatorių tautą. Ir iš to nauda dviguba: vieną, kad paruošiami milžiniški kadrai aktyviai oro tarnybai, antra, tuo pačiu paruošiamos gyventojų masės pasyviai priešlėktuvinės apsaugos reikalo supratimui.

Taigi, sekant bepradedančią daug kur įsigyventi idėją, kad populiariausia krašto saugumo priemonė yra savosios aviacijos pajėgumas, tenka pagalvoti, kur baigiasi aviacijos plėtimosi ribos, jei iš vienos pusės stasysime puolanciosios aviacijos galimumus, gi iš kitos — aviacijos vaidmenį ginantis. Galimo aviacijos puolimo pasėkos buvo aptartos pradžioje. Bet nereikia pamiršti, kad aviacija yra tikrai puolamasis ginklas, todėl gynimasis galimas tikrai puolimo — prieš sunaikinimo formoje. Dėl šos priežasties gynimasis įmanomas tikrai turint tokią savo aviaciją, kuri gali savo puolimą išplėsti tolygų prieš puolimo mastui. Čia, nenauginėdami atskirų aviacijos taktikos dėsnių, pažymėsimė, kad mažiau agresingosioms valstybėms visuomet bus palankesnis ginklavimosi būdas naikintuvais, o ne bombonešiais. Jų didelė puolamoji galia glūdi tiesioginiam prieš bombonešių pasipriešinimui. Žodžiu, kokio pobūdžio aviacijos ginklas bebus kuriamas ir plečiamas, tai pareina nuo kiekvienos valstybės daugelio individualinių faktorių, tačiau jis duos ir nemaža teigiamų dalykų. Aviacijos ginklas, atstodamas savo paskirtį, gausumu jame glūdinčių griovimo ir naikinimo priemonių, kartu prisideda prie taikos patikrinimo, prie ieškojimo priemonių komplikuočiausius klausimus išspręsti taikiu būdu. Kitaip tariant, aviacijos grūmijimas karo ne artina, bet jį tolina. Politikai, nuo kurių priklauso pusiausviros pasaulyje išlaikymas, labai gerai žino, kad pirmas mirštamasis aviacijos pavojus graso miestams, krašto centrams. Kas norės rizikuoti, sukėlęs gaisrą, tikėtis likti pats nesunaikintas? Šiandieną visos didžiosios valstybės, nuo kurių priklauso taikos išlaikymas, maždaug yra lygiai pasiekusios aviacijos pramonės srityje, tačiau taikai didesnis pavojus susidarytų, jei iš jų kuri nors ateityje sugebėtų pralenkti kitas ir pradėtų dominuoti ore.

Nenumaldomas žmogaus troškimas sukurti sparnus, kuriais jis galėtų atskleisti ir pats pajusti erdvės paslaptis, ne iš vieno pareikalavo paaukoti tam savo gyvastį ir išbarstyti kaulus didžiojo tikslo kūrybos plotuose. Šiandieną aiškiai matome pirmųjų aviacijos pionierių užsibrėžtus rezultatus. Bet argi čia baigiasi aviacijos progreso tempas? Ne! Genialaus žmogaus proto užsuktas aviacijos mechanizmas jau tvirtais plieno sparnais raižo didelius erdvės plotus, kasdieną užkariaudamas dar ir dar po metrą begalinės erdvės platumo, o kartu su aviacijos šuoliais oro okeane formuojasi ir bręsta gal visai naujos valstybių ir pasaulio saugumo idėjos.

Psk. Pyragius

ESKADRILĘ VESDAMAS ŽUVO

Mūsų karo aviacija 1919—20 metais, kaip ir visos ginklų rūšys, tik įkurtos ir pasiūstos frontan, nedvedodamos atliko joms pavestas pareigas. Vyrai, kurie toms ginklo rūšims vadovavo, parodė ne tik aukštą kovotojų dvasią, bet nenusakytą didvyriškumą, savęs išsižadėjimą ir aukojimąsi Tėvynei.

Karo aviacija anais senaisiais laikais, nors silpnų sparnų nešama, bet vedama tikrų lietuviškų karo lakūnų, prieš nieką ir niekur nesudrebėjo. Laisvės kare dėl mūsų Tėvynės nepriklausomybės karo aviacija atidavė savo duoklę ne tik ugnimi ir plienu, bet ir savo narsių ir jaunų vyrų gyvybėmis.

Vyčio kryžiaus kavaliarius I-os oro eskadrilės lakūnas j. ltn. Juozas Kumpis žuvo vykdydamas pareigą fronte, palikęs nepamirštamą prisiminimą apie save kaip lakūną lietuvi, kari ir vyrą. Jo paskutinio skridimo draugas ltn. Pranckevičius pateko lenkų nelaisvėn, čia susirgo džiova ir vėliau nuo jos mirė.

Juozas Kumpis gimė 1901 m. vasario 17 d. Šiauliuose. Didžiojo karo audroms užgulus Lietuvą, kartu su tūkstančiais lietuvių buvo priverstas palikti Tėvynę ir keliauti tolyn į svetimąją, plačiąją Rusiją.

Greit jį matome Voroneže, kur susibūrė vienos geriausių mūsų šviesuomenės jėgų. Čia steigiama M. Yčo gimnazija. Joje mokosi tie jaunieji lietuviai, kurie vėliau taip jautriai ir taip ugningai atsiliepė Nepriklausomybės aktą paskelbus. Kitų mokinių tarpe čia randame ir Juozą Kumpį, Vytautą Raubą, Juozą Pranckevičių, Juozą Šabanavičių — visus tuos, kurie buvo pirmisiais karo aviacijos mokykloje ir vėliau liko lietuviškosios aviacijos lakūnais.

Kumpis — linksmas, draugiškas, gyvas, ir buvo kiekvieno ir visų kartu draugas.

Kumpis savanoriu kariuomenėn stoja 1919 m. sausio 28 d. Kaip matome, tai kareivis, kuris dar nė pilnų aštuoniolika metų neturi.

Su Rauba pradžioje abu tarnauja gusarų eskadronė. Tačiau vieną dieną jie išgirsta apie aviacijos būrį, kuris įsteigtas prie technikos kuopos ir į kurį dar galima įstoti. Ši mintis juodu abu uždega. Kas pažinojo tais laikais Kumpį, tai atsimena, kad po šios žinios jis negalėdavo nė vienos valandos praleisti ką nors negalvodamas ar nekalbėdamas apie aviaciją.

Aviacija iš viso tada nebuvo tokia populiari ir plačiai suprantama, kaip šiandien. Tada septyniasdešimts, jei ne daugiau, iš šimto galvodavo, kad tas, kuris eina aviacijon — jau pasmerktas žūti, yra žmogus, nenorįs gyventi ir t.t. Tačiau nei Kumpis, nei jo drauguose nebuvo šitokio protavimo. Aviacija, kaip ir dabar, buvo šauni ginklo rūšis, reikalaujanti tikrai atsidavusių jai žmonių, pirmiausia statančių ne save ar savuosius rūpesčius, bet pareigą.

Kumpis jaučia, kad jis sugebės aviacijoje save surasti ir mokės jai daugiausia duoti, negu kitoje ginklo dalyje. Greit jis jau Karo Aviacijos Mokyklos mokiniys.

Pirmomis dienomis jokių lėktuvų, jokių lektorių; pro kiauras mokyklos būstinių sienas švilpauja vėjas ir taškosi lietus. Kumpis ir kt. eina sargybą prie įvairaus turto, naktimis rymo prie angaro, kuriame pastatyti nupirkti Vokietijoje keli LVG aparatai. Kadangi vokiečių kareiviai darydavo visokių piktų išdaigų, sargyba turėdavo būti budri. Ji dar budresnė pasidarė po to, kai buvo padegtas vienas angarus. Tačiau piktadarijai sudegino tuščiąjį. Mokiniai-lakūnai tą dieną, kai degė angaras, vilko iš greta stovinčio kito angaro lėktuvus, taip jaudindamiesi, tarsi būtų čia tose, žeme riedančiose, LVG visas jų gyvenimas ar mirtis. Ir tikrai. Tai buvo jauniems vyrams, būsimiesiems karo lakūnams, tie keli lėktuvai — visa ateitis ir visos svajonės.

Po gaisro sargyboje prie angaro mokiniai-lakūnai stovėdavo ne tik tie, kurių buvo pamainos eilė, bet visi sargybiniai su pačiu sargybos viršininku kartu. Sustoję po žvaigždėmis nusagstytu dangumi, pasirėmę ant šautuvų, jie kalbėdavosi, o Kumpis dažnai pasakydavo:

— Kad greičiau grupę sudarytų, galėtų išskrist savarankiškai, o tada su LVG frontan!

Kumpis paskiriamas į II-ją mokinių lakūnų grupę, kurios instruktorium buvo F. Šulcas. Kumpis savo grupėje išskrenda su senučiu, daugelį kartų lopytu ir išdilusiu Albatrosu, pirktu iš besilikviduojančios vokiečių aviacijos dalies. 2—3 minutės tada buvo ilgiausias aerodromo skridimas. Lakūnas išlipdavo iš lėktuvo suodinas ir alyva apneštas, ir tuoj skubėdavo taisyti motorą, kuris dažnai užsikimšdavo nuo labai blogo „drek-benzolo“.

Rudenį skraidymo mokymas nutrūko. Kumpio instruktorius F. Šulcas, aerodrome atlikdamas šaudymus, perėjo suktukan, nukrito ir užsimušė. Pirmoje grupėje buvo išleista dar trys mokiniai. Samdytieji lakūnai buvo išsiųsti atgal, ir mūsų aviacijoje buvo tik šie keli pirmieji pas mus pradėję lakūnai, kurių tarpe buvo lemta būti ir Kumpiui.

Gruodžio 1 d. Juozas Kumpis kartu su 33 kitais išleidžiami kaip baigę karo aviacijos mokyklą ir gauna leitenanto laipsnį. Oro eskadrilė, kuri tada tik vie-

Karo lakūnas
† j. ltn. J. Kumpis

na ir buvo, lakūnais yra Hiksa, Dobkevičius, Stašaitis, Šenbergas, Kumpis, Gustaitis, Jablonskis.

Prasideda aviacijos veiksmai lenkų fronte. Žvalgai, kurie skrido su Kumpiu, prisimena jo šaltą piloto žvilgsnį, kaip jis spausdamas LVG žemyn, duoda vo žvalgui geriausius taikymo galimumus, pats vykde vieną po kitos kulkosvaidžių atakas į užpultus Vilniaus krašto vieškeliuose lenkų raitininkus, gurguolių voras ar pėstininkų kuopas. Tačiau likimas Kumpiui primetė sutikti savo lakūnišką kario mirtį labai greit ir anksti. Jis žuvo 1920 m. spalio 4 d., bombarduojant Varėnos geležinkelio stotį.

Jau nedaugelyje fronto skridimų Kumpis pasirodė kaip pilotas, kuris būdavo visuomet pirmas ir prieš nieką nesudreba. 1920 m. spalio 4 d. penki lėktuvai išrikiuojami prie Kauno aerodromo angarų. Kiekvienas prikrautas bombų; kulkosvaidžių būgnai pilni šovinių. Vienas po kito pirmaisiais kyla du Albatrosai. Abu jie yra lėtesni už LVG ir dėl to pirmi išskrenda ir prie Daugų ežero juos turi pasivyti kiti trys. Ltn. Gustaičio Albatrosas, perkrautas bombomis, pakyla, bet, nustojęs greičio, čia pat krinta ir sudūžta. Kitas Albatrosas nuskrenda pirmyn, o greit paseka jį ir likusieji lėktuvai. Nė jokios silpnos minties vyruose. Visi žino uždavinį, puikiai taip pat žino ir įvairias lemtis lakūno kelyj. Eskadrilę veda ltn. Juozas Kumpis, o jo žvalgas ltn. — Pranckevičius.

Slenka lietuviška žemė, kuriai gresia priešas. Dzūkų krašto geltoni smiltynai, tamsiai žali pušynai, blizgą ežerai, ir pagaliau tolumoj Varėna, raudonų prekinųjų vagonų eilės. Ten kaip tik tuo metu išsikrauna lenkų kariuomenės ešelonas, kurio priešakyje specialus kulkosvaidžių dalinys, skirtas ypač kovoti prieš kasdien aktyvesnę mūsų aviaciją. Lėktuvas išsirikiuoja paskui lėktuvą. Vis artyn ir artyn pilnais motorų sūkiomis į Varėnos geležinkelio stotį. Tuojuo lakūnai pradės kovą.

Apie Varėnos puolimą ats. av. kpt. Simas Stanaitis, to mūsų aviacijos puolimo dalyvis, pasakoja:

— Priešais stotis. Sekame Kumpio lėktuvą. Lėktuvų kaspinas, kaip ilgas mirties dalgis, juda vis artyn. Matyti eilė vagonų, rūksta garvežys, prie stoties rūmų daug karinių gurguolių. Iš dėžės išsiimu bombą. Kišenių surandu repliukes. Jomis, propelerio srovei blaškant, greit ištraukiu bombos atsargos kaištelių, persisveriu per bortą. Tvirtai laikau sunkų juodo metalo gabalą. Pirmasis lėktuvas — ltn. Kumpio, toli priešakyje. Ir iš jo švysteli raudona raketa. Pranckevičius duoda ženklą. Ugninė žvaigždė ilgai spindi giedrame spalio mėnesio danguje. Girdžiu kaip spraktelėjo prieš kulka mano lėktuvo sparne. Dar ir dar viena! Matau dūmų stulpus žemai, priešakyje. Pirmųjų lėktuvų išmestos bombos jau pasiekė žemę. Greta sprogsta nauja bomba, kiek kairiau, stoties darželyje, trečioji. Sviedžiu savąsias bombas. Vėl kiekieno bombos dūmų stulpas tarp vagonų. Netoli nuo ten neužgesdama mirksi raudona akis: lenkų kulkosvaidis be atvangos šaudė į mus.

Pranckevičius apie tą skridimą pasakoja:—

— Mėtau bombą vieną po kitos vos tik tiesiai praeinam pro Varėnos stotį. Tada griebiu kulkosvaidį, užsigulu ant jo ir kertu į apačią, o Kumpis suka ratą aplink. Propelerio srovė neša pro mane parako kvapą. Apačioje dūmais pridengta Varėna, užpakalyje kita atakuojanti mašina, o priešakyje dar viena. Jaučiu,

kad Kumpis, kaip ir visi, pergyvena kiekvieną gyslele didžią, tik laimėjimą lemiančią kovą. Sukasi visa eskadrilė, lyg būrys plėšrių paukščių išskėstais sparnais. Kiekvieną kartą didėjant kovos triukšmui, spaudžiamės vis žemyn. Man atrodo, kad tarpais lieka 200—300 metrų. Girdėti, kaip sausai sproginėja sparnų drobėje kulkos. Staiga lėktuvo motoras garsiau suūžia. Pajuntu, kad žemėjame ir kartu slystame. Dirstelėju piloto sėdynėn. Kumpis susmukęs sėdynėj, jo galva atsirėmus bortan, veidas peleninis, sąmonės nustojęs. Tai viską man pasakė pirma akimirka.

— Juozai! Juozai!

Bet Kumpis manęs jau nebegirdi. LVG tuo laiku svyra dar daugiau; greitis pašėlusiai greit auga. Kas daryti? Vairų mano sėdynėj nėra...

Čia Pranckevičius padaro žaibišką sprendimą. Jis, nors žvalgas, bet mokėjo šiaip taip lėktuvą pavaldyti. Be to, tam aparate, kuriuo skrido Kumpis, buvo mėginta įtaisyti vairas ir vairolazdei įkišti buvo lizdas. Pranckevičius pagriebia raketinuką, įkiša į vairolazdės lizdą, ir taip pasidaręs valdymą, su raketinuku prilaikė LVG ligi žemės ir sumažino jos sudužimą, tuo išgelbėdamas ir Kumpį, ir save nuo tikros, akimirksninės mirties.

Prie sudužusio lėktuvo atsiranda lenkai. Žvalgas areštuotas; Kumpį nugabena lignonėn. Nors būdamas peršautas per galvą trimis kulkosvaidžio šūviais, ltn. Kumpis mirė tiktai spalio 10 d. Geležinis lakūniškas organizmas priešinosi, bet likimas buvo stipresnis.

Kaip pergyveno lakūnai savo drąsiausio ir geriausio draugo mirtį, geriausiai pavaizduos šie ats. av. mjr. Stašaičio atsiminimai.

— Gaunu fronto uždavinį. Su žvalgu einame lėktuvan. Ginklininkai paduoda bombas. Juodas metalas negailestingai švita, kaip ir tie gedulingi kaspiniai priešais angare. Ten guli parvežtas iš fronto (lenkai jo kūną gražino mums) ir pašarvotas Kumpis. Jis, diena prieš tai, jau nebegyvas ir žeme, sugrižo pas mus ir paskutinį kartą guli tarp lėktuvų ir gyvų draugų. Prisirišdamas lėktuve, matau mirgančių žvakių liepsną, tamsų ažuolinį Kumpio karstą ir garbės sargybą iš šalių. Mano žvalgas taip pat tylus ir rūstus. Jis trumpai taria:

— Duok, Dieve, kad tik lenkų surastume.

Pakilome ir tiesiai Vilniun. Išžvalgėme frontą prieš jį, paskui nusukome gilyn ir atsidūrėme Vilniaus užfrontėje. Matyti tik atskirų gurguolių, karinių vežimų, virtuvių, bet tikro ir gero taikinio vis dar nėra... Niekas tuo momentu buvo nesvarbu. Vienas ir tik vienintelis geismas: stambus prieš junginys, į kurį kiekviena mūsų bomba būtų tikra!

Antroje Vilniaus pusėje. Artėjame prie trijų kelių kryžkelės. Ilga prieš kareivių masė, eilė vežimų kryžkelėje. Ir čia dabar mūsų akys sužiba. Tiršta vora raitininkų. Puolame ją kaip vanagai. Bomba, paskui ją antra, trečia... Kulkosvaidžių stiprios serijos, paskui vėl bombos. Kryžkelė uždengta dulkių ir sprogimų dūmų. Panikoje vora skleidžiasi į visus šonus, o mes lydime didesnes grupes rūkstančiais kulkosvaidžiais, išblaškome, atsisukame, puolame kitus. Užmirštas ir vado perspėjimas laikytis didesniame aukštyje. Menkniekiu atrodo ir išgirstas kulkos spraktelėjimas sparne. Matome tik žemę, o joje savo skridimo ir savo sugebėjimo tikslą.

(Mūsų fronto lakūnų atsiminimai)

1919 metai. Birželio mėn. Skrendam Utenos — Zarasų frontan, — pasakoja vienas mūsų pirmųjų ir senųjų karo lakūnų. — Bolševikai buvo nuspausti per visą Lietuvą ir stumiami į Dauguvos upės krantus.

Oras vaikus ir geras. Toli, lyg brangakmeniai, blizga šiauriniai ežerai, ežerėliai. Į Salakus eina virgiuotas kelias. Jame kažkoki juodi taškeliai. Arčiau jų. Gurguolių vora. Lengvai kratau savo piloto vokiečio Kulikausko petį. Rodau ton pusėn. Šis pasuka galvą, pasižlūri ten, o paskui varo vėl tolyn, tiesiai, palikdamas prieš gurguoles šone.

Niūrai dairausi toliau. Prie kelio baterija. Mes esame prieš pusėj, tad ir ji svetimųjų. Mano pilotas dirstelėja taip pat ten. Staiga lėktuvas virsta ant sparno ir sukasi kiton kryptin. Ištiesiu ranką, rodau jam bateriją, šaukiu piktai ir garsiai: „Arčiau!..“ Tačiau jis krato galvą ir prie baterijos nė artyn.

Vėl žvalgausi. Prakeikimas! Lėktuvo vairai ne mano valioj ir svetimam pilotui, dirbančiam čia pas mus tik už algą, visiškai kvailas reikalas rizikuoti savo galva ir puldinėti pavojingesnius taikinius. Artėjame į tiltą. Kelias vienon ir kiton pusėn blizga baltumu. Tai bolševikų fronto užnugaris. Rodau vėl pilotui žemyn.

— Bombarduosiu! — šaukiu pro motoro triukšmą, prisikišęs artyn. Paskui akys nuslysta bombų dėžėn, kur guli viena ant kitos torpedos, aštriais, stambiais sparneliais uodegoje.

Pilotas dairosi ilgai ir atidžiai. Visiška tylą keliuose jį lyg ir patenkina. Motoro triukšmas tilsta. Žeminamės. Atsidūriau 700 metrų aukštumoje. Stop! Vėl gasas. Prisikišu prie Kulikausko. Mosuoju ranka. Dar kiek žemiau.

— Genug... — krato jis galva. — Genug...

Žinau jo tą amžiną: genug — gana. Mano pastangos perkaltė bus veltui ir turiu leisti bombas taip, kaip esame. Kol jos lekia žemyn, keikiu atsargųjį savo kelionės draugą, nededantį širdies ir pastangų už-

Pro puolančio žemyn lėktuvo nosį matau vieną iš trijų kelių. Kažkoks vežimas pasikabina sugniužęs tarpugriovyje. Jo arkliai šokinėja, norėdami išsivaduoti, lyg be paliovos plakami botagu. Raitininkas šoka per upokšni. Jį vejasi dar keli. Vos užgieda mūsų kulkosvaidžiai, lenkų pėstininkai griūva į rudą, glitų, iš vakar dienos sudrėkusį, dirvoną. Dabar tik lėktuvas čia stiprus!.. Dar plykstelėja akinančia liepsnele bomba. Žvalgas vėl griebiasi už kulkosvaidžių ir vėl tas greitas, įnirtas jo balsas. Rodos, galėtum visą amžių priešą pulti.

Donatas

daviniui. Jis nebylis šoferis, skrendantis tik tam, kad tokia pareiga ir už tai jam mokama. Užmirštu bent laikinai rūstybę pilotui, kai pamatau sprogimus tilte. Slenkame vėl tolyn. Degučiai — Salakas — Antalieptė. Staiga akyse taikinys. Dešinėj, pietų rytų kryptyje, vėl gurguolė. Ilga, stambi vora. Purtau Kulikauską už peties. Dar kelias granatas turiu.

— Nusizemink, — rekiu ausin.

Jis vėl krato, kaip menkam vėjui malūnas sparnus, galvą: „Genug!..“ Ir nė metro žemiau. O apačioje juoduoja pėstininkai.

Taip prisimena darbą su samdytaisiais pilotais vienas mūsų fronto žvalgų. Savų lakūnų trūko ir aviacijos veiksmų pradžioj juos teko visaip susirankioti. Tačiau, kai 1920 metais lėktuvuose užėmė vietas savi jaunieji vyrai, tik baigę karo aviacijos mokyklos pirmąją laidą, buvo kita dvasia, kita jėga ir kitas ūpas. Rankos prie vairolazdžių prieš nieką nesudrebėdavo, o širdys visada buvo kovai pasirengusios.

*

Iš vakaro aviacijos viršininkas praneša, kad rytoj rytą turiu skristi Vilniun. Ten prisistatęs štabui, turėsiu atlikti žvalgymą fronto rajone. Bėgu pirmiausia pas ginklininką. Šis pirmas mane sutinka: „Kulkosvaidžio? Nėra, broliuk. Jau visus išgaudė.“ Pusiaukelėj sutinku žvalgą. Jo veidas nelabai linksmas, o dešinioji ranka piktai krapšto pasmakrę.

— Skrisim iš kepurės, — sako jis. — Rytoj visi lėktuvai išeis frontan ir sandėlyj nė vieno žemėlapijo nėra.

Ką padaryt. Užsikuriam Albatrosą, ir kelionėn. Palikdamas Kauną, mūsų plačiauodegis, mėtydamas juodų dūmų kamuolius, pradėjo piktai kosėti. Lygiai kaip kokia šimtametė senė. Bet spustelėjau jo nosį. Motoras vėl atsikimšo, ir traukiam toliau.

Pusiaukelėj nutrūko gazo rankena. Motoro valdyti negaliu, nes gazą traukyti reik abiem rankom, o tada mano vairolazdė užries Albatrosą ligi padangės ir nusiversim per sprandą. Suspaudžiu tarpukelyj vairolazdę. Griebiu už rankenos, kiek sumažinu gazą, o tada vėl už vairų, nes Albatrosas jau purtoski skersai eidamas.

Nutūpiam Parubenkoj. Apžiūriu motorą. Net švilpterėju. Nuo karbiuratoriaus pasimetė dangtelis ir dabar ten biauri, juoda skylė. Karbiuratorius svarbi ir jautri lėktuvo dalis ir dangtelis svarbi apsauginė dalis.

Atvažiuoja du karininkai iš štabo. Ant jų žemėlapijo pasilenkę tuoj sumetam, kad teks išbūti ore apie pusantros valandos. Benzino tokiam laikui užteks. Žiūriu į Albatrosą. Didelis, juodas lopas jo nugaroje. Keli maži skudurėliai sparnuose. Negražiai klijuote užkalta alyvos išesta nosis. Suodžiais apneštas viršutinis sparnas ir sulankstyta skarda pridengta

radijatoriaus dalis. Pusantrios valandos ore su mano senuku viršum fronto. Pajuntu žvilgsnį iš šono. Sugauju jį. Tai mano žvalgas, kuris žiūri į Albatrosą ir į mane.

— Skrendam, Juozai? — aš šypsauisi.

— Žinoma! — atšauka, taip pat su plačiu šypsniu veide, jis. Lipame į sėdynę.

★

Po mumis Lyda. Miesto krašte matyti senosios pilies griuvėsiai. Vaizdais gėrėtis laiko neturiu. Kareivinės dunkso iš dešiniojo šono. Kieme didelė daugybė vežimų ir kareivių. Langai atidaryti ir juose taip pat veidai.

400 metrų. Skrendam artyn. Sužiba liepsnos. Tos liepsnos švita iš kiemo, mirkčioja pro langus viena už kitos iš visos tos didžiosios svetimųjų juodumos. Staiga LVG šoka skersai, lyg kieno šiurkščiai užgautas. Pilotas staiga rodo man. Matau, kad sparno trosas užgautas ir dreba srovėje. Tik viena ar dvi gyslelės jį belaiiko. Griebiu už kulkosvaidžių. Sargas atsiduria į žmonių mases kareivinių kieme. Pakvimpa mano šovinių parakas, ginklas šokinėja pirmyn ir atgal.

Visai kitas vaizdas, kai užgriežiame mes. Lenkų kariai pradeda bėgti į visas puses. Pasidaro lyg didelis, išmaišytas skruzdėlynas. Būgną išleisti jau įpusėjau, kai kiemas pasidarė apytuštis. Dabar staiga paimu galinius kareivinių langus. Lengvai ir aiškiai varau pirmojo aukšto langais, kuriuose daugybė baltų veidų. Stiklai ir dulkės. Tuo pat atsisuku ir sugrižtu antrojo aukšto langais. Dabar matome tik negyvas juodas skylės, kuriose nėra gyvos dvasios. Staiga pamatau didelę grupę po medžiais. Ilgesnė serija į ten. Vyrai bėga į šonus, griūna žemėn. Per kiemą perleikia pasibaidęs gurguolės vežimas ir nususka į daržus. Vienas tik kulkosvaidis iš mūsų lėktuvo, ir iš buvusio bataliono nėra pėdsako. Nutilusią Lydą paliekame užpakalyje ir spaudžiame į Vilnių. Akys kiek neramiai dirstelėja į sugadintą sparno trosą. Tačiau jis ištikimai laiko ligi Parubenkos. Aerodrome pilotui pasakiau: „Viso parsivežėm tik dešimt šovinių.“

★

Vienas stambiausių mūsų oro žygių buvo puolimas Parubenkos aerodromo prie Vilniaus. Lėktuvas grįžo iš žvalgybos. Jo žvalgas įteikė oro laivyno vadiui pranešimą. Šis pranešimas kaip tik guli prieš mane. Per kopijuojamą popierių darytas užrašas ant žalsvo lauko knygutės puslapio:

„12,20—15 val. skraidyta N.-Trakai — Lentvarava — Parubenka — Rykontai. Pastebėta: N. Trakų plentu iš pietų pusės, per Šukiškių sodžių, važiuo apie 30 gurguolių. Iš Vilniaus į Lentvaravą jojo 25 raitininkai. Paskui juos važiuo 8 gurguolės. Tuo pat plentu Vilniaus link važiuo ties Naujasodžiu 18 gurguolių. Parubenkaj, prie angarų, stovėjo ešelonas apie 30 vagonų ir daug žmonių, kurie iškrovinėjo ešeloną. Lauke aparatų nematyt. Prie Parubenkos stoties stovėjo dar kitas mažesnis ešelonas apie 10 vagonų. (Visi vagonai dengti). Aplink Vilnių ir kareivinėse kariuomenės nematyt. Vilniaus stotyje stovėjo 3 ešelonai: kiekvienas apie 40 vag. Du jų be garvežių ir 1 su garvežiu, kuris tuojau palengva slinko rytų link. Vilniaus — Nemenčinės keliu 20 gurguolių grupėmis

ant kalniuko, truputį į rytus, Raskažių stoties užtvara 20 žmonių su kulk., kurs šaudė į lėktuvą. Lentvaravo dvare į šiaurę nuo stoties 40—50 gurguolių, kurių tarpe keletas patrankų priešakių su kovertu arklių. Lentvaravo stotyje stovėjo 2 ešelonai be garvežių, 30—50 vagonų. Daugiau nieko nepastebėta.“

Tuoju buvo įsakyta paruošti visus tinkamus skridimui lėktuvus, prikrauti bombų, šovinių ir pirmyn. Tada skrido 6 lėktuvai ir visi kartu puolė įsikraunantį ešeloną Parubenkos aerodrome, vėliau išsiskirstė ir naikino atskirus taikinius. Tą dieną mūsų lakūnams buvo puikaus darbo diena ir nė vienas lėktuvas neparsivežė pilno šovinio.

★

Gana įdomi istorija kaip buvo sunaikinta lenkų baterija.

„Vakos dvaras. Puolame į jį. Bombų jau nebeturiu, tad dirbu su kulkosvaidžiais. Arklių būrys ir žmonės pakrinka, kai tik paspirginam iš viršaus. Užpuolam dar ant plento žygiuojančią gurguolę. Skersai ir išilgai juos pakrikštijam kulkomis ir tada sukam per Trakus namon. Jaučiu malonų nuovargį. Grižtame nėra siūlo priešui nepalikę. Staiga mintims galas. Ore priešais mus blykstelėja vienas, antras, trečias artilerijos sviedinio sprogimas. Pamatau jų ugniavietę. Šalia patrankų šovinių dėžės, dar toliau arkliai. Tai pirmas nuotykis Nepriklausomybės kare, kada lenkai šaudė į mus iš patrankų. Pasižymiu žemėlapyje: Dziezeliškiai, prie pat ežero, į vakarus nuo upeliuko. Paskui padarom ratą ir iššaudom visus šovinius. Tada nuskrendam namo. Taip spalio 20 d. ir baigėsi.

Rytdieną, 21 d., nuvykstu pas gen. Kraucevičių.

— Pone generole, — sakau jam. — Lenkų bateriją vakar apšaudžiau. Jie dabar žino, kad jų vieta mums aiški. Gal būt, jie mano, kad lietuviai pagalvos, jog lenkai poziciją pakeitė, ir daugiau čia nėra ko skristi. Pone generole, lenkai gali būt iš tos vietos ir nepajudėję.

Viršininkas pagalvojo, šyptelėjo ir sako:

— Gerai! Pasirenk kaip reikia ir skrisk.

LVG greit parengiama. Per nepilną valandą atskrendam į Trakus ir į vakarykšnią vietą. Žiūriu žemyn. Patrankos nėra per metrą nepajudintos iš vietos. Dabar pradėdu aš. Mėtau bombas, šaudau iš kulkosvaidžių, vėl bombų pridėdu. Po dešimt minučių, kai apsisukau grįžti namon, baterijos vietoj nebematėme jokio judesio.“

★

Dar vakare pasirengiau su šarvuočiu. Tai milžiniška mašina I 11, apkaustyta ligi pusės neprašaunama plieno skarda, 1919 metais paimta iš bermontininkų prie Radviliškio. Didžiajame kare šio tipo mašina buvo pritaikyta puldinėti žemame aukštyje apkasus.

Iš ryto (1920 m. lapkričio 19 d.) oras velniškas. Migla, drėgmė, debesys šluoja medžių viršūnes. Išskrendame į Giedraičių frontą. Liūdni miškai iš viršaus, kurių tarpumedėse klajoja rūko juostos. Želva — Balninkai. Debesys ne aukščiau kaip 150 metrų. Sutinkame priešų vorą. Išmetam bombas, skridami per pačias galvas. Kulkosvaidžiai kalena į mus ir šarvuose spragsi kulkos. Patruliuojam dar toliau, apmėtom smulkiom bombelėmis lenkų raitininkus, iš-

SLAPTŲ KARIUOMENĖ

(Žiūr. „Kario“ Nr. 19)

SABOTAŽAS — IŠDAVIMO SESUO

Pritarimas krašto išdavikui jo aiškiai niekšiškiems žygiams arba prisidėjimas prie tų žygių vykdymo yra sabotažas, o asmenys tai darą — sabotažnikai. Sabotažnikais laikomi tie asmenys, kurie įvairius įrengimus ir kitas apsaugos priemones, skirtas krašto gynimo reikalams, sąmoningai ir neleistinu būdu gadina, naikina arba padaro netinkamomis, statydami tuo būdu į pavojų krašto pajėgumą. Aukščiau minėtieji veiksmai yra taip pat surišti su šnipinėjimu. Taigi ir šiems veiksams taikos meto „gailestingumui“ nėra vietos. Šiais laikais, esant labai išsiplėtusiai technikai ir komplikuotoms mašinoms, sabotažo aktai labai neigiamai gali atsilipti krašto gervei. Turėdami didelės įtakos karinių pajėgų atsparumui, gali palaužti kariuomenės tinkamumą kautynėms. Todėl sabotažo aktas prilygsta krašto išdavimui. Vokiečių baudžiamasis įstatymas (RStGB § 143a) už sabotažo veiksmus numato bausmę iki gyvos galvos, o svarbiuose atvejuose — mirties bausmę. (1936 m. birželio 26 d. šio įstatymo papildymai).

Ir fronto kareiviui taip pat tenka pajusti galią baudžiamųjų įstatymų, saugojančių krašto ir karinius interesus. 143a § II skirsnyje pasakyta, kad kareivio, kuris į kautynių lauką pristatė žinomai blogą kovos priemonę ar ją žinomai blogai parengė, padarytas veiksmas prilyginamas sabotažo veiksmui. Nes kovojančių fronto dalių blogis ar gėris, pajėgumas ir valia, kaip ir dirbančio frontui užnugario, priklauso nuo gerų gynimosi priemonių įrengimų ar įtvirtinimų, tarnaujančių jiems puolant ar ginantis. Kovoje prieš krašto išdavikus ir sabotažo vykdytojus į pagelbą eina baudžiamieji įstatymai, bet taip pat ir kiekvienas tautos narys turi laikyti pareigą padėti saugoti krašto gerį nuo sunaikinimo sabotažo būdu.

Taigi kiekvieno krašto piliečio šventa pareiga apie pastebėtus didžiuosius nusikaltimus, kaip šnipinėjimas, išdavimas, sabotažas arba apie nujaučiamus krašto gynimosi priemonių gadinimus, pranešti ati-

sklaidom juos, grįžtam atgal. Mus grįžtančius užpuola lietūs.

Aerodrome apžiūriu šarvuotį. Vien tik į sparnus kliuvo 50 kulku, o kiek dar į visą metalinį šarvą. Mielai akim dirstelėjama į pilką milžiną. Su kitu lėktuvu išskridę, atgal būtume nebegrižę.

★

Visi šie epizodai mūsų senųjų fronto lakūnų papasakoti ir autentiški. Tai tik maža dalelė iš istorijos, kuri yra ilga ir garbinga. Mažas skraidančiųjų parengimas, nedaug priemonių, sunkios darbo sąlygos, tačiau nenugalima kovos dvasia ir nepalenkiamos lakūniškos širdys vedė anų dienų mūsų karo aviacijos lėktuvus tik laimėti.

J. D.

tinkamoms įstaigoms. Kas to nepadaro, turi būti baudžiamas (§ 139 RStGB). Svarbesniuose atsitikimuose, kai dėl krašto išdaviko įvykdyto darbo išdavų atsirado gyvybės aukų, kas sabotažo aktuose beveik visados esti, baudžiamas iki gyvos galvos arba mirties bausme.

Naujas vokiečių įstatymas, atvirksčiai senajam, jo procese numato teisę reikalauti parodymų ir išgiminųjų: tėvų, vyro ar žmonos, vaikų ir kitų giminaičių. Bylas dėl krašto išdavimo ir sabotažo veiksmų Vokietijoje sprendžia Aukščiausias Tautos Teismas (Volksgerichtshof). Jo narius skiria kancleris teisingumo ministro parinkimu penkiems metams. Šio teismo sprendimai niekam neskundžiami. Šis teismas dėl krašto išdavikų pirmoji ir paskutinioji instancija.

Kaip matome, Vokietijos įstatymai dėl krašto išdavimo, šnipinėjimo ir sabotažo veiksmų yra labai griežti. Visuose atsitikimuose, kai tik pasireiškia vienokioje ar kitokioje formoje krašto išdavimo darbas, išdavikas baudžiamas mirties bausme, lengviausiu atveju iki 15 metų kalėjimu. Pabrėžtina, kad šios srities Vokietijos baudžiamieji įstatymai buvo vis papildomi, atsižvelgiant į gyvenimo reikalavimus. Ir vis kaskart jie darėsi griežtesni.

PAVYZDŽIAI IŠ DIDŽIOJO KARO

1915 metų birželio mėnesyje vokiečių karo specialistams pavyko konstruoti naują, daug žadančią kovos priemonę. Po to, kai prancūzai Argonos fronte sėkmingai panaudojo dujas, vokiečiai atsilygindami irgi buvo surengę dujų ataką prie Ypro. Ši ataka arba jos išdavos viršijo vokiečių spėliojimus. Ir jeigu šio puolimo metu vokiečių rezervai būtų buvę tinkamai sugrupuoti, tai fronto pralaužimas būtų buvęs klasikinio pavyzdžio.

To ginklo išdavomis buvo labai susirūpinę prancūzai ir pastatė ant kojų visas žvalgybos priemones, kad patirtų šių dujų sudėtį. Dabar jau yra paaiškėję iš buvusių prancūzų žvalgybos pranešimų karo metu, kad sąjungininkams šių dujų sudėtis pavyko sužinoti netrukus po to, kai tik vokiečiai jas buvo pavartoję. Dėl šio prancūzų žvalgybos pasisekimo jie turi būti dėkingi vienam vokiečių saugumo valdininkui, kuris nesąžiningai ėjo savo pareigas. Tai įvyko šitaip.

Prancūzų agentas Lucieto, atvykęs į Ruhro kraštą su atitinkamais uždaviniais, vieną vakarą sėdėjo restorane ir klausėsi prie gretimojo staliuko sėdinčių vokiečių karininkų kalbų. Tada į Esseną buvo atvykęs vokiečių kaizeris, Hindenburgas ir Ludendorfas. Jie norėjo pamatyti naujai pagamintos dujinės granatos sprogo veikimą. Lucieto tokias žinias patyrė sėdėdamas restorane. Agentas čia buvo atvykęs svetimta pavarde ir pasu, kaip vokiečių inžinierius. Linksmai bešnekučiuojančių tarpe Lucieto pažino keletą Krupo fabriko inžinierių. Taip pat jis patyrė, kad šioje kompanijoje buvo kalbama ne apie kasdieninius reikalus.

Tarp daugelio „bičiuliškų“ pažinčių, Lucieto spėjo artimai susidraugauti su vienu Krupo fabriko saugumo valdininku. Porai dienų praslinkus, Lucieto

savo „nuoširdžiam“ draugui užminė apie tas stebuklingas granatas, kurios esą „mūsų“ karo vadovybės manymu, turėsiančios Vokietijai suteikti tikrą laimėjimą. Bet Lucieto dar pridūręs, kad netikės į tokį šių granatų stebuklingą veikimą, nors jau daugelis jam tai prisispyrę tvirtino.

— Kokia beprotybė! Naujų kovos priemonių jau negali atsirasti! — ginčijo Lucieto.

Tačiau saugumo valdininkas nenusileidęs: — Tamsta taip nesakyk! Dabar mes duosime naujas dujines granatas, kurios sprogdamos dujas ištaškys 100 metrų radijusu, ir tame plote jokia gyvybė negalės likti nežuvusi.

Lucieto jautė, kad jis eina tikru keliu. Jis ir toliau apie šį reikalą kalbėjo su ironija, jokiū būdu nenorėdamas tikėti, kad šis išradimas gali turėti bet kurios praktinės vertės. Žinoma, valdininkas jautėsi įsižeidęs ir stačiai net pažemintas, kad jo žodžiams Lucieto netiki. Jis tuojuo ėmėsi aiškinti apie dujų veikimą prie Ypro. Esą jos tada buvo leidžiamos tiesiai nuo žemės ir iš indų, o čia gi bus visai kitas dalykas: mes jas siųsime į priešų pusę su granatomis ir ne tik palankiam orui esant, bet pagal reikalą.

Bet agentas ir toliau laikėsi savo taktikos: jis nustojo erzinti savo bendrakalbį ir gale pajuokiančiai taręs:

— Na, kodėl aš tamstai turiu tikėti, kada tamsta pasakoji tokius daiktus, lyg kad į rėtį kas vandens prisipylęs nešiotų jį po laukus. Į tai tikėti — reikia būti idiotu.

Čia jau valdininkas kantrybės visai pritrūko: — Tai kas galų gale idiotas — tamsta ar aš? Kas, iš tikrųjų, tas granatas savo akimis matė — tamsta ar aš? Gal nori tamsta dėl to lažintis?

Lucieto iš karto regimai lyg kad norėjo susilaukyti, bet kiek pagalvojęs sutiko:

— Lažinamės, jeigu tamsta taip nori. Iš tūkstančio markių!

Taip įvyko lažybos, turėjusios nemažos įtakos į vokiečių fronto kautynių eigą. Savaite vėliau į Esseną atvyko mišri austrų turkų komisija dalyvauti šios granatos veikimo bandymuose. Skirtą bandymams dieną, jau anksti rytą, valdininkas atvyko pas Lucieto ir abudu, atskubėję į šaudyklą, užėmė patogią stebėjimui vietą netoli taikinių. Šaudyklos rajonas nepaprastai griežtai buvo saugomas. Joks pašalinis asmuo negalėjo arti priėti ir stebėti bandomojo šaudymo išdavų. Nustatytoje šaudyklos vietoje ganėsi avių banda. Ji turėjo atstoti gyvąjį taikinį granatų veikimui parodyti.

Patrankos nusikosėjo, ir kelios granatos sprogo visai prie pat bandos. Iš kilo žalios spalvos, panašūs į šydą, debesys, visiškai uždengdami gyvulius. Kurį laiką nieko nesimatė. Kai po keletos minučių debesys prasisklaidė, pasirodė ir avys. Jos visos gulėjo ir nerodė jokių gyvybės žymių.

Nepaprastu godumu sekė Lucieto įvykį. Jis jausmingai atsiprašė valdininką už nemalonumus ir atskaitęs 10 banknotų po šimtą markių, įteikė laimėtoju. Saugumo valdininkas priėmė pinigų, žinoma, nieko blogo nemanydamas. Abudu buvo visiškai patenkinti. Lucieto visokiais būdais stengėsi pabrėžti šio išradimo svarbą ir kurių laimėjimų jis turėsias vokiečiams ateities kautynėse. Jis šią dieną vadina didžiausio džiaugsmo diena visame jo gyvenime. Jis pats

savo akimis turėjo progos matyti ir suprasti šį nepaprastą įvykį. Toliau Lucieto pareiškė, kad dabar jo vienintelis noras turėti šio įvykio atsiminimui bent mažą gabalėlį sprogdusios granatos.

Saugumo valdininkas ir Lucieto palaukė, kol visi žiūrovai apleido aikštę ir tada pats Lucieto savarankiškai galėjo pasirinkti „atsiminimą“. Jis išsirinko vienos gana nemažos granatos dugną ir, išitraukęs iš kišenės gabalą impregnuotos gumos, susivyniojo į ją „atsiminimą“. Krupo valdininkas, išdidžiai nusiteikęs laimėtomis lažybomis ir laimingai jausdamasis gau-tuoju tūkstančiu, visai negalvojo, kad tas „atsiminimas“ prancūzų žvalgybai turės nepaprastos reikšmės.

Dar tą pačią dieną paskubomis per Olandiją Lucieto išvyko į Prancūziją. Lucieto atneštas granatos kevalas prancūzų žinių rinkimų centre tuojuo buvo ištirtas. Analizo būdu buvo nustatyta, kad granata buvo pripildyta chloretiliu. Prancūzų karo vadovybė tuojuo davė įsakymą krašto įmonėms gaminti dujokaukes, saugojančias nuo sakytųjų dujų veikimo, ir jomis neatidėliojant aprūpinti veikiančią armiją. O kada po kelių mėnesių vokiečiai panaudojo šias, taip daug žadančias dujas, kaip kad anksčiau prie Ypro, sąjungininkai jau buvo šiam netikėtumui pasirengę. Kurių pasekmių tas įvykis turėjo dėl vokiečių kariuomenės, gali kiekvienas suprasti.

IŠDUODAMAS DIDYSIS, LEMIAMAS PUOLIMAS

1918 metų vidurvasaris. Nepaprastu įtempimu laukiama lemiamųjų kautynių, kurios, atrodo, turės nulemti karo pabaigą. Karštas ir negailestingas rugpiūčio vėjas pūtė lygiuose Šampanijos laukuose. Priešo atsparumas buvo jau palaužtas: laimėjimas atrodo jau čia pat. Atrodė, kad ir prancūzų tautai karas jau įgrisęs.

Šiam lemiamam puolimui jau viskas buvo parngta. Priešas turėjo būti abipus Reimso sutiktas ir sutriuškintas, o tuo pačiu ir galutiniam sąjungininkų kapituliavimui padiktuotos sąlygos. Giedrų ir ankstyvą vasaros rytą, vos tik Marnos rūkai spėdavo prasklaidyti, toli orizonte pasirodydavo Eifelio bokšto siluetas. Taikinytys labai aiškūs: kris Paryžius, kris ir Prancūzija.

Pavykęs puolimo netikėtumas reiškia pusę laimėjimo. Šis dėsnius vokiečių armijoje vyrauja nuo senų laikų. Taigi ir dėl 1918 metų vasaros didžiojo puolimo karo vadovybės buvo duoti griežti įsakymai visus pasirengimus laikyti kuo griežčiausioje paslapyje. Numatytų puolimui divizijų korespondencija buvo konfiskuojama ir dalių pergrupavimais buvo manyta suklaidinti priešą.

Tačiau, kaip dabar iš prancūzų ir anglų žvalgybos duomenų žinome, apie tą vokiečių didįjį puolimą jau liepos mėn. 4 d. Frankfurto karo ligoninės sanitarai ir gailestingosios seselės su pasididžiavimu pasakoje: „liepos 15 d. Šampanijoje mūsų rengiamas didelis puolimas“. O to pačio mėn. 7—10 dienomis jau Briuselyje, Ženevoje, Antverpene, Koelne, Aache-ne, o taip pat ir kitų Vokietijos miestelių kavinėse, restoranuose ir net privačiuose namuose kalbėjo apie to puolimo vietą, dieną ir net valandą. Tie, kurie apie tai plepėjo, turėjo žinoti, kad kiekviename restorane, kiekvienoje stotyje ar kitoje kurioje viešojoje vietoje randasi prancūzų ar anglų žvalgybos agentai: jie ką

SEKIMAS

Blogai

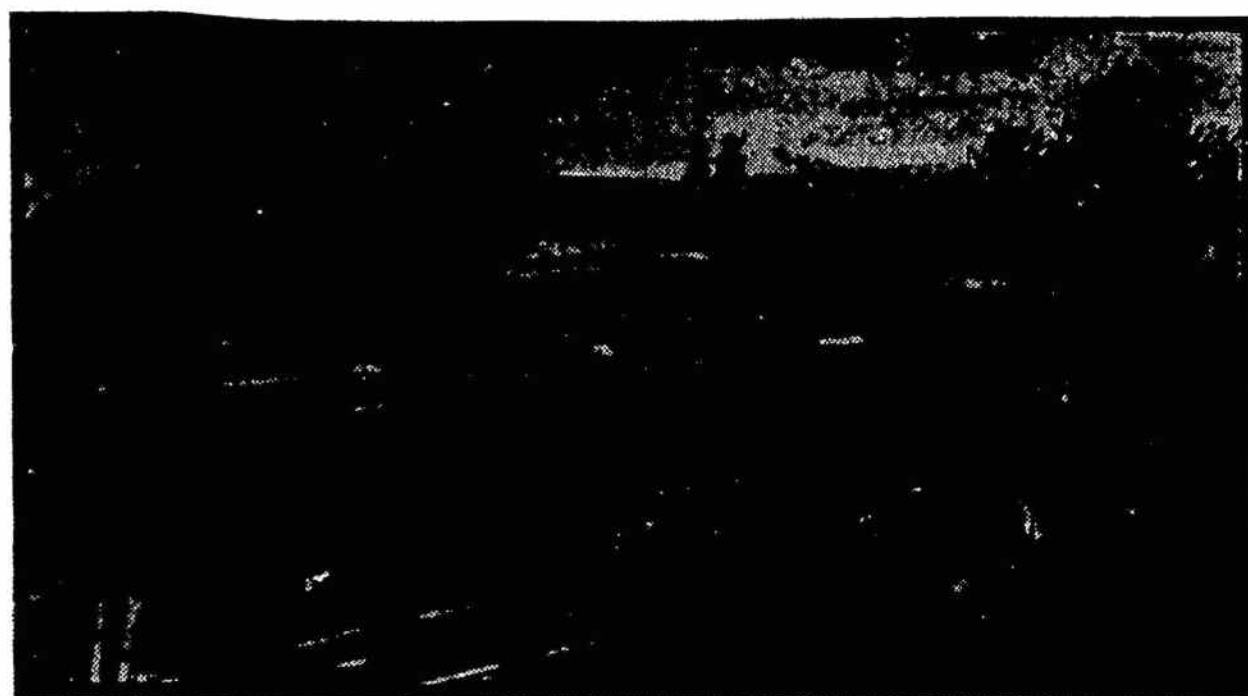
Gerai!

Saulei į akis spindint, sekti nepatogu. Todėl, renkant sekyklą, stengtis, jei galima, rinkti ją ten, kur saulė būtų už nugaros ar šviestu iš šono.

Dienos metu sekėjas parenka sekyklą aukštesnėj vietoj, be to dar, jei yra medžių ar trobesių, pasinaudoja ir jais.

Nakties metu geriausia sekykla žemoj vietoj, nes tik šviesesnis už vietovę dangaus fonas leidžia pamatyti besiartinanti priešą.

nors apie mūsų pasirengimus išgirdę, tuojau sutartu būdu žinias toliau perduodavo, kurios netrukus pasiekdavo Paryžių ar Londoną. Plėtėsi nelemtas likimas.

1918 metais liepos 15 d., auštant, po intensyvaus artilerijos parengimo, vokiečių divizijos pakilo lemiamai atakai, kad Šampanijos laukuose, abipus Reimso, suduotų priešui galutinį smūgį. Tačiau, žvalgybos dėka, vokiečių puolimo planas sąjungininkams iki smulkmenų jau iš anksto buvo žinomas. Pirmašias linijas, į kurias vokiečiai visą savo ugnį ir smūgį nukreipė, sąjungininkai jau iš anksto buvo apleidę, tuo pačiu metu antroje kautynių linijoje parengė priešui mirtį. Prieš nepalaužiamą priešą antrąją liniją žuvo dešimtys tūkstančių vokiečių, tuo būdu

žuvo ir daug žadantis puolimas, taip pat žuvo ir vokiečių laimėjimas.

Dėl dešimts ar šimto plepių palaido liežuvio, įvyko didžiausias krašto išdavimas, dėl ko tūkstančiai vokiečių dabar Šampanijos laukuose atgailoja savo gyvenimą. Šis įvykis dar kartą parodo, kad per neatšargų plepumą įvykdome krašto išdavimą — žudome žodžiu.

Už trijų dienų po šio nelaimingo vokiečių puolimo maršalas Fošas surengė kontrpuolimą. Tačiau nė vienas prancūzas, kur nereikia, apie tai neplepėjęs. Netikėtumas pilnai pavyko. Neatsakingas plepumas vokiečių ir pareigingas tylėjimas prancūzų sukūrė naują istorijos lapą. Tas naujas istorijos lapas tai Versalio sutartis.

(Bus daugiau)

ŠAULIŲ RINKTINIŲ ŠVENTĖS

Šiomet, birželio 24—25 d., Šaulių Sąjunga iškilmingai minės savo veiklos dvidešimtmetį. Ta proga Kaune įvyks didžiulis šaulių sąskrydis. Norėdami šioms iškilmėms tinkamai pasiruošti, šauliai dabar vykdo didesnes paskirų rinktinių šventes, kurios yra lyg ir repeticija prieš visuotinę sąjungos šventę. Kartu rinktinės čia pažymi ir savo darbo 20 metų sukaktis. Pirmoji šaulių rinktinės šventė įvyko Kaišiadoryse. Gegužės 21 d. tokia šventė įvyko Kaune, o per Sekmines savo darbo dvidešimtmečius minėjo Biržų, Telšių ir Raseinių šaulių rinktinės.

Kaune į rinktinės šventės iškilmes suplaukė per 3.000 šaulių vyrų ir moterų. Išvakarėse rinktinė nuvyko į Prezidentūrą, kur pasveikino Respublikos Prezidentą ir Pirmąjį Garbės Šaulį Antaną Smetoną. Atsakydamas į sveikinimus, Respublikos Prezidentas pareiškė, kad skriaudos mūsų Tėvynei šaulių tarpe išugdė dar didesnę pasiryžimą ginti savo šalį, aukoti viską, kas yra brangiaušio, būtent, gyvybę; aukoti savo gyvybę, kad mūsų tauta būtų ne tik sveika, bet dar stipresnė. Tą gyvybę tačiau reikia taupyti ir patiems ją branginti. O kaip mes ją branginsime? Jei mes patys įsisavinsime tą idėją vis giliau ir giliau, kad tauta, pasiryžusi ginti savo laisvę, nežus. Susipratusi ji tikrai nežus, ji stiprės. Tatai rodo mūsų praeitis. Pasveikinę Respublikos Prezidentą, šauliai nuvyko į Kauno ažuolino Dainų slėnį, kuriame įvyko meno vakaras.

Rinktinės šventė prasidėjo pamaldomis Karo muziejaus sodelyje. Čia dalyvavo ministras pirmininkas ats. b. gen. J. Černius, krašto apsaugos ministras b. gen. K. Musteikis, ministrai, kariuomenės vadas b. gen. St. Raštikis ir kt. Po pamaldų šauliams buvo įteikti ginklų vajaus metu visuomenės aukomis nupirkti ginklai. Vyriausiojo Ginklų Vajaus Komiteto pirmininkas ats. plk. ltn. P. Gužas paskaitė aktą, kuriuo šauliams įteikiama 400 šautuvų ir 30 lengvųjų kulkosvaidžių. Priimdamas ginklus ir juos leisdamas panaudoti Kauno rinktinės šaulių apginklavimui, kalbą pasakė kariuomenės vadas b. gen. St. Raštikis, pareiškdamas, kad šie ginklai šauliams yra didelė, graži ir naudinga dovana, už kurią šauliai reiškia pagarbą ir padėką ginklų aukotojams. Kartu šauliai aukotojus užtikrina, kad gautieji ginklai bus panaudoti tik valstybės gynimui ir jie be reikalo nebus pakelti, o be garbės nenuleisti. Ginklai atiduodami Kauno šaulių rinktinei, kuri davė pradžia ir pamatą visai šaulių Sąjungai. Visa rinktinė ir atskiri jos daliniai turi labai daug nuopelnų ir gražiai atliktų darbų, kurie siekia net karo dėl Lietuvos nepriklausomybės laikus. Kariuomenės vadas toliau rinktinės šaulius skatino dirbti taip, kad I-oji Kauno šaulių rinktinė visados ir visose savo darbo srityse būtų tik pirmoji, o tas noras pirmauti visados išplauktų ne iš savo asmeninių, egoistinių jausmų, bet iš šaulių gilaus patriotizmo, iš noro visus savo darbus ir laimėjimus aukoti ne sau, bet pirmiausia nepriklausomai Tėvynei ir visai mūsų tautai. Šioji kariuomenės vado kalba palydėta giesme „Lietuviais esame mes gimę“. Įteikus ginklus, šauliai pagerbė Nežinomojo Kareivio kapą. Po to kariuomenės vadas, lydintas rinktinės vado, apėjo išrikiuotus šaulių dalinius, su jais pasisveikindamas. Kariuomenės vadas įteikė dovanas laimėju-

siems pirmąsias vietas šaudyme ir sporte. Rinktinės šventė buvo baigta šaulių išpūdingu paradu, kurį prie Nežinomojo Kareivio kapo priėmė vyriausybės nariai ir kariuomenės vadovybė.

Biržuose šaulių rinktinės šventėje dalyvavo krašto apsaugos ministras b. gen. K. Musteikis ir Šaulių Sąjungos vadas plk. Pr. Saladžius. Išvakarėse šauliai pagerbė žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Šventės dieną po pamaldų rinktinės šauliams buvo įteikti visuomenės aukomis nupirkti ginklai. Čia pranešta, kad ligšiol per ginklų vaju Biržų apskrities visuomenė suaukojo apie 54.000 litų. Priimdamas ginklus, krašto apsaugos ministras šauliams ir visuomenei pasakė kalbą, pareiškdamas, kad Biržų rinktinės šauliai yra pasekėjai garbingų Biržų, Pasvalio, Joniškėlio partizanų. Į šaulių eiles visuomenė susibūrė vedama didelės Tėvynės meilės, noro matyti gražesnę ir stipresnę Lietuvą. Biržėnai gerai žino, kad laisvę galima apginti tik ginklu, todėl jie mielai ir gausiai ginkluoja šaulius. Šauliai moka ginklą valdyti ir jie kraštą gins nuo užpuolimo. Ministras skatino šaulius ir visuomenę energingai dirbti, nes tik darbas padės sukurti stiprią Lietuvą. Atitinkamas kalbas dar pasakė Šaulių Sąjungos vadas plk. Pr. Saladžius, Biržų rinktinės vadas plk. ltn. Michalauskas ir kt. Ministras rinktinei įteikė vėliavą ir po to priėmė šaulių parada. Rinktinę telegrama pasveikino kariuomenės vadas b. gen. Raštikis, o šauliai sveikinimus pasiuntė Respublikos Prezidentui Antanui Smetonai, ministrui pirmininkui ir kariuomenės vadui. Šventės proga Biržų miestas ir daug apskrities kaimų buvo papuošti tautinėmis vėliavomis ir žalumynais. Miesto pradžios mokykloje šaulės suruošė savo rankdarbių parodėlę. Šventė buvo baigta šaulių choro koncertu.

Telšiuose rinktinės šventė pradėta pamaldomis, kurių metu vysk. J. Staugaitis pašventino vėliavą. Čia iškilmėse dalyvavo finansų ministras ats. d. gen. J. Sutkus ir Šaulių Sąjungos štabo viršininkas gen. št. plk. ltn. P. Žukas. Ministras rinktinei įteikė vėliavą ir šia proga pasakė kalbą, kurioje iškėlė vienybės ir drausmės reikalingumą, įvertino didelius šaulių darbus visame krašte, kartu pareiškdamas: — Tautai nuo galimų smūgių apsaugoti negana vienybės ir drausmės — reikia ir realios ginklo apsaugos. Tą ginklo apsaugą mes patys turime susikurti. Mes visi turime būti pasiryžę, jei grėstų Tėvynei pavojus, stoti su ginklu ir pavojų atremti. Visi turime ruoštis, turime pamilti ginklą, kuris yra viena tvirčiausių mūsų laisvės garantijų, turime išmokti ginklą tinkamai ir drausmingai naudoti. Visa mūsų tauta turi būti taip paruošta, kad kiekviena šeimyna, kiekvienas namas būtų lyg maža tvirtovė, kurioje ne tik plaktų Tėvynę mylinčios širdys, bet kur būtų nepalaužiamai pasiryžusios rankos su ginklu pasipriešinti kiekvienam bet kokio priešo žingsniui. — Po šios kalbos ministras priėmė rinktinės šaulių parada. Šaulių rinktinės dvidešimtmečio sukakties proga viena Telšių miesto gatvė buvo pavadinta Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vl. Putvinskio-Putvio vardu. Perkirpdamas tautinių spalvų kaspiną, ministras atidengė gatvę, o kreipdamasis į šaulius juos skatino eiti savo sąjungos kūrėjo nužymėtais šaulių darbo keliais.

Rinktinės šventės žiūrėjo keliolika tūkstančių žemaičių, suplaukusių iš įvairių vietų.

Raseiniuose rinktinės šventė įvyko gegužės 29 d. Į ją iš Kauno atvyko kariuomenės vadas b. gen. St. Raštikis, lydimas šaulių Sąjungos vado plk. Salažiaus. Kariuomenės vadas rinktinei įteikė vėliavą ir priėmė šaulių parą. Šia proga jis pasakė kalbą, kurioje nušvietė Raseinių šaulių rinktinės darbus ir, be kita ko, pažymėjo: — Šauliai savo darbais turi įrodyti, kad jie verti visuomenės pasitikėjimo ir paramos. Todėl dirbkime, šauliai, drausminkimės, griežtai šalinime viską, kas būtų negero mūsų tarpe, būkime gerais ir pavyzdingais šauliais ir visais atžvilgiais tokiais pačiais pavyzdingais ir savo Tėvynę mylinčiais piliečiais. Tebūna ne tiek Tėvynė mums, kiek pirmiausia mes patys Tėvynei. Mes, šauliai, nereikalaujame ir niekad nerekalausime kažkokių sau ypatingų privilegijų iš Tėvynės ir visuomenės, nes ne Tėvynė ir

tauta mums tarnauja, bet mes tarnaujame savo Tėvynei ir tautai ir tarnaujame ne kaip samdiniai, t. y. ne už atlyginimą ar mokestį, bet tarnaujame dovanai, patys atiduodami Tėvynei ir tautai savo laisvą laiką, savo jėgas, gabumus, o jei reikėtų, tai net savo sveikatą ir gyvybę. Tai yra ne tušti žodžiai, nes jie yra patvirtinti kovojusių dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės partizanų ir šaulių krauju ir gyvybėmis. Taip buvo per karą dėl Lietuvos nepriklausomybės, taip bus ir ateityje — kada Tėvynė pašauks — pirmieji stos ją ginti kariai ir šauliai. — Kariuomenės vado kalba buvo lydima karštu pritarimu ir valiovimais.

Visos šaulių rinktinių šventės praėjo tvarkingai, drausmingai ir vieninga dvasia, kaip tikrai pridera karinei organizacijai. Jos visuomenei, kurios minios stebėjo viešuosius šaulių pasirodymus, paliko gilaus įspūdžio, o patys šauliai savo šventėmis ir toliau pasitikrino sau visuomenės paramą ir pasitikėjimą.

„KARIŠKIŲ ŽODIS“ VILNIUJE

Kas turi 1920 metų „Kariškių Žodžio-Kario“ rinkinį, tas atsivertęs 39 numerį pradžioje, po pat antrašte, ras tokį parašą: *Vilnius, 1920 m. spalio mėn. 2 dieną*. Tai vienintelis Vilniuje išspausdintas numeris ir greta „Pėstininkų rikiuotės kamandų ir terminų“, išėjusių Vilniuje 1918 metais prieš pat Kalėdas, sudarė mūsų kariuomenei *antrąjį relikvinį leidinį*, spausdintą didžiosios Lietuvos kunigaikštystės sostinėje.

Lietuvos kariuomenė ir valdžia įžengė į tą nepaprasto likimo miestą po raudonosios rusų armijos išsikraustymo. Į Vilnių vėl įžengė įprastas pasaulis ir įprasta dvasia. Tad suprantama, jog ir sukietėjusiems „litwofobams“ (lietuvų nekentėjams) nebuvo nei reikalo lietuviams kenkti. Dėl to anų laikų Literatūros Skyrius neturėjo jokio vargo dėl spaudos darbų atidavimo: pačių spaustuvių atstovai ėjo į Katedros aikštės 2 nr., kur per visą didžiulį namą driekėsi milžiniškas parašas *Krašto Apsaugos Ministerija*, ir siūlė savo patarnavimus. Buvo atėjusi net viena delegacija, kuri stačiai įkalbinėjo konfiskuoti kurią tai spaustuve, ypatingai patarnavusią bolševikams ar vokiečiams nesenu okupacijų laikais. Mes kažkodėl pasirinkome Juozapo Zavadskio, visai lietuvių tautai gerai žinomą, spaustuve: iš ten seniau ėjo beveik visos lietuvių maldaknygės ir kiti leidiniai. Pasirinkti tai pasirinkome, bet ir į apmaudą įkritome. Ateina kartą spaustuvės vedėjas ir sako:

— Duokite mums daugiau darbų, negalime spaustuvės išlaikyti ir visų darbininkų aprūpinti duona!

Iš tikrųjų: spaustuvė buvo didelė, o dirbo vos 10—15 žmonių. Spausdino tik „Kariškių Žodį“, vieno mūsų pulko ūkio apyskaitų knygą ir kokią tai lenkišką vaikų paveiksluotą knygelę. Vadinasi nei iš vokiečių, nei iš bolševikų okupacijos laikų jokių darbų nebuvo užsilikę! Pažadėjome bent pusę spaustuvės pajėgumo sunaudoti. Būtumė sunaudoję ir daugiau, bet reikėjo laiko, o laikas, teisybe, ne laikas, o anoji karo fronto pusė beužsimezgantį kultūrinį darbą nukirto. Įvyko tarp dviejų kaimynų moralinė istorinė katastrofa, kurią neseniai vienas lenkų veikėjas „Lietuvos Žiniose“ tesugebėjo prilyginti prie senosios Lenkijos pakraščiu nutautusių ir tuo būdu prarastų miestų likimo!

Vilniškis „Kariškių Žodis“ kaip tik ir vaizduoja tą katastrofą, teisingiau jos įpusėjimą. Čia randame Steigiamojo Seimo karštą atsisaukimą ginti Tėvynę, išleistą po nepasisekusių Kalvarijos derybų. Toliau eina lietuvių - lenkų apgailėtinų santykių vaizdavimas užsienių reikalų ministrų notomis, kuriose matome Kalvarijos derybų (IX. 15-18) žlugimą ir Suvalkų derybų numatomą užmezgimą (IX. 30). Generalinio Štabo pranešimuose vaizduojama nepastovi padėtis lenkų-lietuvių fronte. Lietuvos Žinių skyriuje rašoma apie karo tremtinių grįžimą iš Rusijos ir didelę demonstraciją Kaune, kuri prisiekė ginti nepriklausomybę. Oficialinėje dalyje skelbiamas įsakymas, draudžiantis kalbėti karo klausimais įstaigose, restoranuose, kavinėse, geležinkeliuose ir kitose viešose vietose; draudžiami pranešimai žodžiu ir raštu apie mūsų ir priešų kariuomenės žygius. Vadinasi ir šnipai ir liežuvninkai veikė išsijuose. Įdomu, kad tame numeryje jau išspausdintas skelbimas apie Karių Ekonominės Bendrovės įsteigimą, tos bendrovės, kuri ir šiandien tebeveikia. Vilniškis numeris turi ne tik savo ypatingą dvasią, bet ir jo spaudmenys (šriftai) ir popierius skiriasi nuo kauniškių.

Kaip tada, artėjančio užpuolimo akivaizdoje, jautėsi ir galvojo kariai? Tai mums kiek pavaizduos to vilniškio „Kariškių Žodžio“ redakcinio rašinio ištrauka.

„Veik visa Lietuva jau atvaduota. Jau laisviau kvėpuoja iškentę daug įvairių okupacijų sodžiai ir miesteliai. Kraštas atgyja, kaip liginis po sunkių ligų pradeda taisyti. Belieka nedaug — išlaikyti visą ką laimėjome ir iki galo ištesėti. Tai svarbiausias uždavinys. Momentas svarbus ir rimtas. Bet sąžiningas mūsų kiekvieno pasiryžimas tą baisų pavojų turi nublokšti į šalį. Ir, pabaigę kovą, žengsime į šviesesnę rytą...“

Keistas sutapimas: tą pačią spalio 2 d., kada Vilniuje buvo išspausdinti lietuvių karių žodžiai apie *šviesesnę rytą*, lenkų karo vadovybėje įvyko paskutinis pasitarimas Lietuvos sostinės okupavimo reikalu!.. Ir „Kariškių Žodžio“ eilinio 40 numerio beveik

Antroji „Kario“ talka

Atvykus į dalis jauniems kareiviams, vėl pradeda gauti naujų „Kario“ prenumeratų. Išsirašo „Kari“ sau, bet daugiausia namiškiams.

Iš 7. pėst. pulko j. ltn. TAMOŠIŪNO gauta 54 pren.

2. pėst. pulko j. psk. GEDVILOS — 37 pren.

1. pėst. pulko: j. ltn. RAMOŠKOS — 14 pren.,
vrš. BANIULIO — 26 pr., vrš. STUNDŽIOS — 24 pr.,
vrš. ŠUKIO — 16 pr., vrš. KLIČIAUS — 53 pr.
ir psk. ŽALTAUSKO — 30 pr.

VIII ŠAULIŲ RINKTINĖS ŠVENTĖ. Gegužės 21 d. Šiauliuose įvyko VIII šaulių rinktinės šventė. Joje dalyvavo visos rinktinės šaulių batalionai, kuopos ir būriai. 13 val. įvyko šaulių miesto turgavietėj vėliavos įteikimas ir šaulių paradas. Šaulius pasveikino divizijos vadas d. gen. Reklaitis, šaulių S-gos vado plk. Saladžiaus ir štabo viršininko plk. Urbšio lydimas. Divizijos vadas įteikė rinktinės vadui plk. ltn. Vėgėliui vėliavą. Šia proga kalbėjo d. gen. Reklaitis, plk. Saladžius ir plk. ltn. Vėgėlis.

Šaulių parado metu po vėliavų pradėjo žygiuoti gausios ir darnios šaulių pėstininkų batalionų, kuopų ir būrių eilės. Beveik visi uniformuoti. Toliau sekė specialūs daliniai. Pirmiausia šauniais žirgais ir pakeltomis ietimis prajojo raitininkų šimtinė, paskui pravažiavo artilerininkų būrys su pabūklais. Pagaliau pralėkė motociklininkų ir dviratininkų būriai.

Toks gausus uniformuotų dalyvių ir ginklų rūšių paradas bene pirmą kartą įvyko Šiauliuose, nes anksčiau visose šventėse ar paraduose pasirodydavo tik vietinio bataliono šauliai.

Benas Jablonskis

GAISRŲ FRONTE. Gegužės 21 d. popiet P r i e n u o s e kilo gaisras Laisvės aikštėje. Buvo pradėję degti net 3 trobesiai, bet ugniagesių pastangomis gaisras užgesintas sėkmingai: sudegė tik vienas namelis, iš kurio kilo gaisras, ir kiek apdegė kito namo stogas. Tarp namų buvo vos 7 m atstumas. Į pagalbą miesto savanorių draugijos ugniagesių komandai buvo atvykę ir igulos ugniagesiai. Miesto gyventojų grupė atsiuntė kar. ugn. inspektoriui laišką, kuriame prašo pareikšti jų vardu padėką Prienų igulos viršininkui ir igulos kariams-ugniagesiams už apsaugojimą gretimų namų.

Gegužės 23 d. iš ryto degė ūkininko D. Lukoševičiaus sodyba Karšanaukos kaime, ties P a n e v ė ž i u. Spėjama, kad tvartas ir klėtis buvo padegti. Pajuostės igulos ugniagesiai apsaugojo gyv. namą, kuris buvo nuo gaisro vietos apie 7 m.

PRIEŠGAISRINĖS PROPAGANDOS SAVAITĖ šiemet įvyksta birželio 3—11 d. Kariuomenėje bus paskleisti savaitėi ruošti komiteto atsišaukimai ir šūkių. Kariai ūgniagesiai dalyvaus bendruose ugniagesių paraduose. Kaune paradas įvyks birželio 4 d. Paradą priims v. r. ministras ats. b. gen. Skučas. Parade dalyvaus apie 200 igulos ugniagesių ir apie 250 miesto ugniagesių. Paradas prasidės lygiai 12 val. Nepriklausomybės aikštėje.

visas rinkinys jau liko Vilniuje! Tas numeris, gana karštas, jau išėjo Kaune, o 41-sis jau virto „Kariu“. Apie vardo pakeitimą aš taip tada parašiau: „Kariškių Žodis“ įgijo naują vardą. Tas vardas, tariant žodis, ne mūsų nukaltas, bet labai senas, tik visų pamirštas. Apie *karelį* (karys-karelis, kaip žvejys-žvejelis, bernas - bernelis) mūsų pirmosios dainos dainuoja (Sudaičio kun. daina)... Ir mes *kari* vartosime visur vietoj kariškio"... *Karys* šiandien skamba visur.

Daug laiko jau nutekėjo. Mano redaguotasis „Karys“ buvo suskurdęs, kaip ir mūsų visas gyvenimas tada. Dabar jis išpruso, dabita virto. Tai gera, bet ne svarbiausia: išpruso ir pasipuošė visa Lietuva, ir visi jau geresniais švarkais puošiamės. Svarbiau, kad „Karys“ ir toliau būtų tautai gyvas, kad tauta, ypač jaunimas jo ieškotų ir su juo žygiuotų į *šviesesnę ateitį*, kaip buvo rašyta Vilniuje. Plk. ltn. Laurinaitis

POLITIKOS APŽVALGA

SUDARYTOS LIETUVOS—VOKIETIJOS ŪKIO SUTARTYS. Gegužės 20 d. Lietuvos užsienių reikalų ministras J. Urbšys ir Vokietijos užsienių reikalų ministras fon Ribentropas, pasibaigus apie mėnesį trukusioms deryboms, pasirašė eilę sutarčių, liečiančių prekių pasikeitimą ir prekybą, mažąjį pasienio susisiekimą, veterinariją, susitarimą dėl atsiskaitymo ryšium su Klaipėdos krašto perleidimu Vokietijai ir susitarimą dėl laisvos zonos įsteigimo Lietuvos prekybos reikalams Klaipėdos uoste. Pagal prekybos sutartį Vokietija išveš iš Lietuvos apie 30 procentų visų iš Lietuvos išvežamų prekių ir apie tiek pat įveš savo prekių. Visa tai sudarys maždaug tą apyvartą, kuri ėjo su Vokietija, Austrija ir Čekija, kol jos dar nebuvo sujungtos. Sutartis sudaryta 2 metams. Kasmetinė prekių apyvartos suma sudarys apie 160 milijonų litų. Dėl atsiskaitymo su Klaipėdos kraštu numatyta, kad Vokietija atlygins už Lietuvos kredito įstaigų, firmų ir privatių asmenų paliktą Klaipėdos krašte turtą ir skolas; Lietuva tolygiai sutvarkys reikalus su klaipėdiečiais. Klaipėdos uoste Lietuvos reikalams laikinai bus duotos dvi zonos, o artimiausioj ateity bus pastatytas visiškai naujas laisvas uostas, kuris bus apie 3 km į pietus nuo Klaipėdos miesto. To uosto planą parengs mišri Lietuvos ir Vokietijos komisija. Kitose sutartyse ypatingų naujūmų nėra. Susitarimų proga Lietuvos užsienių reikalų ministras J. Urbšys su Lietuvos pasiuntiniu Vokietijai K. Škirpa buvo priimti kanclerio Hitlerio.

MARŠ. RYDZ SMYGLAS VAŽIUOS Į LONDONĄ. Anglų spaudos pranešimu, netrukus į Londoną atvažiuosias maršalas Rydz Smyglas kartu su lenkų krašto apsaugos ministru. Jie tarsis su anglų generaliniu štabu. Laikraščių nuomone, prieš tai Varšuvoje savo darbą turinti baigti ten esanti anglų karinė misija.

PRANCŪZŲ, BRITŲ IR SOVIETŲ PAKTAS. „Times“ rašo, kad sovietų, anglų ir prancūzų susitarimas šiomis dienomis bus sudarytas. Naujaisi britų ir prancūzų pasiūlymai, kurie buvo pateikti Sovietų Sąjungai, tikimasi, išsklaidys pasakutinius Sovietų vyriausybės abejojimus. Jeigu Japonija, anot kitų laikraščių, sudarytų santarvę su ašies valstybėmis, tai prancūzų, britų ir rusų paktas būtų išplėstas iki Tolimųjų Rytų.

PASIRAŠOMAS DANŲ—VOKIEČIŲ NEPUOLIMO PAKTAS. Gera informuotuose sluoksniuose tvirtinama, kad bus pasirašytas danų—vokiečių nepuolimo paktas.

VOKIEČIŲ LEGIONIERIAI GRĮŽTA IŠ ISPANIJOS. Vokiečių spauda daug rašo apie vokiečių legionierių, grįžtančių iš Ispanijos, gegužės 31 d. sutikimą Hamburge, kuriame dalyvausias maršalas Goeringas ir aukštieji kariuomenės vadai: admirolas Raederis, sausumos kariuomenės vadas gen. Brauchitschas, vyr. štabo virš. gen. Keitelis ir kiti. Į iškilmes pakviesti taip pat antikominterno pakto valstybių konsulai. Politiniuose sluoksniuose manoma, kad savanorių atšaukimas reiškia tam tikrą manevrą Didžiosios Britanijos atžvilgiu.

BENDRAS ITALŲ VOKIEČIŲ EKONOMINIS PLANAS. Gegužės 15—26 dienomis Berlyne buvusios derybos tarp abiejų kraštų komisijų pasibaigė susitarimais dar labiau sustiprinti abiejų kraštų ekonominį bendradarbiavimą; išsiaiškinti klausimai, susiję su reicho protektorato įvedimu Čekijai ir Moravijai.

DANCIGE VIS DAR NERAMIOS NUOTAIKOS. Kad būtų išvengta naujų incidentų prieš lenkus, Dancigo policija netoli lenkų įstaigų ir namų pastatė policijos postus.

LATVIJOS VOKIETIJOS NEPUOLIMO PAKTAS, kaip rašo latvių „Briva Zeme“, bus pasirašytas dar šią savaitę.

ŽELVOJE TVARKOMI KARIŲ KAPAI

Želvos bažnyčios šventoriuje yra palaidoti aštuoni 2. pėst. pulko kariai, žuvę ties Geidraičiais, ir vienas nežinomas lenkų kareivis. Šie kapai ligi šiol buvo nesutvarkyti.

Šiais metais atvykus nuovados viršininkui savanoriui kūrėjui Antanui Gerdžiūnui, minimi kapai jau yra tvarkomi. Nors darbas dar tebecina, tačiau matyti kapų tvarkymo srietyje turimas skonis: kapai tvarkomi labai sumaniai ir gražiai.

Savanoris kūrėjas A. Gerdžiūnas stojo Lietuvos kariuomenėn 1919 m. į Kėdainių srities apsaugos būrį ir dalyvavo pirmosiose kautynėse su bolševikais ties Kėdainiais. Vietos visuomenė yra patenkinta A. Gerdžiūnu ir laiko jį nors ir griežtu, bet teisingu žmogumi.

Mano kelionės įspūdžiai

(Žiūr. „Kario“ Nr. 19)

Besikalbėdamas su tais pačiais lietuviais gauni įspūdžio, jog jie, o ypač seniau gyvenę, yra įsitikinę, kad vyriausybė viską daro, kas galima žmonių gerbūviui pakelti. Jei kas bloga pasitaiko, tai kaltos aplinkybės, o ne valdžia. Ten į vyriausybę žiūrima su didele pagarba.

Amerikoje traukiniai įdomiau ir patogiau sutvarkyti, negu Europoje. Ten nėra I, II ar III klasės. Ten traukiniai sutvarkyti kategorijomis. Liuksusiniai greitieji traukiniai, kuriais važinėja tik milijonieriai arba aukšti valdininkai. Jie yra labai brangūs. Antrosios kategorijos lėčiau eina (jie šiek tiek pigesni), o III kat. dar lėčiau eina (normaliu greičiu), stoja kiekvienoje stotyje ir per pusę pigesni. Visų trijų kategorijų traukiniai turi tik vienos rūšies vagonus. Šios III kategorijos traukiniais naudojasi plačiosios žmonių masės, nes tai yra normalaus susisiekimo traukiniai.

Kai kurie mūsų lietuviai, važinėdami tais normalaus susisiekimo traukiniais, mano, kad Amerikoje visi lygūs piliečiai, nes ten visi važiuoja vienoduose vagonuose. Jie stebisi, kad Europoje „ponai“ važinėja tik I, II kl. vagonuose, o šiaip keleiviai turį žiūrėti, kad neįsėstų į tų „ponų“ vagonus. Bet reikia neužmiršti, kad Amerikos milijonieriai yra didesni ponai, nes jie visai nesimaišo su gyventojų masėmis: jie važinėja I arba II kategorijos traukiniais, kuriais važinėti eiliniam piliečiui kainos atžvilgiu yra visai neįmanoma. Miestuose jie nevažinėja autobusais bei miestų geležinkeliais, nes turi savo puikiausias auto mašinas. Net jų mažai kas lankosi nors ir į pirmos rūšies restoranus, nes jie turi savo didžiausius pasilinksminimų klubus, kur gali įeiti tik milijonierių rekomenduoti svečiai. Negalima pasakyti, kad visi Amerikos milijonieriai nebendrautų su visuomenės sluogsniais. Yra, kurie ypač darbininkų tarpe labai populiarūs, pavyzdžiui, Fordas, kuris, atėjęs į savo fabriką, paduoda ranką ne tik direktoriams bei inžinieriams, bet ir eiliniams darbininkams. Jis lankosi net jų privačiuose butuose tikrindamas, ar gerai jo darbininkai gyvena ir ar nepraleidžia sunkiai uždirbamų pinigų. Yra ir daugiau tokių milijonierių, besirūpinančių savo darbininkais, bet tai yra tik atskiri žmonės.

Roosveltui likus Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentu, darbininkų socialine padėtimi labiau rūpinamasi, negu prieš tai. Jis labiau prispaudė kapitalistus, apdėjo visokiais aukštais mokesčiais kapitalistų pajamas, kad galėtų pagerinti darbininkų būvį. Ten net už padedamus bankuose pinigus ligi tam tikros sumos mokami procentai, o per nustatytą sumą turi indėlininkas net bankams primokėti už saugojimą. Ten apdėtos mokesčiais ne tik kapitalistų gaunamos pajamos, bet ten kiekvienas pirkėjas turi mokėti 10% bedarbių fondui. Man teko Brooklyne ir New Yorke matyti miesto darbininkų, galima pavadinti, pigiųjų butų koloniją. Beveik miesto centre keletas kvartalų apstatyta kareivinių pavyzdžio vienokio lengvo stiliaus namais. Tuose namuose įrengti nedideli (po 2 kambarius su virtuve ir visais patogumais) šviesūs ir patogūs buteliai, už kuriuos moka, palyginti, nebrangią nuomą. Bet tuose namuose gali gauti butus tik tokie darbininkai, kurie uždirba tik tokį atlyginimą, iš kurio gali tik šiaip taip pragyventi. Daugiau uždirbą ir šiek tiek jau turį pinigų, ten negali gauti butų. Tų butų kolonijose yra darbininkų kooperatyvai, krautuvės, kinai, sporto salės ir kiekvieno namo kieme sporto aikštelės ir gražūs gėlių darželiai. Sudaro labai gražų kultūringą vaizdą. Ir tokių namų yra daug, kur sutelpa milijonai darbininkų. Tarp plačiųjų darbininkų sluogsnų prezidentas Roosveltas labai populiarus. Populiarumą jis įgijo, žinoma, daugiau rūpindamas darbo žmonių masėmis, visai nekreipdamas dėmesio ar turtingesniųjų luomui tatau patinka, ar ne.

Nežiūrint į tai, kaip seniai į Ameriką būtų atvažiavęs ar tai rusas, lenkas, vokiečiai, ispanas, italas, kinas, japonas ar lietuvis, visuomet jie stovi to krašto reikalų pusėje, ir, gink Dieve, jei kartais kaip nors neigiamai paliesi Amerikos reikalus, tai gausi visą eilę įrodymų, jog pats klysti, jog Amerikoje taip nėra, o jei ir yra taip, tai yra gerai ir taip turi būti. Tai yra kraštas, kitaip pasakius mašina, kuri visus ateivius taip suvirškina, ir visi galvoja tik amerikoniškai, o ne kitaip. Bet iš dalies juos verčia taip galvoti ir elgtis visa eilė faktų, kurie duoda jiems tame svetimame krašte tokį laisvą, ramų, kultūringą, o kartu ir gražų gyvenimą, žinoma, paskiriems asmenims priskaitant jų pastangas, o kai kuriems laimės ir pasisekimų žvaigždę.

Kas ten nuvažiavęs dėjo pastangų ir stengėsi susikurti šiojį tokį gyvenimą, tas, be abejo, galėjo ir dabar dar gali

ne tik pakenčiamai, bet kartais ir gražiai gyventi. Tik, žinoma, dabar jau žymiai sunkiau, negu prieš 20—30 metų, o ypač šiuo metu, kada ten siaučia didelis nedarbas. Gal dabar atsiras kiek daugiau darbo, kada Amerikai pradėjus rūpintis Europos saugumo reikalais, paleidžiama daugiau fabrikų, gaminių karinių priemonių, į darbą, ir galės nemažas skaičius darbininkų gauti gero ir pelningo darbo. Reikia pasakyti, kad toji Amerikos visuomenės dalis, kuri per Didįjį Europos karą nebuvo tiesioginiai paliesta, tai ir dabar laukia Europoje įvykstančio karo, nes tada atsiras didelis pareikalavimas įvairių prekių, daiktų bei priemonių, atsiras gero ir pelningo darbo ir gero gyvenimo bei uždarbio.

Juk ir dabar Amerikoje arba tame pačiame New Yorke bankrutuoja firmos, įmonės ir net fabrikai, nes tiek turi pasigaminę prekių, kad nėra kur ir kaip jas išleisti. Man teko atkreipti dėmesį į vieną aplinkybę kiek New Yorke, tiek ir kituose miestuose, kur yra didžiausių krautuvių, dešimtukais vadinamų. Ten yra daugiausia įvairių prekių, parduodamų po 10 amerikoniškų centų. Kartais randi tokių daiktų, už kuriuos kitose krautuvėse kelis kartus brangiau mokama. Vietos lietuviai aiškino, kodėl tokiose krautuvėse taip pigios prekės. Jie aiškina, kad tos krautuvės greičiausia esančios pirkusios per varžytynes iš bankrutavusių krautuvių žymiai pigiau, užtat ir pigiai parduodančios. Tokios dešimtukų krautuvės, reikia pasakyti, turi neblogą pasisekimą, nes tokiose milžiniškose

Iš senesniųjų New York'o pastatų

krautuvėse dažnai galima rasti gana vertingų ir žymiai pigesnių dalykų.

Aplamai, New Yorko krautuvių vaizdą sunku ir aprašyti, o nemačiasiam sunku ir įsivaizduoti. Jei užėini į Paryžiaus didžiausias krautuves, jau daro didelio įspūdžio, nes, sakysime, vienoje kurioje nors didžiųjų krautuvių gali apsiręngti, pradedant batais, baigiant skrybėlėmis. Iš tų krautuvių vidurio salės gali matyti kokios prekės yra II, III ar IV aukšte. Bet įsivaizduokite New Yorke. Įėjęs į kokią nors didžiųjų krautuvių, gali visą dieną po ją vaikščioti, žiūrėdamas ir rinkdamasis, bet per keletą aukštų neįstengsi apžiūrėti net norimo daikto. Ypač moterys kokios nors suknelės negalės iš karto nusipirkti, nes ko daugiau žiūrės, to vis gražesnių matys. Ypač europiečiams išsirinkti ne taip lengva, nepratusiems prie tokios kamšaties, triukšmo ir bildesio. Keltuvai bildėdami šimtus tūkstančių publikos užkelia į kitų aukštų skyrius ir nukelia, dunda pakeliamieji laiptai, kaip kokio vandeninio malūno ratai, skamba telefonai ir įvairūs skambučiai, žybčioja įvairūs signalai ir t. t. Taip, kad europiečio nervai negali ilgai išlaikyti: tenka palikti ir eiti ieškoti kokios nors užkandinės, kur ramiau ir laisviau galėtum valandą kitą atsikvėpti.

Bet viena kas pažymėtina, kad ten krautuvėse gana mandagus ir sąžiningas patarnavimas. Jei, pavyzdžiui, kartais nusipirksite prekę, ir ji jums nepatiks, galite drąsiai ją be jokių sunkumų grąžinti tai krautuvei ir apsimainyti, tik reikia pristatyti tą išlaidų orderį, kurį gauni pirkdamas prekę. Taip pat ten nėra didelių sunkumų ir kalbos atžvilgiu.

(Bus daugiau)

Mjr. Narušis

MOKYKLAI IR KARIUOMENĖ

SKAUTŲ TARNYBA TĖVYNEI

(Čekų skautai krizės dienomis)

Turėjau progos savo akimis matyti Čekoslovakijos įvykius praėjusių metų rudenį prieš Müncheno dienas, stebėti vokiečių įžygiavimą į Sudetų kraštą ir liūdnuosius įvykius po viso to dar Slovakijoje ir Rutenijoje, kai visiškai aktualus pasidarė pabėgėlių klausimas.

Visa visuomenė laikėsi su stebėtinu šaltakraujiškumu ir budrumu, o Čekoslovakijos skautai užsitarnavo ypatingo pagyrimo. Kai paaiškėjo, kad krizė nebeišvengiama, skautų organizacija per radiją priminė visiems skautams, kurie turėjo virš 14 metų, jų duotąjį žodį, ir kvietė dabar vykdyti savo pareigas Tėvynei. Nors mobilizacijos įsakymą paskelbė tikrai rugsėjo 23 d. 20.30 val., skautai visose valstybės dalyse savo darbą jau pradėjo 21 val.!

Skautams ir skautams vyčiams patikėtas darbas buvo daug atsakomingesnis ir visuotiniškesnis, negu tai numatyta Didžiosios Britanijos skautams. Skautai perėmė budėjimą telefonų centrinių įstaigose, įrengė savo telegrafo įtaisus arba aptarnavo armijos apartaus (lauko telefono ir morzės aparato aptarnavimas įeina į Čekoslovakijos skautų signalizacijos suėigas). Skautai atliko ne tik aptarnavimą, bet ir patys pravedė per 700 km. telefono laidų „C. P. O.“ (čekų oro apsaugos tarnyba). Čia skautams teko atlikti visus telefono montieriaus darbus ir patiems lipti į stulpus su kojų geležimis ir apsaugos diržais. Tai nebuvo juokų darbas berniukams, nors ir jie buvo iš atskirų „ryšininkų draugovių“.

Tenka pastebėti, kad tiesioginis žinių išnešiojimas buvo pavestas jaunesniesiems skautams, nes buvo laikoma netikslu tokiam darbui parinkti vyresniojo amžiaus skautus. Rugsėjo mėn. paskutiniomis dienomis nebuvo nieko nepaprasto matyti jaunesnįjį skautą skubantį gatve su žiniaraščiu ir, be to, su kabančia prie šono dujokauke.

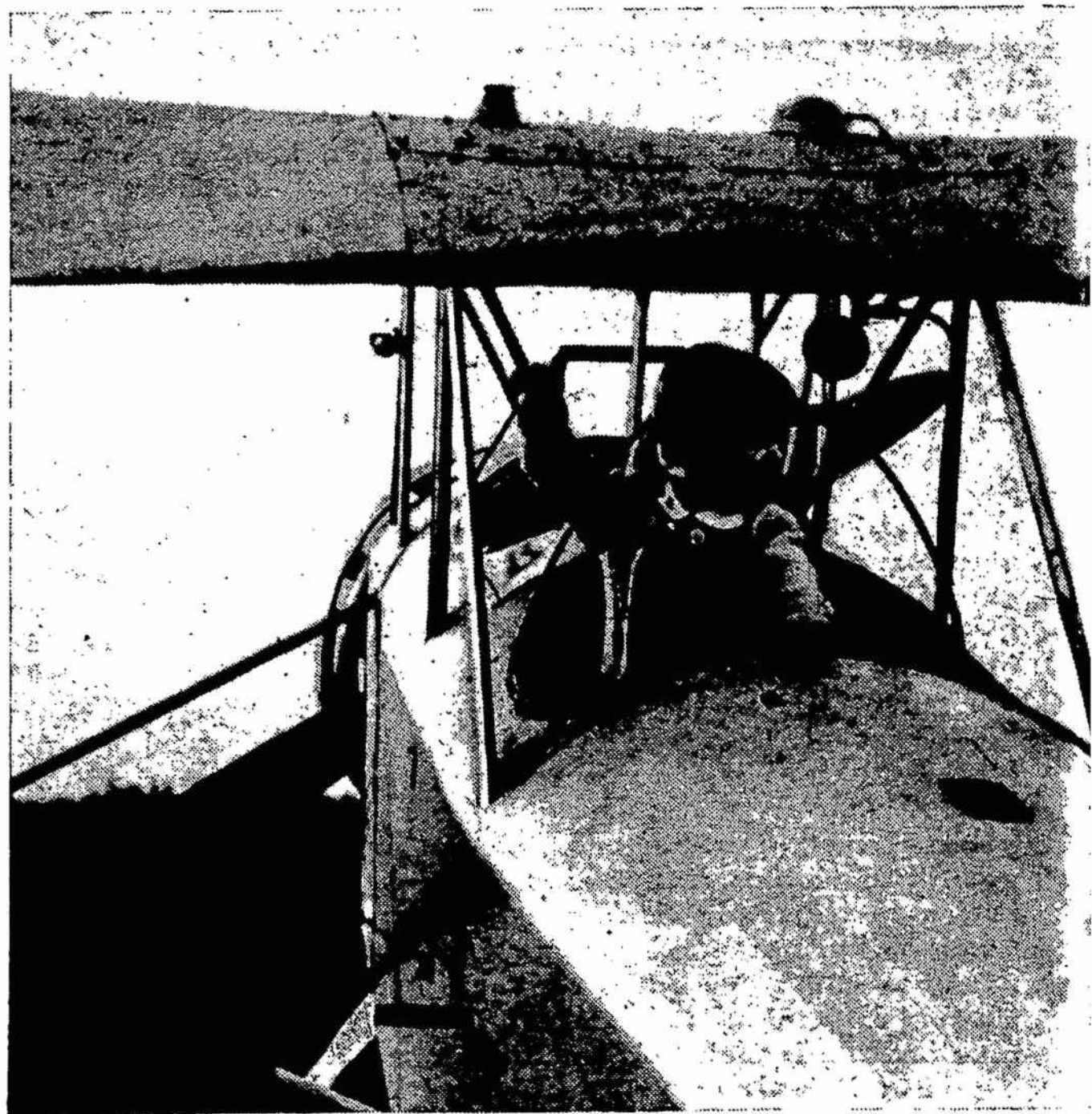
Visuose miestuose vyresnieji skautai ir skautai vyčiai naktimis veikė kaip sargybiniai, atliko kai kurias policininkų pareigas ir stebėjo, kad oro puolimų metu visur būtų visiškai tamsa. Net ir tokiam dideliame mieste kaip Praha, vyresnieji skautai ir skautai vyčiai stovėjo gatvėse policininkų budėjimo punktuose. Patys galėsite suprasti, kad šis darbas buvo daug sunkesnis kaip paprastose sąlygose, nes armijos automobiliai ir vežimai skubėjo tamsiomis gatvėmis su beveik užgesintomis šviesomis. Skautai taip stovėjo ant visų kelių su dažų puodais ir teptukais rankose, kad sulaikytų kiekvieną automobilį ir tamsia spalva nudažytų prožektorių stiklus.

Budėjimas didesnėse geležinkelių stotyse buvo viena iš sunkiausių pareigų, kurią atliko skautai. Iš viso pasienio čia traukė pabėgėliai — vyrai, moterys ir vaikai, kurie anksčiau šiuose miestuose niekad nėra buvę. Daugelis Sudetų krašto pabėgėlių nemokėjo čekiškai. Visi jie buvo sumišę ir kai kurie, tarsi, be galvų, traukėsi su mažais vaikais ir mantos ryšuliais. Skautai atvykusiems į geležinkelių stotis pabėgėliams padėjo susitvarkyti su manta, susikalbėti, ir pristatė juos į pabėgėliams paruoštas patalpas. Be viso to, jie stotyse aptarnavo virtuves ir pirmosios pagalbos punktus.

Rugsėjo 22 d. nuvažiavęs į pasienio rajoną, radau paskelbtą karo stovį, ir visus kelius saugojo policijos bei karių būriai. Kaip užsienių korespondentą, kurs nemoka čekiškai, mane kiekviename žingsny sulaikytų ir, jei parodyčiau nors kiek didesnę susidomėjimą apylinkės įvykiais, gal būt net areštuotų ar internuotų. Todėl man kilo mintis „paiškylaut“ pasienio rajone skautiškoje uniformoje, kurią iš skautiško budrumo buvau pasiėmęs. Tai buvo puiki idėja! Ne tik kad praėjau nesukliudytas pro budinčių sargybinių punktus ir grandis, bet čekų karininkai mane mandagiai sveikino, o žandarai dėl tokio kvaišo anglo traukė pečius. Didžiausį nusistebėjimą patyriau įeidamas prieblandoje su skautiška uniforma į vieną Sudetų krašto rubežiaus kaimą, kuriame gyvena „naciai“. Susijaudin-

nus ūkininko žmona mane hitleriškai pasveikino ir perspėjo, kad kaimą saugo čekų žandarai. Ir kai visa tai pasikartoję keletą kartų, tik tada supratau, kad dėl rudos palaidinės mane čia laiko Hitlerjugendo nariu.

Čekų skautams parubežyje tur būt buvo visų sunkiausias darbas. Iki pat rugsėjo mėn. 29 d. jie kasė apkasus, saugojo armijos mantą ir buveines, geležinkelio tunelius, tiltus ir kt. Čia jie dažnai susidurdavo su heinleiniečių tvarkdariais. Vieną 17 metų skautą nužudė einanti sargybą prie geležinkelio tilto Moravijoje, kitą vėl nušovė iš vokiečių pasienio prie Reichenbergo, o daugelį sunkiai sužeidė. Trys skautai, 12 ir 13 metų amžiaus, sugavo vieną špioną fotografuojant Ausigos

Ir pačius mažuosius lėktuvus traukia

chemijos fabriką, už ką vėliau armijos vadovybės buvo oficialiai padėkota ir apdovanoti. Šis vyresniojo amžiaus skautų ir skautų vyčių darbas pasienyje po Müncheno susitarimo dar pasunkėjo — kartais tik prieš porą valandų nuo vokiečių kariuomenės įžengimo — jie padėjo iš namų iškraustyti turtą, iš pašto įstaigų inventorių, iš policijos nuvadų dokumentus ir visa, ką dar galima buvo ištransportuoti. Čia militariškoms įstaigoms labai buvo naudingas vietos skautų ir skautų vyčių apylinkių pažinimas ir mokėjimas skaityti žemėlapius. Drauge su armija ir policija skautai buvo paskutiniai, kurie, prieš vokiečių įžengimą, apleido pasienio rajonus.

Neįmanoma išvardinti įvairių įvairiausių uždavinių, kuriuos atliko skautai. Čia buvo sąrašų sudarymas kavalerijai rekvizuotiems laukų arkliams, paveikslų ir daiktų išgabenimas iš muziejų, o taip pat, suprantama, slėptuvių kasimas miestų parkuose. Tačiau dujokaukių išdalinimas ir pagelba ugniagesiams, ką krizės metu apsiėmė atlikti Anglijos skautai, neįėjo

į čekų skautų darbą. Vandens skautai ėjo tas pačias pareigas kaip ir „sausokai“, nes neturėjo apsaugotinių krantų. Visi dirbo skautiškose uniformose, lyjant ir nakties metu neretai pasinaudodavo apsiaustu. Didesnę dalį vadų pakvietė armijon, bet tai darbo daug nesukliudė, nes krizės metu skautai veikė ne pagal draugoves, o pagal amžių sudarytas grupes. Šioms grupėms vadovavo skautai vyčiai ir kariai specialistai. Šiam pagalbos darbui mokyklos skautus specialiai atleido. Mokinių iš miesto neevakuavo, nes įžiūrėjo, kad visa Čekoslovakija yra vienokiam pavojui. Įsakymus skautai gaudavo miestuose iš policijos, o laukuose — iš armijos. Visų naudingiausias specialybės pasirodė signalizuotojas, pagalbininkas nelaimės atsitikimuose ir topografas. Skautėms krizės dienose buvo labai plačios pareigos Raudonajam Kryžiu, pirmosios pagalbos ir valgio išdalavimo punktuose ir rūpinantis pabėgėliais.

Noriu dar pasidalyti asmeniškais stebėjimais apie Čekoslovakijos skautus krizės metu ir po jos. Savam darbe jie parodė didžiausį šaltakraujiškumą ir rimtį. Jie nedainavo ir nejuokavo, ką gal būt darytų anglų skautai ir sunkiose aplinkybėse. Jie pilnai suprato, ką reiškia krizė, nes ir pasikalbėjimuose su jaunesniaisiais skautais stebėjau pilną padėties supratimą. Čekų skautams krizė nebuvo kelių dienų aliarmas, bet ilgai užsitęsusių jėgų įtempimu, kuris vis labiau ir labiau didėjo. Čekoslovakijos skautai budėjo. Slovakijos skautams teko stoti į darbą antrą kartą lapkričio mėn. vengrų okupacijos metu. Mūsų skautai pasirodė esą patvarūs ir darbštūs darbininkai, man pasakė vienas aukštesnis čekų skautų vadas, kada suaugę iš nepasitenkinimo ir užsispyrimo atsisakė nuo vieno kito darbo, skautai sekė ne tik savo vadus ir išpildė įsakymus, bet neretai ir patys atėjo su savo gerais sumanymais“.

Dabar Čekoslovakijos skautizmas susilaukė savo krizės. Vokiečių tautybės šventojo Jurgio skautai savo noru likvidavosi praėjusių metų balandžio mėn. po Austrijos prijungimo. Lenkų ir vengrų mažumų skautai išėję. Čekoslovakijos skautų įkūrėjas ir vadas Dr. Svojsikas mirė pačios krizės išvakarėse. Bet dėl savo geros veiklos krizės metu skautiškasis judėjimas yra pasilikęs gyvas. Jis yra perorganizuotas ir veikia plk. Vlceko vadovybėje. (Red. past. — šiais metais šv. Jurgio dienos proga čekų skautai Lietuvos skautams atsiuntė sveikinimą). Skautai įsigijo didelį susidomėjimą vyriausybės ir armijos eilėse, o taip pat ir plačiausiuose visuomenės sluoksniuose.

Alec G. Dickson (Iš „The Scouter“)

PANEVĖŽYS

Karinis būrelis pradėjo iš tikrųjų veikti kariškai. 28-IV. surengė mažus manevrėlius. Visi nariai su entuzijazmu dalyvavo.

Laurutis

JONISKIS

Mokiniai supranta kariuomenės reikšmę ir ginkluotų pajėgų svarbą, Atsiliepdami į skatinančius atsišaukimus ginkluoti šaulius, mokiniai gausiai aukoja tam tikslui. Tėvynės mylėtojų būrelis vietos šaulių būriui paaukojo 130 Lt. Ši menka, bet nuoširdi auka yra ženklas, kuris rodo moksleivio pasiaukojimą krašto gynimo reikalams, kuris rodo, jog šimtai moksleivių, reikalui atėjus, aukos ne tik savo turta, bet ir gyvybes!

Labai dažnai tenka girdėti nusiskundimų, kad gimnazijoje neįsteigiamas karinio rengimo būrelis. Iš tikrųjų šitie pageidavimai lieka be atgarsio. Kodėl? *Jabė*

KĖDAINIAI

Kultūrtechnikos ir geodezijos mokyklos šauliai

Sumažėjus tiesioginiam mokslo darbui ir išėjus į laukus praktikos darbams, pas mus pakilo šauliška ir sportiška dvasia. Būryje veikia sporto sekcija, kuri tiesiogiai priklauso rinktinės sporto klubo. Ši šaulių sporto sekcija pradėjo plačiau rodytis viešumoje. Neseniai turėjo pirmąsias draugiškas rungtynes su vietine kariuomenės įgulos krepšinio komanda. Antrąsias rungtynes žaidė su Kėdainių darbo rūmų klubo krepšinio komanda.

T. Petronis

PRIENAI

Mūsų gimnazijoje, kaip ir valstybinėse gimnazijose, tik kiek vėliau, paleido abiturientus. P. karinio rengimo instruktorius palinkėjo visiems abiturientams laimingai išlaikyti egzaminus ir kuo plačiausiai panaudoti tas žinias, kurių karinio rengimo pamokose įgijom. Balandžio 14 d. Prienuose viešėjo Alytaus valdžios gimnazijos berniukų krepšinio rinktinė ir su mūsų gimnazija sužaidė draugiškas rungtynes. Rezultatas 26:14 prieniškių naudai. Tiesa, gal per didelis, bet prieniškiai buvo žymiai pranašesni sviedinio valdymu ir bendrai geresni taktikai. Rungtynėms labai gerai teisėjoju Bučinskas.

A. B-i-kas

JIE NEPRAEIS

Atsimenu, kai mokytojas, pamokon atėjęs,
Kažką neramaus galvojo, neramaus kalbėjo.
O paskui narsa suvirpo jo plati krūtinė:
— Pamoka šiandien su jumis mano paskutinė!
Daugiau nieko nepasakė — mes visi supratom:
Reikia gint Tėvynės laisvę, plunksnas keist granatom.
Vakare mėnulis švietė, didelis, geltonas.
Palei mokytojo kiemą sutikau aš Joną.
Ir kai tyliai susigūžę mes vidun įėjom,
Ten su mokytoju Petras jau linksmai kalbėjo.
Ir tą naktį, šviesą naktį, mėnesienos naktį
Mūsų širdys didžiam žygiui ėmė drąsiai plakti.
Veidai kaito, akys degė laimės spinduliais,
Kai rankas suspaudę tarėm: — Priešai nepraeis!

Ei tai degė didžia laime plintančios krūtinės,
Kai džiaugsmingai mus sutiko linksmos kareivinės.
Tenai radom daug jau vyrų — drąsių ir ryžtingų.
Ir supratom, kad Tėvynėj didvyrių nestinga.
Greit įsakymą mes: „Priešin žengti tuojau!“ gavom,
Ir saulėtą šviesų rytą frontan iškeliajom.
Vakare staiga sustojom. Prieblanda jau leidos.
Buvo rimtas ir ryžtingas mūsų vado veidas.
— Aš matau, štai jūsų akys narsumu jau žiba.
Keturi iš jūsų eisit į nakties žvalgybą.
— Mes su mokytoju eisim! — Jonas tvirtai tarė.
Iš žalių laukų jau kilo vėsoma vakarė.
Ir papieviuos balsvas rūkas lengvom skraistėm tiesės,
Kai į savo pirmą žygi ėjom keturiese.

b. d.

KARIUOMENĖS GYVENIMAS

I KAUNĄ ATVYKO LATVIŲ KARININKAI. Gegužės 21 d. iš Rygos į Kauną atvyko Latvijos kariuomenės tiekimo viršininkas plk. Dalbergas padaryti vizitą mūsų kariuomenės tiekimo viršininkui b. gen. Gerulaičiui ir susipažinti su mūsų kariuomenės tiekimų įstaigomis ir jų organizacija.

Ta proga plk. Dalbergas padarė vizitus: krašto apsaugos ministrui b. gen. Musteikiui, kariuomenės vadui b. gen. Raštikiui ir Kariuomenės Štabo viršininkui d. gen. Pundzevičiui. Kartu su plk. Dalbergu atvyko ir plk. Krievs.

Latvijos kariuomenės svečiai dalyvavo vakarinėse apeigose prie Karo Muziejaus, kur uždėjo ant Nežinomojo Kareivio kapo vainiką. Šiose apeigose, be svečių, dalyvavo ir Karo Muziejaus viršininkas b. gen. Nagius, kariuomenės tiekimo viršininkas b. gen. Gerulaitis ir Kariuomenės Štabo II skyriaus viršininkas gen. št. plk. Dulksnys. Lietuvoje svečiai buvo kelias dienas.

IŠLEISTUVIŲ PINIGAI GINKLŲ FONDUI. 4. art. p. mok. baterijoj yra tradicija išleidžiamiesiems mokiniams rengti kuklias vaišes ir juos apdovanoti istorinio turinio knygomis ir kitokiais vertingesniais leidiniais. Tačiau gegužės 22 d. ši tradicija buvo pakeista dar kilnesniu tikslu. Tą dieną išleidžiamieji mokiniai paprašė savo vadovybę, kad vaišėms ir dovanoms skirtus 50 lt paaukotų Ginklų Fondui, o pažymėjimų ir dovanų įteikimo apeigas atliktų kuo kukliausiai. Jų pageidavimas buvo patenkintas. Vaišėms ir dovanoms skirti pinigai įnešti Ginklų Fondan, o pažymėjimai ir baigusiems pirmuoju ir antruoju dovanos įteiktos paprasčiausiu būdu. Susirinkusiems klasėj mokiniams buvo perskaityta išakymas pulkui, įteikta pažymėjimai ir dovanos. Dar šia proga plk. ltn. Tallat-Kelpša ir kpt. Lagenpušas pasakė kalbas.

Pirmuoju šią laidą baigė mok. šaulys Jokūbas ir antruoju Savickas Antanas. Pirmasis gavo sidabrinį ir antrasis nikelinį kišeninius laikrodžius. **Benas Jablonskis**

V. D. U. CHORAS LANKĖSI ALYTAUS ĮGULOJE. Gegužės 21 d. rytą, malonaus ir rūpestingo Kar. Štabo Spaudos ir Švietimo Skyriaus viršininko plk. Šarausko palydėti, keturiais didžiuliais kariniais sunkvežimiais į Alytų vyko V. D. U. choro dainininkės-dainininkai.

Po trumpo poilsio ir pietų, 14 val. pilnai pulko salei karių atskiras vyrų ir mišrus chorai padainavo porą dešimčių dainų; kai kurias jų, kariams pageidaujant, teko pakartoti.

Baigus šį koncertą, pulko vadas palinkėjo chorui laimingos kelionės Amerikon (šią kelionę choras yra numatęs atlikti šių metų vasaros pabaigoj). Šaulių namuose 20 val. buvo koncertas visuomenei. Buvo padainuotos tos pačios dainos, kaip ir kariams.

Vėlai naktį dainuodami choristai grįžo Kaunan, nusistatę, jei tik sąlygos leis, artimiausiu laiku aplankyti kitas įgulas, pirmiausia Tauragės. **Al-is**

3. PĖST. PULKAS. Geriausieji pulko šauliai per pulko prizinius šaudymus geriau sušaudę (karininkai ir likt. psk.) laimėjo asmenines dovanas — prizus. Iš šautuvų: 3. škp. j. ltn. Vengrys gavo statuetę ir 2. škp. likt. psk. Benušis gavo laikrodį. Iš pistoletų: 1. škp. ltn. Kaunas ir 1. kkp. likt. viršila Lipeikis abu gavo po pistoletą. **San. psk. Grigoras**

9. P. L. K. VYTENIO PULKAS. Gegužės 13 d. kareivių rūmuose miesto šaulių teatras vaidino kariams Laslo Fodor 3-jų v. pjesę „Brandos Atestatas“.

Gegužės 14 d. pulko orkestras buvo išvykęs į Liubavą, kur visuomenė vietos šauliams įteikė ginklus. Ta proga pulko orkestras mokyklos būstinėse surengė koncertą. Tenka pabrėžti, kad orkestras, kapelm. M. Kudrevcevo vadovaujamas, aplankė daugelį provincijų, kur surengdavo koncertus ir su pažindindavo visuomenę su karine muzika.

UKMERGĖS ĮGULOS kariams gegužės 17 d. A. Smetonos gimnazijos rūmų salėje nemokamai buvo du kartu parodytas „Poliarinis sapnas“. Veikalą pastatė kūno kultūros mokytojas Vitkauskas; vaidino gimnazijos mokinės ir mokiniai.

Jūrininkų dainos ir šokis, negyvosios gamtos: snaigių, varvučių, sniego gurvuolių, žvaigždžių ir planetų įsmeninimas ir jų visų dailūs šokiai bei kostiumai kariams patiko. Apie vaidinamo veikalo turinį aiškino mok. Vitkauskas. Tai padėjo kariams geriau suprasti veikalą, nes jis buvo vaidinamas be žodžių: truputis dainų, o visa kita buvo išreikšta šokiais ir muzika. **Juškoniškis**

ŠARVUOČIŲ RINKTINĖ. Gegužės 17 d. įgulos psk. ramovėje puskarininkiams vrs. Vaickus skaitė paskaitą apie elektros ir radijo technikos naujausius laimėjimus. Tenka pažymėti, kad vrs. Vaickus radijo ir elektros srityje yra geras specialistas. Be to, domisi ne tik iš spaudos, bet ir pats daro įvairių bandymus radijo srityje.

Vrs. Vlodo Melecko iniciatyva surinktas karinių ginklų muziejus. Muziejus iškabintas klasėje, kur po stiklu sudėta įvairūs senovės ginklų pavyzdžiai. Taip pat yra ir šių dienų šaudmenų pavyzdžiai. **N-as**

3. DRAGŪNŲ GELEŽINIO VILKO PULKAS. Gegužės 21 d. įvyko šiais metais pirmosios viešos raitųjų rungtynės, kuriose dalyvavo: pulko, 3. raitosios baterijos ir 4. artilerijos pulko I grupės karininkai ir liktiniai puskarininkiai. Buvo šie užjojimai: 1) puskarininkių užjojimas B klasės arkliais, kuriame I vietą laimėjo psk. Želvys arkliu „Semaforas“, II — psk. Kiseliauskas arkliu „Tylus“ ir III — j. psk. Valaitis arkliu „Reporteris“. 2) karininkų užjojimas C ir B klasės arkliais, — I vietą laimėjo ltn. Kudžma arkliu „Sakalas“, II — j. ltn. Stasiukynas arkliu „Paukštis“ ir III — j. ltn. Bukšaitis arkliu „Sprindys“. 3) puskarininkių užjojimas A klasės arkliais, — I vietą — vrs. Šernius kumele „Objektyva“, II — psk. Želvys arkliu „Nykus“ ir III — vrs. Mileris kumele „Japone“ ir 4) karininkų užjojimas A klasės arkliais, — I vietą — j. ltn. Dainius arkliu „Maniškis“, II — tas pats arkliu „Ietis“ ir III — ltn. Lastauskas kumele „Kine“. Visi užjojimai kategorija laiko. Mažiausias greitis 350 m/min.

Be to, dar buvo parodytas kirtimas, dūrimas, džigitavimas ir kitos raitųjų sporto prašmatnybės. Po užjojimų pirmų vietų laimėtojams įteiktos dovanos. Piniginės dovanos įteiktos ir pulko kareiviams, laimėjusiems pirmąsias vietas kirtime, dūrime ir džigitavime. **Br. Ka-čius**

TRG. NAUMIESČIO ĮGULA. Beveik visi jauni kareiviai išsirašė „Kari“. Daugiausia išrašo namiškiams.

Bataliono vado iniciatyva pulko 20 metų sukaktuvių proga Trg. Naumiesty, prieš pat kareivines, manoma pastatyti akmeninį paminklą. Paminklas bus masyvus, apie 1,65 cm aukščio ir 85 cm pločio. Bus pastatytas gražioje vietoje prieš pat išėjimą iš kareivinių.

Pernai rudenį pasodinti medeliai visi prigijo ir dabar, orui sušilus, gražiai sužaliavo. Gražiausia ir didžiausia alėja pavadinta gen. Žukausko vardu. **Mašalas**

PADEKA. Gegužės 14 d. 13 val. V. D. Universiteto choras koncertavo Karo ligoninėj. Vyrų choras sudainavo 4 dainas. Vėliau mišrusis choras sudainavo dar 16 dainų. Dainos garsai taip sužavėjo visus, kad nei lietus, nei, palyginti, šaltas oras nenugąsdino raišų ir kt. ligomis sergančių žmonių. Be to, visos ligoninės langai į sodnelio pusę buvo atidaryti ir ligonių apgulti. Pro juos koncerto klausėsi tie ligoniai, kuriems buvo draudžiama išeiti į orą. Nelaimingiausi buvo tie, kurių liga neleido atsikelti iš lovos ir prieiti prie lango. Jie tik atskirus dainos garsus tegirdėjo. Visos dainos buvo palydėtos gausiu katučių plojimu. Nors choras dėl lietaus ir nenorėjo dainų kartoti, bet klausovų valiavimas chorą privertė bent vieną dainą pakartoti. Dalyvių priskaitoma apie 500 žm.

Už tokį didelį žygį ir pasiaukojimą ligonių labui, akademiam chorui, o ypač jo dirigentui K. Kaveckui ir choro pirmininkui, visų ligonių vardu dėkoju

Ligoninės Viršininkas

9. P. L. K. VYTENIO PULKAS. Šeštadieniais ir sekmadieniais pulko orkestras sodely atlieka kariams koncertus. Koncerto metu susirenka daug karių ir šiaip klausytojų.

Gegužės 18 d. pulko futbolo k-da žaidė draugiškas futbolo rungtynes su vietos LGSF. Rungtynės pasibaigė pulko laimėjimu 1:0 (0:0).
Osė

AUTO MECHANIKŲ KURSŲ LAIDA. Gegužės 27 d. buvo paskutiniai išleidžiamieji egzaminai ir išleista likt. psk. auto mechanikų kursų laida. Į kursus buvo prisiųsta iš įvairių kariuomenės dalių klausytojų. Po įtempto 5 mėn. darbo likt. psk. auto mechanikų laidą baigė visi.

Tą pačią dieną kursų klausytojai buvo sušaukti į klasę, į kurią atvyko kursų viršininkas, pasveikino visus baigusius ir pasakė kalbą. Kursų klausytojų vardu atsakė psk. Paulauskas, pažymėdamas, kad mes, puskarininkiai-mechanikai, neapvilsime savo vadų.

Auto mechanikai išleistuvių neruošė. Vietoj išleistuvių nutarė tą sumą paaukoti Ginklų Fondui. Buvo surinkta 105 litai.
Psk. Paulauskas

Geriausiai baigę raitosios baterijos mokomąją kd.

7. PĖST. PULKO psk. J. Kuzma neseniai parašė naują karinio turinio scenos veikalą „Pasienio incidentas“. Žmonės veikale suskirstyti į du tipus: baikščius, silpnavalius, lengvai pasiduodančius prieš agitacijoms, ir tvirtus, ramius, pasitikinčius savo vadais ir vyriausybe. Kariai veikale turi vyraujamąjį vaidmenį. Kur jie pasirodo, ten tuojau atsiranda tvarka, ramybė ir pasitikėjimas. Patys kariai ramūs, ryžtingi ir jokio pavojaus nebija. Visą laiką vyksta įdomi intriga.

Šis veikalas 7. pėst. pulko 20 m. sukakties proga (liepos 1 d.) bus vaidinamas visuomenei ir įgulos kariams atskirai. Vaidins pulko artistų grupė.
A. G.

4. PĖST. L. K. MINDAUGO PULKAS. Gegužės 15—16 d. pulke įvyko sportinio šaudymo rungtynės. Pirmąsias vietas iš šautuvų laimėjo karininkai: I vietą ltn. Aižinas, II — j. ltn. Stankevičius, III — ltn. Bernadišius. Likt. puskarininkiai: I vietą psk. Radzevičius, II — vrš. Ruzgus, III — j. psk. Rudokas. Iš pistoleto karininkai: I vietą ltn. Pačebutas, II — ltn. Martišūnas, III — j. ltn. Lapinskas. Puskarininkiai: I vietą j. psk. Rudokas, II — psk. Dobrovolskis, III vrš. Sinkevičius.

Gegužės mėn. 24—27 d. Pajuostės šaudykloje įvyko I. PD karininkų ir likt. puskarininkų sportinio šaudymo rungtynės iš šautuvų ir pistoleto. Karininkų ekipos iš šautuvų laimėjo: I vietą 4. PP, II — 1. PP, III — 1. AP, IV — 3. PP, V — 2. AP. Puskarininkų ekipos laimėjo: I vietą 4. PP ekipa, II — 1. PP, III — 3. PP, IV — 1. AP, V — 2. PP. Iš pistoleto geriausiai sušaudė karininkai: I vietą laimėjo 4. PP ekipa, II — 1. PP, III — 3. PP, IV — 2. AP, V — 1. AP. Puskarininkiai: I vietą laimėjo 1. AP ekipa, II — 4. PP, III — 1. PP, IV — 2. AP, V — 3. PP.

Iš šautuvų asmeniškai geriausiai šaudė karininkai: 4. PP j. ltn. Juodzevičius, 1. PP j. ltn. Juškaitis, 4. PP ltn. Kalpokas. Puskarininkiai: 1. PP vrš. Gričius, 4. PP psk. Radzevičius, 1. AP j. psk. Pajėda. Iš pistoleto asmeniškai geriausiai sušaudė šie karininkai: ltn. Norkevičius, ltn. Bernadišius, j. ltn. Juškaitis. Puskarininkiai: j. psk. Pajėda, vrš. Gričius, psk. Keselis.
J. Baras

KARIŲ IR POLICIJOS ŠAUDYMO RUNGTYNĖS. Gegužės 20 d. buvo surengtos 3. dragūnų G. V. pulko, 7. pėst. pulko, vietos apskr. pasienio ir viešosios policijos ekipų draugiškos šaudymo rungtynės iš 9 mm pistoleto. I vietą ir pereinamąją dovaną laimėjo 3. dragūnų G. V. pulko ekipa, II vietą — pasienio policijos ekipa ir III vietą — viešosios policijos ekipa. IV. vietoje liko 7. pėst. pulko ekipa. Laimėjusią I vietą ir pereinamąją dovaną 3. dragūnų G. V. pulko ekipą sudarė: kpt. Ščepavičius, ltn. Kudžma, ltn. Mituzas, ltn. Naktis ir psk. Taunys.

Geriausiai šaudę atskiri šauliai: I. vieta vyr. pol. Alaburda, II. — pol. Morkūnas (abudu pas. pol.) ir III. vieta kpt. Ščepavičius.
Psk. Kiseliauskas

RYŠIŲ BATALIONAS. Gegužės 21 d. Kariuomenės radijo pusvalandyje kariai ryšininkai vaidino radijo vaizdelį, ltn. Klausučio parašytą „Ryšių pratimas“. Pratimo trumpas turinys: kaime ištiesiama telefono linija, vyksta pratimas, iš karto sugenda, gandydami piemenys randa kabelį ir jį nupiauna, iš kurių suka sau botagus. Šeimininkas, užtikęs, barasi, ir piemenys pristatomi kuopos vadui, kuris juos pamoko, kad taip negalima daryti.
S. G.

1. GUSARŲ D. L. ETM. K. JONUŠO RADVILOS PULKAS. Gegužės 20 d. 1. gusarų pulko puskarininkių ramovėje buvo suruoštos išleistuvės išėjusiems į atsargą trims ilgamečiams pulko tarnautojams: civ. tarn. K. Maksvitaičiui, psk. A. Mičiuliui ir civ. tarn. J. Malaiškai.

Civ. tarnautojas K. Maksvitaitis yra apdovanotas Nepriklausomybės ir D. L. K. Gedimino II laipsnio medaliu. Psk. A. Mačiulis, tarnaudamas kariuomenėje, kiekvieną nuo tarnybos atliekamą valandėlę tinkamai sunaudavo, skirdamas ją mokslui. Lankė L. M. P. S-gos gimnaziją ir dabar studijuoja Lietuvos universitete. Apdovanotas D. L. K. Gedimino ordino III laipsnio medaliu. Civ. tarnautojas J. Malaiška visą laiką tarnavo orkestre. Iš pulko išėjęs, perėjo dirbti į Valstybės Teatrą.

Visiems išleidžiamiesiems buvo įteiktos su atitinkamu užrašu dovanos.
A. G-nius

DR. J. BASANAVIČIAUS KARO LIGONINĖJE iki šiol atskiro šaulių būrio nebuvo. Buvo tik keli asmens, kurie priklausė I. rinktinės įvairiems daliniams.

Ats. psk. Stasio Toleikio rūpesčio ir pastangų dėka ir Karo ligoninės viršininkui leidus, ši pavasarį buvo įsteigti du nauji būriai: vyrų ir moterų. Vyrų būrio vadu paskirtas kpt. Juškis, jo pavaduotoju — ats. psk. Toleikis.
J. Š.

PANEVĖŽIO SAVANORIŲ KŪRĖJŲ SUVAŽIAVIMAS. Gegužės 18 d. šaulių teatre buvo panevėžiečių savanorių kūrėjų metinis suvažiavimas. Garbės prezidiumą sudarė: b. gen. Vitkauskas, ats. d. gen. Tamašauskas, aps. v-kas ats. plk. Šepetys, gen. št. plk. ltn. Purelis, kpt. Kurpis; darbo prezidiumą: ats. ltn. Gėgžna, mokyt. P. Butėnas, inž. Barisas. Gražiais žodžiais savanorius pasveikino b. gen. Vitkauskas, ats. d. gen. Tamašauskas, aps. v-kas ir kt.

Po oficialės dalies buvo skyriaus v-bos pranešimai, kurių metu trumpai pranešta apie numatomus savanorių kūrėjų įstatymo pakeitimus bei papildymus. Raginta savanoriai rašyti savo atsiminimus ir siųsti skyriaus v-bai, o ši juos peržiūrėjusi, kur reikės, papildys bei pataisys. Atsiminimus rašyti numatoma pritraukti moksleiviją, nes savanoriai, daugelis iš kuklumo ar nemokėjimo tinkamai parašyti, atsiminimų nerado, nors jų turi gana apšiai ir vertingų.

Į naują skyriaus v-bą išrinkti: Raziūnas, Balčas, Pr. Aižinas, Gėgžna, Būtėnas. Po suvažiavimo buvo bendri užkandžiai, kurių metu pasidalyta išpūdžiais iš savo pergyvenimų. Užkandžius paruošė Panevėžio „Maisto“ būrio šaulės, šaulės Narbutaitės vadovaujamos.
Vikrutis

PRIEŠGAISRINĖS APSAUGOS SAVAITĖS PROGA

Šiomet priešgaisrinės propagandos savaitė bus birželio mėn. pradžioje, nuo 3 iki 11 d.

Savaitės proga tenka prisiminti, kad šiuo laiku Lietuvoje yra 461 ugniagesių vienetas su 12.799 ugniagesiais. Iš tų vienetų ugniagesių komandas, turinčias ne mažiau kaip 8 ugniagesius ir siurblių, laiko: K. A. Ministerija (kariuomenė ir šaulių sąjunga) — 170, V. R. Ministerija — 119, Susisiekimo Ministerija — 65. Kitų vienetų, t. y. mažiau kaip 8 ugn. arba neturinčių siurblio (šaulių būrių ugniag. skyriai): turi K. A. Ministerija — 72, Susisiekimo Ministerija — 25, V. R. Ministerija — 10.

Ugniagesių komandos turi 10 autosiurblių, 48 autocisternas, 145 motosiurblius, 442 rankinius siurblius, 257 tryškynes ir apie 75 km žarnų. Motosiurblius turi apie 15% visų komandų, autocisternas ir motosiurblius — apie 3,8%, autosiurblius, motosiurblius ir autocisternas — apie 2,9%, automobilius (sunkvežimius) — apie 4,5%. Tuo būdu apie 26% koman-

dų galima pavadinti mechanizuotomis ir motorizuotomis.

Turint galvoje ugniagesių vaidmenį ateities kare, jiems tenka palinkėti:

1) sudaryti kuo greičiau pavaduotojų atsargą; mobilizuotus į kariuomenę vyrus turės pakeisti iš anksto parengti nemoobilizuojami vyrai, jaunuoliai, moterys;

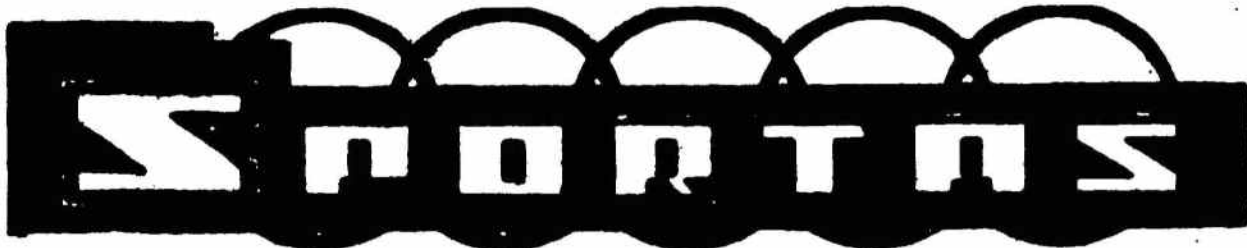
2) paspartinti ugniagesių komandų aprūpinimą motosiurbliais ir auto susisiekimo priemonėmis, nes cheminio karo sąlygose sunku bus išsiversti su anklų vežamais siurbliais, bet autosiurbliai aptarnauti reikia žymiai mažiau žmonių;

3) susilaukti dar šiemet ugniagesybos įstatymo, kuris sustiprintų Lietuvos Ugniagesių Organizacijų Sąjungą ir visų žinybų ugniagesių komandas, ugniagesių sąjungai turėtų atitekti Vidaus Reikalų Ministerijoje toks pats vaidmuo, kurį vaidina Šaulių Sąjunga Krašto Apsaugos Ministerijoje;

4) dar labiau susirūpinti priešgaisrine kaimų apsauga. Šioje srityje daug galėtų padaryti šauliai, jaunieji ūkininkai, jaunlietuviai, pavasarininkai, o dar daugiau pradžios mokykla, jei ugniagesių sąjungai pasisektų jos sumanymas įtraukti į ugniagesybos propagandos darbą tiek mokyklą, tiek organizuotą jaunimą.

Kova su ugnimi, kova su gaisrais — tikrai bendras visiems Lietuvos piliečiams frontas.

Majoras A. Ružancovas
Kariuomenės Ugniagesių Inspektorius

IŠ LIETUVOS L. KLASĖS FUTBOLŲ PIRMENYBIŲ. Gegužės 18 d. Kaune, valstybiniame stadione, buvusiose L klasės futbolo pirmenybių rungtynėse LFLS įveikė KSS 4:3 (2:3).

Gegužės 20 d. L kl. futbolo pirmenybių rungtynėse ŠŠ Kovas įveikė CJSO 2:1 (2:1).

Gegužės 29 d. L kl. futbolo pirmenybių rungtynėse CJSO įveikė KSS 3:2.

KAUNO APYGARDOS LAUKO TENISO PIRMENYBĖS. Gegužės 21 d. pasibaigė Kauno sporto apygardos lauko teniso pirmenybės. Jų nugalėtojais liko: vyrų vieneto Gerulaitis (Grandis), finale įveikęs Vaitkų 6:1, 6:0, 6:0; moterų vieneto V. Ščukauskaitė, finale laimėjusi prieš Grėbliūniene 6:1, 6:1. Vyrų dvejeta Jakutis—Gerulaitis (Grandis), finale įveikę Giedrį—Kuprevičių 6:3, 6:3, 6:2. Mišraus dvejeta Ščukauskaitė—Giedrys, finale įveikę Levinienę—Jakutį 6:3, 6:1.

4. PP—PANEVĖŽIO AMATŲ M-LA. Gegužės 24 d. pulko krepšinio aikštelėje įvyko draugiškos krepšinio rungtynės tarp 4. PP ir Panevėžio Amatų Mokyklos. Laimėjo 4. PP 18:14 (14:4).
J. Baras

1. ARTILERIJOS PULKAS. Gegužės 12 d. buvo surengtos draugiškos krepšinininkų rungtynės tarp grupės ir 4. pėst. pulko krepšinininkų komandų. Rungtynės baigėsi 13:8 (6:4) artilerininkų naudai.

Anksčiau taip pat buvo įvykusios draugiškos krepšinininkų rungtynės tarp šios artilerininkų grupės ir II. pėst. divizijos štabo krepšinininkų komandos, kurios baigėsi 32:12 artilerininkų naudai.
S. j. psk. VI. Pajeda

ŠAULIŲ KREPŠINIO PIRMENYBĖS. Gegužės 17—18 d. d. Kaišiadoryse, Kūno Kultūros Rūmų salėje, įvyko Kauno apygardos šaulių krepšinio pirmenybės. Kauno apygardai priklausė: Trakų rinktinės komanda, Kauno rinkt., Geležinkelio rinkt., Raseinių rinkt. ir Kėdainių rinktinės komandos. Pirmame susitikime Kauno rinkt. komandai neatvykus, įskaitytas laimėjimas Raseinių šaulių rinktinei 3:0. Pusiaufinalyje Trakų rinktinės šauliai įveikė Geležinkelio rinktinės šaulius 19:18 (13:6) ir Raseinių rinktinės šauliai įveikė Kėdainių rinktinės šaulius 21:20. Finale susitiko Trakų šaulių rinkt. su Raseinių šaulių rinkt. Šias rungtynes laimėjo Trakų šaulių rinkt. 29:13 (17:7). Tuo būdu Kauno apygardos šaulių krepšinio pirmenybių nugalėtojas liko Trakų šaulių rinkt.

R. Kasperavičius

MOLĖTAI. Gegužės 21 d. Molėtuose įvyko šaulių sporto pirmenybės, būtent: bėgimas, šokimas į tolį ir į aukštį, diskų metimas, granatos metimas ir rutulio stūmimas. Pirmenybėse dalyvavo Molėtų, Inturkės, Videniškių, Aluntos ir Suginčių šauliai. Vakare šauliai suvaidino 5 v. dramą „Liepsnojanti širdys“.
Jon. Umbrasas

RYŠIŲ BATALIONAS. Gegužės 16 d. priešlėktuvinės apsaugos r-nės aikštelėje įvyko draugiškos futbolo rungtynės su priešlėktuvinės apsaugos r-ne ir ryšininkai pralaimėjo 4:3. Kitą dieną toje pačioje aikštelėje pralaimėjo algirdėnams 4:1.

Gegužės 22 d. priešlėktuvinės r-nės aikštelėje įvyko karo technikos dalių pavasario futbolo turnyro finalas tarp ryšių b-no ir 1. inž. b-no. Rungtynės baigėsi 2:2.

Gr. Adomas Varnas

KAS NAUJA LIETUVOJE

VILNIEČIAI ŽURNALISTAI KAUNE. Praėjusią savaitę Kaune viešėjo Vilniaus lietuvių žurnalistų būrys. Čia jie susipažino su apylinkėmis ir kultūrinėmis įstaigomis. Svečiams pagerbti priėmimus suruošė „XX amžiaus“ ir „Lietuvos Žinių“ redakcijos, „Lietuvos Aidas“, Lietuvos žurnalistų S-ga. Žurnalistus priėmė ir Kariuomenės Vadas. Tuo pačiu laiku Kaune viešėjo su Žižmaru sportininkų, atplaukusių baidarėmis. Vilniečiai sportininkai ant Nežinomojo Kareivio kapo padėjo gėlių nuo Gedimino kalno.

UŽ PAVYZDINGUS MŪRINIUS NAMUS TEIKS PREMIJAS. Pradėjus plėsti mūrinei statybai, norima įvertinti žmonių pastangas. Tautos Ūkio Taryba numachiui už gražiai pastatytus nedidelius mūro namus teikti premijas. Be to, mūrines statybas sugyvinimui bus siekiama atpiginti plytų kainas.

METINIS LIETŪKIO SUVAŽIAVIMAS įvyko gegužės 26 d. Kaune. Suvažiavime dalyvavo min. pirm. ats. b. gen. Černius, finansų min. ats. d. gen. Sutkus ir žemės ūkio min. prof. J. Krikščiūnas. Jie pasakė kalbas. Iškelta reikalas grūdų ūkį keisti kitu, pabrėžiant linų pramonę, eksportines bulves ir k. Suvažiavimas pasveikino Prezidentą, Ministrą Pirmininką ir Kariuomenės Vadą. Ginklų Fondui suvažiavimas paskyrė 10.000 Lt.

MIRĖ BUV. TEISINGUMO MINISTRAS V. KAROB-LIS ir palaidotas Subačiaus parapijos kapinėse.

AERO KLUBAS AVIACIJOS ŠVENČIŲ SEZONĄ PRADĖJO Panevėžyje gegužės 28 d. Į šventę buvo nuskridę 16 Aero Klubu lakūnų. Susidomėjimas švente buvo labai didelis.

ELEKTRINIS KELTUVAS PER NEMUNĄ statomas Kaune ties geležinkelių tiltu.

NAUJU MINISTRU LATVIJAI paskirtas buvęs „Eltos“ direktorius Pranas Dailidė.

DIDELIS SUSIDOMĖJIMAS ZOOLOGIJOS SODU. Prasidėjus ekskursijoms į Kauną, ypač daug lankytojų susilaukia zoologijos sodas. Šiuo metu sode yra apie 200 gyvių.

GERAI VERČIASI MŪSŲ ĮMONĖS. Rajoninių elektros stočių bendrovė, kuri eksploatuoja Petrašiūnų elektros stotį, pereinamais metais turėjo 1.382.117 Lt gryno pelno. Taip pat gerai organizuojama akc. b-vės „Molis“ nauja mechaniška plytinė Kuršėnuose. Ji aptarnaus dalį šiaurės Lietuvos ir šiaulių miestą. Šiemet plytinė numato pagaminti apie 6 milijonus plytų.

PARINKTA RAŠYTOJUI JONUI BILIŪNUI KAPO VIETA. Šiemet rengiamasi rašytojo Biliūno palaikams pergabenti iš Zakopanės (Lenkijoje) į Lietuvą, nes tokia velionies valia buvusi; ir mums patiems svarbu, kad brangus kapas būtų mūsų žemėje. Kapui vieta parinkta Anykščių piliakalny — aukštoj ir iš toli matomoj vietoj.

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ GLOBOJA STUDENTUS ir dešimčiai jų šią vasarą duos apmokamos vasaros praktikos savo įstaigose ir įmonėse.

SMARKIAI DIRBA MŪSŲ SKLANDYTOJAI ir rengiasi būsimoms varžyboms. Neturint kol kas parengtų gamtinių sąlygų, sklandytuvai išvelkami lėktuvais.

GALINGOJI MŪSŲ RADIO STOTIS PRADĖS VEIKTI 1940 M. Stotis statoma bus apie 17,5 km nuo Kauno, netoli Babtų. Ji statoma ne prie miesto todėl, kad radijo abonentai galėtų švariau girdėti. Stotis bus 120 kW galingumo, bet esant reikalui galės veikti ir pusiau sumažintu galingumu. Stočiai nuo 1940 m. kovo 4 d. paskirta 480 metrų banga. Šia banga veiks tik ta viena stotis, todėl nebus jokių kitų kliudymų. Stotis turės tik vieną 240 metrų stiebą. Visa radijo stotis ir jos įrengimas kainos apie puse milijono litų. Dabartinė Kauno stotis bus iškelta į kurį kitą miestą.

Lietuva vėl Europos krepšinio meisteris

III Europos vyrų krepšinio pirmenybės. Gegužės 21—28 d. d. Kaune vyko III Europos vyrų krepšinio pirmenybės. Pirmenybėse dalyvavo stipriausios Europos krepšinio valstybinės ekipos, būtent: Estija, Suomija, Prancūzija, Vengrija, Italija, Latvija, Lenkija ir Lietuva. Pirmenybės buvo vykdomos taškų sistema: už laimėtas rungtynes 2 taškai ir pralaimėtas 1 taškas. Pirmenybes globojo Respublikos Prezidentas Antanas Smetona ir paskyrė krepšinio meisteriui brangią dovaną — sidabrinę dėžę, papuoštą gintaru.

Pirmenybių atidarymo dieną prisirinko pilna naujoji sporto halė (apie 11.000) sporto entuziastų, o garbės tribūnoje sėdėjo garbės svečiai: ministrai, kariuomenės vadas b. gen. Raštikis, aukštieji kariuomenės pareigūnai, užsienio diplomatai bei kiti aukštieji valstybės pareigūnai, ir visuomenės veikėjai, o po 17 val. atvyko Respublikos Prezidentas Antanas Smetona. Jis praėjo pro šaulių ir moksleivių tautinių šokių šokėjų gretas, lydintas ministro pirmininko ats. b. gen. Černiaus, ministrų ir pirmenybių organizacinio komiteto narių. Pasibaigus griausmingoms sutikimo ovacijoms, prasidėjo atidarymo iškilmės.

Prisikėlimo bažnyčios rektorius dek. Kapočius atliko naujosios sporto halės pašventinimo apeigas. Po pašventinimo, orkestrui griežiant maršą, į sporto halę įžygiavo pirmenybių dalyviai — ekipos, kiekviena su savo valstybine vėliava priešakyje, ir išsirikiavo prieš garbės tribūną. Išsirikiavus ekipoms prieš garbės tribūną, tuojau prabilo pirmenybių organizacinio komiteto pirmininkas Dr. J. Navakas. Savo trumpoje kalboje pasveikino Respublikos Prezidentą, atvykusį į Europos ir Lietuvos rinktinio jaunimo šventę, padėkojo už didžią garbę, kad teikėsi sutikti būti šios šventės Globėju, ir pakvietė šias Europos rinktinio jaunimo iškilmes atidaryti.

Respublikos Prezidentas pasakė kalbą ir paskelbė III Europos krepšinio pirmenybes atidarytas. Po Respublikos Prezidento kalbos buvo sugriežtas Lietuvos himnas, kurį kartu giedojo ir visi žiūrovai. Po himno buvo pristatytos visos ekipos, kurių kiekviena iš eilės stoji prieš garbės tribūną, gerbė vėliavą ir buvo griežiamas tos valstybės himnas. Po oficialinių iškilmių buvo tautiniai šokiai. Šoko: Alytaus, Kaišiadorių, Utenos, Skuodo, Biržų, Kauno VI ir Ukmergės gimnazijų moksleivės, apsirengusios tautiniais drabužiais.

Po trumpos pertraukos į aikštę išėjo Kauno ir Varšuvos moterų krepšinio rinktinės. Kaunas nugalėjo Varšuvą 29:28. Po rungtynių (kurias iki pat galo sekė) Respublikos Prezidentas Antanas Smetona buvo išlydėtas karštomis ovacijomis.

Gegužės 22 d. buvo pirmoji krepšinio pirmenybių kovos diena. Pirmiausia rungėsi Prancūzija—Suomija. Prancūzija visai lengvai įveikė dar silpnus suomių 73:11 (45:9). Antrosios: Lenkija—Estija, kurias laimėjo Lenkija 40:36 (28:20). Lenkijos rinktinė buvo gerai pasirengusi pirmenybėms, sudarė darnų vienetą, gerai naudojo spartą ir tiksliai metė. Estijos rinktinė, bent pradžioje, pasirodė mažai energingi, lėti ir blogi metikai, išskyrus Vėskilą. Trečiosios: Italija—Vengrija, kurias laimėjo Italija 37:21 (12:16). Italijos rinktinė pradėjo žaisti taktiniu žaidimu, tačiau jiems nesisekė, nes pirmąjį kėlinį pralaimėjo 12:16. Toliau perėjo į spartą ir pergalė buvo aiški. Vengrijos rinktinė, kuri žaidžia sparta, pirmame kėlinyje parodė puikių derinių, bet antrame kėlinyje, pritrūkus patvaros, pralaimėjo. Ketvirtosios: Lietuva—Latvija, kurias pelnytai laimėjo Lietuva 37:36 (15:17). Rungtynės buvo nepaprastai įtemptos ir rezultatai iki pat paskutinės sekundės svyravo, kol pagaliau Lubinas vykusiu metimu nusvėrė vieno taško skirtumu Lietuvos naudai. Šioji dramatinė kova įtraukė ir žiūrovus į tokį susijaudinimą ir jautrumą, kad kiekvienas mūsiškių vykęs žygis buvo palydimas nepabaigiamomis ovacijomis, o švilpukui paskelbus galutinę pergalę, entuziastiškai buvo sveikinami ir kilnojami mūsų žaidikai. Mūsų rinktinė tikrai meistriškai sukovojo ir tokioje jaudrioje kovoje buvo ryški krepšinio klasė, taktika ir puikūs deriniai. Latvijos rinktinė buvo sunkus priešininkas, vertas pagarbos; joje buvo ryški kovos dvasia, tikslus mėtymas, bet taktiškai buvo silpnėsi už mūsiškius.

Gegužės 23d. pirmenybių rungtynėse Latvija be didelio vargo įveikė Vengriją 58:24 (31:7). Taip pat lengvai įveikė Italija—Suomiją 63:13 (32:5). Lenkijos—Prancūzijos rungtynės buvo įdomesnės, nes abiejų valstybių rinktinės parodė gražios technikos, staigių puolimų ir puikios spartos kovą; rungtynių pasekmę nulėmė geresni lenkų mėtymai. Rungty-

nės baigėsi 38:36 (20:15) lenkų laimėjimu. Trečiosios tos dienos rungtynės, buvusios tarp Lietuvos—Estijos, pasibaigė 33:14 (16:3) Lietuvos laimėjimu. Nors rungtynės buvo ramesnės, bet už tai mūsų rinktinė išplėtė puikų taktinį žaidimą, pilną puikios technikos ir gražių derinių. Estija taip pat buvo nemenkas varžovas, bet tokiai stipriai pajėgai, kaip mūsų rinktinė, turėjo nusileisti.

Gegužės 24 d. pirmenybių rungtynėse Latvija lengvai nugalėjo Suomiją 108:7 (61:5). Estija be didesnio vargo įveikė Vengriją 64:20 (35:9). Prancūzijos—Italijos rungtynės pasibaigė 31:24 (15:13) Prancūzijos laimėjimu. Ir paskutinės tos dienos rungtynės tarp Lietuvos ir Lenkijos pasibaigė aiškia Lietuvos pergale, nes laimėta 28 taškų skirtumu, pasekme 46:18 (25:9) Lietuvos naudai.

Gegužės 25 d. pirmenybių rungtynėse Estija įveikė Suomiją 91:1 (47:0). Lenkija nugalėjo Vengriją 42:20 (22:13). Latvija įveikė Italiją 38:23 (17:9). Paskutinės įdomiausios tos dienos rungtynės buvo Lietuva—Prancūzija. Lietuva laimėjo 48:28 (23:6). Laimėjimas pasiektas visiškai puikiu žaidimu. Prancūzų sparta pat žaidimo pradžioje geru mūsų rinktinės dengimu buvo sustabdyta. O prieš tokį mūsiškių staigumą, derinių žaibišką greitumą būtų žlugęs ir žymiai geresnis dengimas, negu turėjo prancūzai.

Gegužės 26 d. pirmenybių rungtynėse Lietuva įveikė Vengriją 79:15 (29:9). Lenkija nugalėjo Suomiją 46:13. Estija įveikė Italiją 29:22 (19:11). Latvija nugalėjo Prancūziją 45:26 (21:13).

Gegužės 27 d. pirmenybių rungtynėse Prancūzija įveikė Vengriją 45:19. Lietuva nugalėjo Suomiją rekordine pasekme 112:9 (48:3). Tos dienos rungtynės buvo įdomesnės tarp Estijos ir Latvijos. Rungtynės labai audringoje kovoje laimėjo Estija 26:25 (6:12). Laimėjimas buvo pasiektas tik rungtynės pratęsus, nes normaliu laiku rungtynės baigėsi 24:24. Ir paskutinėse tos dienos rungtynėse Lenkija įveikė Italiją 43:27 (21:12).

Gegužės 28 d. paskutinę pirmenybių dieną Vengrija įveikė Suomiją 46:13. Prancūzija nugalėjo Estiją 33:31 (17:9). Latvija įveikė Lenkiją 43:20 (10:12). Ir paskutinėse pirmenybių rungtynėse Lietuva, nugalėjusi ir paskutinį varžovą Italiją 48:15 (29:7), be pralaimėjimo garbingai iškovojo Europos krepšinio meisterio vardą. Tuo būdu Lietuva antrą kartą iš eilės liko Europos krepšinio meisteriu. Mūsų rinktinė, iškovojusi Europos krepšinio meisterio vardą, žiūrovų (kurių buvo per 12.000) buvo karštais aplodimais sutikta ir daugybe gėlių apdovanota. Mūsų rinktinėje garbingai kovojo šie vyrai: Kraučiuonas (komandos kapitonas), Lubinas, Ruzgys, Puzinauskas, Budriūnas, Andrulis, Jurgėla, Baltrūnas, Leščinskis, Mažeika, Petrauskas ir Nikolskis.

Tuojau po paskutinių rungtynių visos ekipos išėjo į aikštę su savo valstybinėmis vėliavomis ir išsirikiavo prieš garbės tribūną. Ekipoms išsirikiavus, tuojau pirmenybių organizacinio komiteto pirmininko paprašytas ministras pirmininkas ats. b. gen. Černius oficialiai paskelbė Lietuvą kaip III Europos krepšinio pirmenybių nugalėtoją. Ministras pirmininkas, pasveikinęs absoliučią nugalėtoją Lietuvą ir riboto ūgio Latviją, palinkėjo visiems ateity žengti progreso keliu. Padėkojęs visiems dalyviams ir pirmenybių rengėjams ir visiems kitiems, prisidėjusiems prie pirmenybių ruošos, paskelbė pirmenybių uždarymą. Po šio savo žodžio ministras pirmininkas įteikė dovanas: meisteriui — Lietuvai Respublikos Prezidento, Latvijai — švietimo ministro, Lenkijai — Kauno burmistro; kitos ekipos taip pat gavo po dovaną.

Komandos rikiuojasi tokia tvarka:

I. Lietuva	taškų	14
II. Latvija	„	12
III. Lenkija	„	12
IV. Prancūzija	„	11
V. Estija	„	11
VI. Italija	„	9
VII. Vengrija	„	8
VIII. Suomija	„	7

REDAKCIJOS ATSAKYMAI

Psk. N. „Liktiniams puskarininkiams atlyginti įstatymo“ (Vyr. Ž. Nr. 470, eil. 3297) str. 43 nustatyta, kad kai puskarininkis, šeimos galva, važiuoja geležinkeliu savo lėšomis su žmona ir vaikais, tai teise mokėti ¼ bilieto kainos naudojasi ne tik jis, bet taip pat jo žmona ir vaikai nuo 10 iki 17 metų. O

tuo tarpu bendrojo geležinkelių tarifo numatyta, kad vaikai nuo 4 iki 10 metų moka $\frac{1}{2}$ bilieto kainos. Vadinasi, išeitų, kad vaikai nuo 10 iki 17 metų turėtų didesnę privilegiją, negu vaikai nuo 4 iki 10 metų. Kad galėtų šito išvengti, Krašto Apsaugos Ministerijai susitarus su Geležinkelių Valdyba, kariško geležinkelių tarifo liko nustatyta, kad didesne lengvata, t. y. mokant $\frac{1}{3}$ bilieto kainos, t. ri teisę naudotis visi liktinio puskarininkio vaikai iki 17 metų (faktiškai — nuo 4 iki 17 metų, nes iki 4 metų už bilietą visai nemokama), kai jie važiuoja geležinkeliu su šeimos galva. Taigi, kariniu geležinkelių tarifu liktinio puskarininkio vaikai nuo 4 iki 10 metų gauna nuolaidą, kuri įstatymo nenumatyta, ir, be to, toji nuolaida yra didesnė, negu bendrojo geležinkelių tarifo yra numatyta. Tačiau dar didesnių lengvatų, t. y. — už vaikus nuo 4 iki 10 metų mokėti $\frac{1}{3}$ kainos nuo $\frac{1}{2}$ bilieto kainos, — reikalauti negalima, nes daugiau kaip viena lengvata negali būti suteikta.

Psk. Dagilaičiui Simui. 1937 m. įsak. kar. Nr. 49 § 1 yra paskelbtos taisyklės Karinio šoferio teisėms įgyti. Tose taisyklėse, tarp kita ko, yra numatyta, jog karinio šoferio liudijimą gali gauti kariai ir K. A. M. civiliniai tarnautojai, kurie išlaikė egzaminus auto ar šarvuočių rinktinėse sudarytose komisijose iš šoferių specialybės mokymo kurso (p. 1c). Šios taisyklės smulkiau yra paaiškintos Karo Technikos Viršininko 1937 m. įsakymo Nr. 31. Taigi, jei Tamsta nori gauti motociklui valdyti liudijimą, tai egzaminus tam reikalui gali laikyti prie auto (ar šarvuočių) rinktinės. Šiam tikslui reikia duoti raportą komandos keliu. Gautas liudijimas galios ir išėjus Tamstai iš kariuomenės, tik reikės išlaikyti papildomus egzaminus prie Vidaus Reikalų Ministerijos, sumokėjus tam tikrą (labai nedidelį) mokestį.

M-ui. Tamsta klausia: ar gali kuopininkas bausti savo kuopos liktinius puskarininkius ir jų vietose civilinius tarnautojus, kad jų daromiems nusižengimams užkirstų kelią ir, jei gali bausti, ar taikoma kariuomenės drausmės statuto (B-25) § 19 p. p. 1 ir 4?

Kuopininkas yra visų kuopos kareivių ir puskarininkių viršininkas ir todėl, redakcijos nuomone, jis turi teisę bausti visus savo kuopos liktinius puskarininkius jiems taikomomis pabaudomis (B-25 § 10), neperžengdamas savo teisių (B-25 §§ 19 ir 29). Taigi, kuopininkas turi teisę taikinti savo kuopos liktiniams puskarininkiams ir pabaudas, numatytas § 19 p. p. 1 ir 4, būtent: uždrausti išeiti iš kareivinių kiemo ar buto — 3 paras ir areštuoti paprastuoju areštu — 1 parą.

Nėra abejonės, kad visas § 19 (p. p. 1—4) numatytas pabaudas kuopininkas gali taikyti ir savo kuopos civiliniams tarnautojams kareivių bei puskarininkių vietose. Tik skiriant jiems drausmės pabaudas, reikia atsižvelgti į jų tarnybines padėtis, lytį ir kitas aplinkybes (B-25 § 8 p. 5 ir § 16).

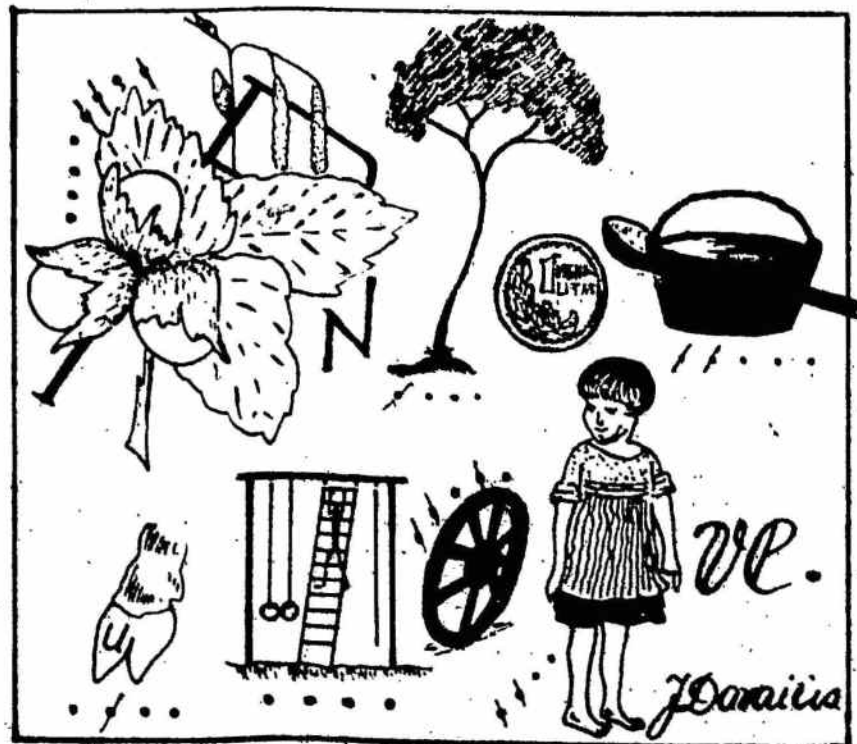
GALVOSŪKIAI

GALVOSŪKIO NR. 15 SPRENDIMAS

$$123 - 45 - 67 + 89 = 100$$

Gerai išsprendė: 1) gr. Adukevičius (4. PP), 2) gr. Pr. Juzuitis (pr. aps. r.), 3) psk. Kelmelis (2. AP), 4) Alf. Nakas (Kmj.), 5) psk. M. Antaniškis (4. PP), 6) j. psk. J. Kojelis (2. PP).

GALVOSŪKIS NR. 19. (Vrt. 1 tšk.)

ŠACHMATAI

AUKA LAUKE „f7“

Nevisuomet puolimo į lauką f7 tikslas būtinas eilinio paėmimas. Kai kada apsimoka paaukoti figūrą lauke f7, kad tik išviliotų antrosios šalies karalių į lentos vidurį ir paskui to karaliaus atvirą padėtį kaip nors išnaudoti. Karalius atviroje padėtyje, prieinamas nuolatiniais šachavimams, teikia didelę naudą, ir yra atsitikimų, kur už paaukotąją figūrą atsilosiama figūrą.

Pradžioje susipažinsime su tokiais būdais. Patartina skirti dvi galimybes:

I. Prieš auką lauke f7 jėgos absoliučiai buvo lygios;

II. Prieš auką lauke f7 juodieji turėjo vienu ar dviem eiliniams daugiau.

I. Prie jėgų lygybės lauke f7 kombinacija dažniausiai atneša medžiaginę persvarą.

1. e2—e4 e7—e5 2. d2—d4 e5:d4 3. Žg1—f3 Rf8—c5 4. Žf3:d4 Žg8—e7 5. Rf1—c4 Žb8—c6 6. Rc4:f7+ Ke8:f7 7. Vd1—h5+ g7—g6 8. Vh5:c5 ir baltieji laimi eilinį.

II. Palyginamai neretas atsitikimas. Kai kuriuose debiutuose pasitaiko, kad baltieji atiduoda vieną ar kitą eilinį ir vėliau aukos lauke f7 pagalba atsilosi. Tokiuose atsitikimuose nereikia pervertinti baltųjų padėties, nors juodųjų karaliaus pozicija nepatikima, tačiau juodieji, panaudodami tą laiką, kur baltieji atsilosdami nustotuosius eilinius sugaišta, gali įgauti kai kurias pirmenybes. Pav.:

1. e2—e4 e7—e5 2. Žg1—f3 Žb8—c6. 3. Rf1—c4 Žg8—f6 4. d2—d4 e5:d4 5. 0—0 Rf8—c5 (dabar prasideda Makso Langės puolimas). 6. e4—e5 Žf6—g4 (čia dažniausiai einama d7—d5) 7. Rc4:f7+? (Baltieji eilinį atsilosi, užtat atsiduria galų gale blogesnėje padėtyje. Teisingas tęsinys 7. c2—c3 ir jei atsako dc, tai 8. Vd5) Ke8:f7 8. Žf3—g5+ Kf7—g8! (šiam atsitikime karaliaus geriausioji pozicija). 9. Vd1:g4 d7—d5, nors baltieji ir atsilosė eilinį, užtat juodieji nenustoję tempo užbaigė savo išsistatymą ir yra žymiai geresnėje padėtyje.

Čia priimtini šie tęsiniai:

a) 10. Žg5—e6? Vd8—e7 — juodieji laimi figūrą.

b) 10. e5—e6 Vd8—f6 (grasina pagalba h7—h6 laimėti e6 eilinį). 11. Bf1—e1 h7—h6 12. Žg5—f3 Žc6—d8! 13. e6—e7 (padarius kitokį ėjimą, eilinis lauke e6 nustojamas). Rc8:g4 14. e7—e8V+ Kg8—h7 ir juodųjų geresnis žaidimas..

c) 10. Vg4—g3 h7—h6 11. Žg5—f3 Rc8—f5 12. c2—c3 d4—d3 ir juodieji geresnėje padėtyje.

d) 10. Vg4—f4 Vd8—e7 11. Bf1—e1 h7—h6 12. Žg5—f3 Rc8—e6 ir toliau Ba8—f8.

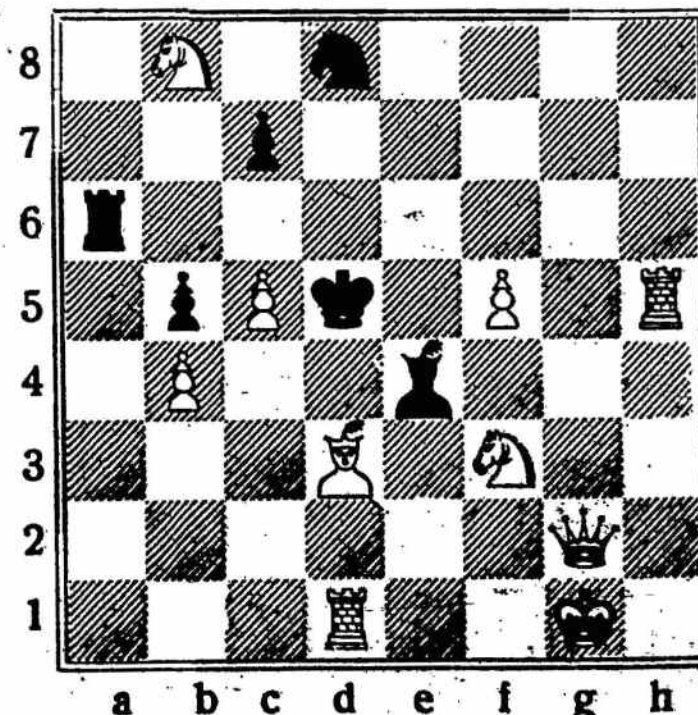
e) 10. Vg4—e2 Vd8—e7 11. Bf1—e1 h7—h6 12. Žg5—f3 Rc8—g4 ir t. t.

Visuose nurodytuose variantuose juodieji įgauna geresnę padėtį dėl to:

1) Lengviau išstato figūras; 2) baltųjų eiliniai e5 ir c2 ypatingai silpni; 3) juodieji turi du rikių; 4) juodieji valdo atidarytąją liniją „f“.

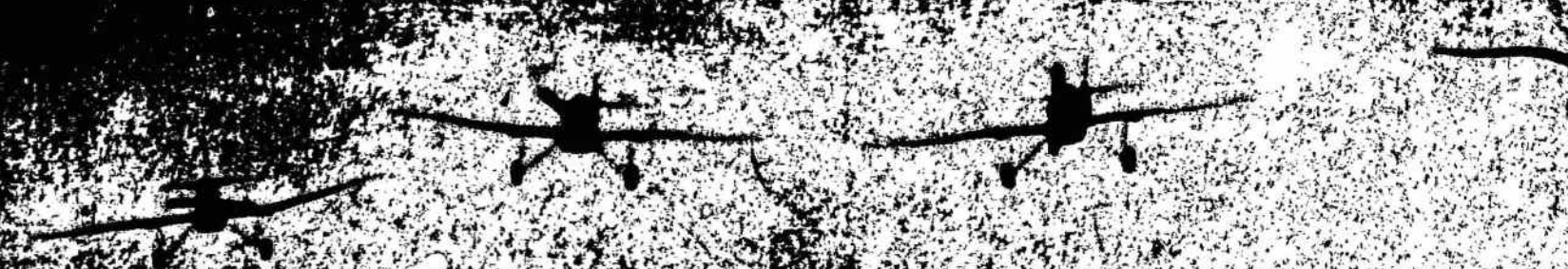
Paskutiniosios dvi aplinkybės ypač svarbios yra baltųjų lauke f7 aukos rezultatas. Nors karalius ir blogoje padėtyje, reikia pabrėžti, baltieji absoliučiai naudos neturi. Ir taip išvadoje turime pripažinti, kad baltųjų kombinacija aukos lauke f7 — nenaudinga. Kaip šis pavyzdys parodo, nevisuomet lengvai atspėjamas aukos naudingumas. Svarbiausia reikia apsvarstyti kuri šalis, išsekus kombinacijai, perima puolimo iniciatyvą. (Gražiai pavaizduos šią taisyklę kitam „Kario“ nr. idėtos trys partijos). (B. d.)

UŽDAVINYS Nr. 10

Baltieji pradeda ir dviem ėjimais duoda matą

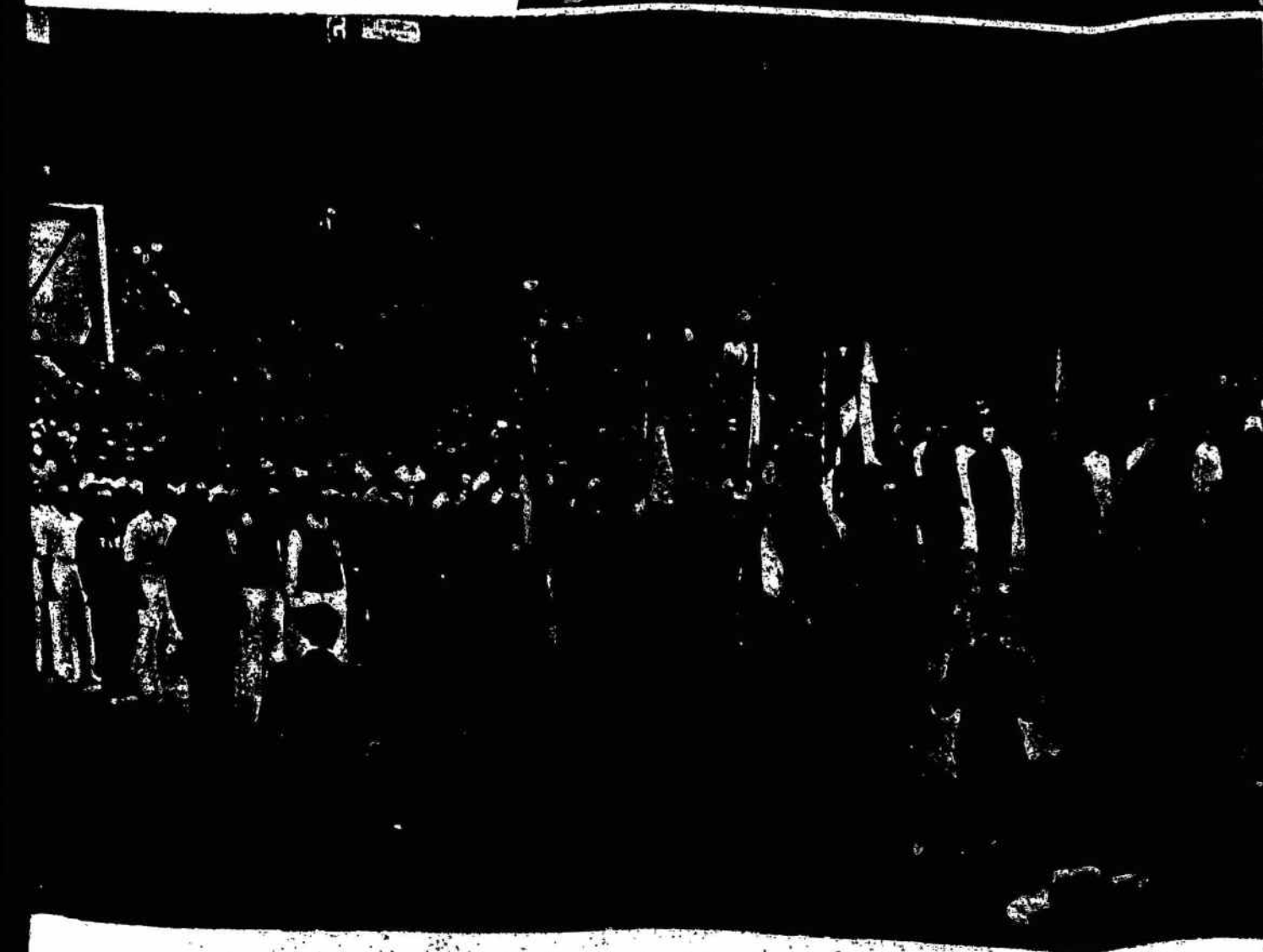
Naujas aklo žaidimo rekordas. 1933 m. Aliochinas nustebino šachmatų pasaulį žaisdamas nežiūrėdamas į lentą iš karto prieš 32 šachmatininkus ir pasiekdamas neblogų rezultatų: +23, —3, =6. Tačiau štai neseniai Edinburge garsus aklo žaidimo meistris belgas Koltanovskis šį Aliochino rekordą sumušė, žaisdamas iš karto prieš 34 žaidėjus! Jis pasiekė 24 laimėjimus ir 10 partijų baigė lygiomis, taigi nepralaimėdamas nė vienos partijos. Ši kovatęsėsi 12 valandų.

Aukštieji svečiai
stebi lėktuvų pra-
skridimą.

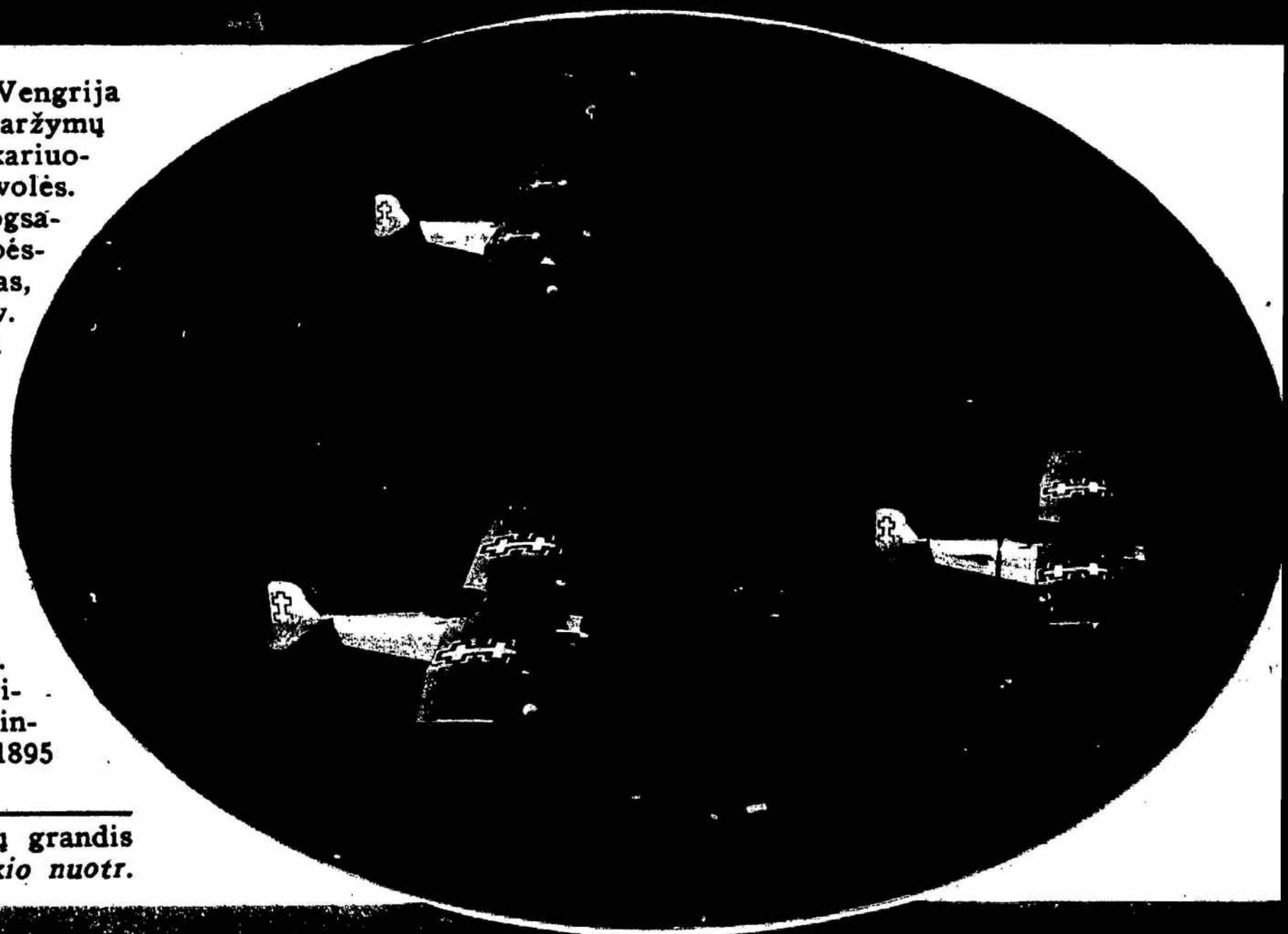
III Europos krep-
šinio pirmenybių
iškilmingas atida-
rymas V. 21.

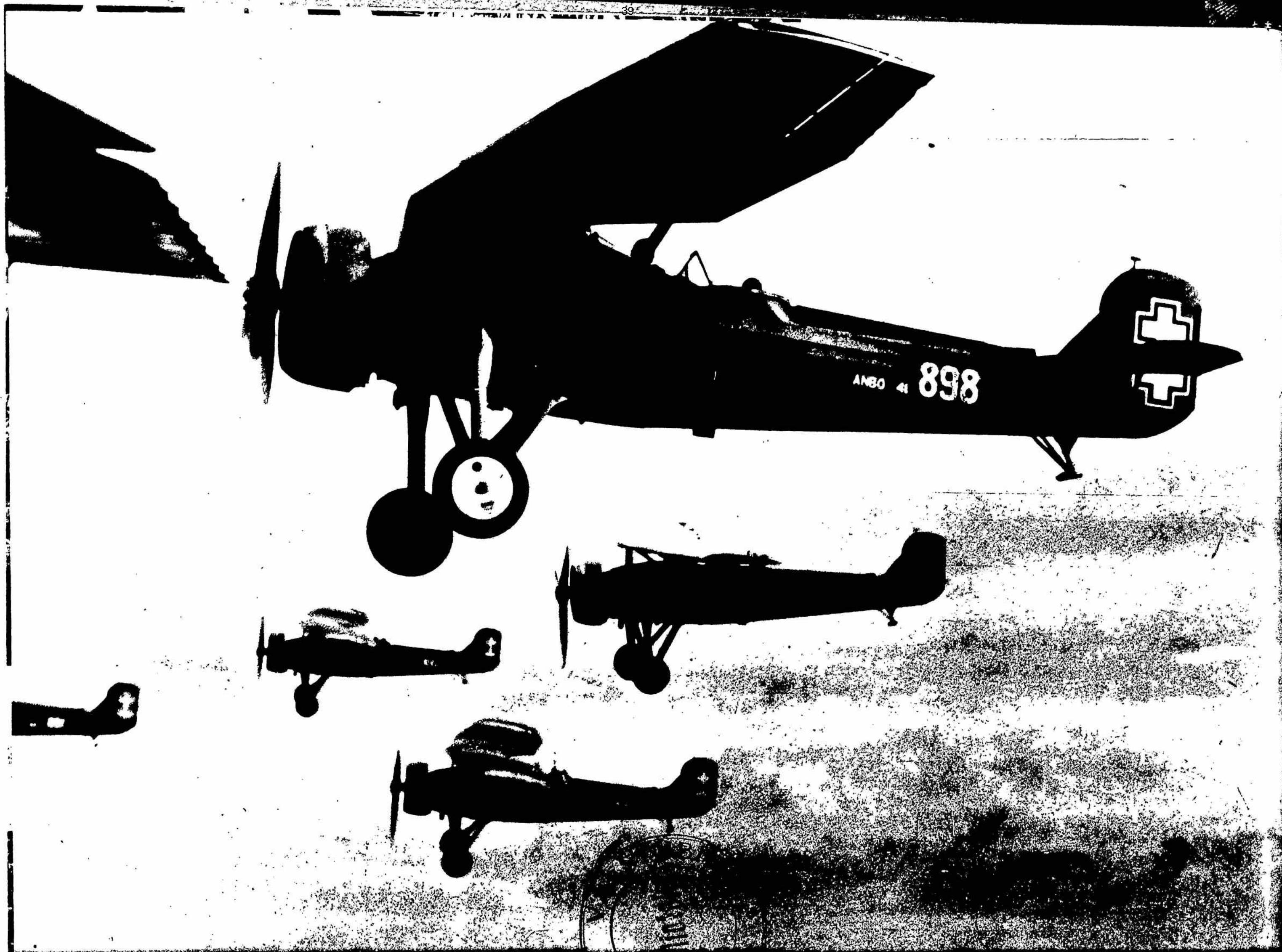

VENGRŲ PĒSTININKŪ BŪRYS. 1938 m. Vengrija atsisakė nuo Trianono taikos sutarties įvestų suvaržymų ir, atsisakiusi nuo mažos (vos 30.000 savanorių) kariuomenės, grįžo prie visuotinės karinės prievolės.

Šiomet išėjo naujas pėstininkų statutas (Gyalogsági szabalyzat), kuris įnešė esminių pakeitimų į pėstininkų organizaciją. Pėstininkų būrį sudaro jo vadas, vado pavaduotojas ir 3 skyriai, iš kurių 1—2 lengv. kulk. skyriai; likę — šaulių skyriai. Tačiau manoma visus 3 skyrius paversti lengv. kulkosv. skyriais, bet iš karto negalima buvo to padaryti, nes atsirado sunkumų kariuomenės ginklavime. Lengv. kulk. skyrių sudaro vadas, jo pavaduotojas, lengv. kulk. grandis ir šaulių grandis. Lengv. kulk. grandyje 5 kareiviai ir 1 arklys, šaulių grandyje — 7 kareiviai. Skyriuje 14 kareivių ir 1 arklys (kulkosvaidžiui gabenti); kautynėse skyrius turi 13 kareivių. Šaulių skyrius turi 13 kareivių; jų tarpe skyrininką, jo pavaduotoją ir 11 šaulių. 2 lengv. kulk. ir 1 šaulių skyrių būrys turi 1 kari-ninką, 42 kareivius ir 2 arklius. Vengrų pėstininkai ginkluoti 1930 m. lengv. kulkosvaidžiais ir 1895 m. Mannlicher'io šautuvais su durtuvais.

Bendri pietūs aviac. dirbtuvių salėje. Bombonešių grandis ore. Pavasaris aerodrome.
Jul. Miežlaiškio nuotr.

KARNS